

4

Hoş Sadâ Peşinde

*Bir ses, yüzyillara sığmayan müstinki dağarcığını yüklenip,
gülümzüze taşıyorsa, duygularımızın yoğunlaşmasını, içindizin
ürpermesini, gönül telâkxin titremesini sağlıyorsa,
o ses, "Hoş Sadâ"dır...*

*İnsanın ölüme, tükenmeye, bıçılığa direnmek için sanat
ihlâmında ürettiği sesdir "Hoş Sadâ"...*

*"Hoş Sadâ", kâinâti özetleyen insanlığın anlamını
açıklayan bir sesdir; sesin güzeldir...*

*Hafızanızın derinliklerinde kâillerineye yüz tudan sayısız
bâthrayı sibirî bir solukla alevlendiren sesdir "Hoş Sadâ"...*

*"Hoş Sadâ", ancak gönüilde barınabilen bîyîk sevdâları
sesidir...*

*Gönül hübremizde bâhi kalmış "Hoş Sadâ"lar geçmişinizin
iblisam sırlarının sesidir.*

*Bestekâr sevdâholder "Hoş Sadâ"ya; terdci büküp, usanmadan
koşmaktadır "Hoş Sadâ"nın peşinde...*

Ergun Bozca

*bir tanbûr kanat çırpmasın İbrî'den
eksisiz bütün ölmüşlerimiz ayaktaydılar*
Atilla İlhan

*Cân o dillimiz lutf-i keremkâr ile ma'mur**

Nevzat Atış'ın canı da, gönülden mâmûrdur artık; kerem sâhibinin lütfuyla İstanbul Radyosu'nun müdürüdür şimdi. Belli ki, Zümrudüankâ'sı bütün tâlîh kuşlarından daha çok kollamaktadır Nevzat Atış': Radyo müdürü ve klasik koro şefi Mesud Cemil, Bağdat Konservatuvar'ını kurmak üzere Irak'a gitmiş, o da İstanbul Radyosu Müdürü ve Klasik Koro Şefi olmuştur. Bu kez:

*Mevlâ görelim n'eyler,
Neylerse güzel eyler.*

diyen Erzurumlu İbrâhim Hakkı'nın niçin evliyâ meritebesinde anıldığı sezmeye başlamıştır.

Mevlâ güzel eylemişti ama, yaşı yetmediği için, müdür olamamış, "Müdür Vekili" olmuştu. (Mevlâ her işi güzel eyliyordu aslında; eğer, Nevzat Atış'ın yaşı ve kadrosu müdür olmaya yetseydi, ileriki yıllarda memuriyet hayatında büyük zorluk çekecekti.) Türk müsikisine hizmet etme fırsatlarını müdürlük yetkisiyle çok daha kolay kullanabilecekti; müsikimize insanî ve medenî faziletleriyle yaklaşacak, emeğini su gibi harcayacak ve böylece, müsikimizin millî gurûr olarak benimsenmesine uygun radyo yayınılarıyla, doğrultusu değişmez görevini yerine getirebilecekti. Bu yüzden şükrediyordu; müsikimizin hatrı için giriştiği mücadelelerin şimdiye kadarki bölümünde kazandığı başarılarla mutluydu:

---

* İsmâîl Dede Efendi, *Sultânî-Yagâb II. Beste*

Mesud Bey, yanına Cevdet Çağla'yı alarak Bağdat'a gitti. Böylece Amerika'ya gitme sıkıntısı ortadan kalktı ve bana: "Gel bakalım şimdî Radyo Müdürlüğü'ne," denildi. Denildi ama, o kadroya yaşam ve memuriyetteki kazanılmış haklarım yetmiyordu. Radyo Müdürlüğü'ndeki kadrosu 80, hâlbuki benim kadrom 50'ydı, üç derece birden atlamak mümkün değildi. Böylece, Müzik Yayınları Şefliği'ni muhafaza ettim ve sonuna kadar Radyo Müdürlüğü'nü vekaleten götürdüm. Müzik Yayınları Şefliği kadrosuna atanmam, 22 Ağustos 1955; iki ay sonra Radyo Müdür Yardımcısı oluyorum, 1.12.1955'te de Radyo Müdür Vekilliği'ne atanıyorum. Yani bütün bunlar, iki üç ay gibi bir kısa dönemde içində gerçekleşiyor.

O târihten itibaren Radyo'da iki işi birden götürdüm; hem Müzik Yayınları Şefi'ydim, hem de Radyo Müdürü. Bu görevin sorumluluğunu ve yetkisini ayrınlıkça kadar vakaleten de olsa üstlendim. Eksik gibi görülen bu durum, aslında, açılmış bahtının devamiydi. Eğer, yaşam ve kadrom uygun olup, Radyo Müdürlüğü'ndeki kadrosuna asâleten atansaydım, Radyo Müdürlüğü'nden ayrılmam 1958 Mart'ında, son derece zor olacaktı. 1958 Mart'ına kadar Radyo Müdürlüğü'nu bu şekilde sürdürdüm.

İstanbul Radyosu'nun müdürlük görevini üstlenmesiyle, mûsikîmize hizmet etme imkânlarını artırmış oldu. Daha sonra, basından gördüğü destekle de her türlü yayın ve idâri faaliyetleri kolaylaşacaktı. Basının nitelikli Türk mûsikîsine gösterdiği yakın ilgi, onun şansıydı. Nitekim, görevi başladığı gün, gazeteler Radyo Müdürlüğü'ne atanmasını, hayırlı ve sevindirici haber olarak veriyordu:

"İstanbul Radyosu'nun Yeni Müdürü Dr. Nevzat Atığ Vazifesi Başladı"

İstanbul Radyosu Müdürü Mesud Cemil'in Bağdat Güzel Sanatlar Akademisi Türk mûsikîsi öğretmenliğine tayini üzerine açılan İstanbul Radyosu Müdürlüğü'nci radyo müdür muavini Nevzat Atığ vakaleten tayin edilmiş ve vazifesi ne başlamıştır.

Dr. Nevzat Atığ gibi genç ve dinamik bir idealistin bu vazifeye gelmesiyle radyo programlarında esâşlı yenilik ve tasfiyeler beklenmektedir.

Dr. Atığ'ı tebrik eder, sürekli başarılar dileriz.*

Mûsikî arzularını gerçekleştirmek için gösterdiği müthiş irâde ve gayretini hayatırin hiçbir döneminde yitirmediği herkesçe mâmûmdu. Bu yüzden, has-

* Cumhuriyet gazetesi, 1 Aralık 1955.

dine mağlup olan üç beş kişinin büyük bir haksızlıkla kendisine taktığı "hırsılı" yakıştırmasına üzülen Nevzat Atığ'ın en önemli teselli kaynağı basında çikan kendisiyle ilgi yazıları; hele bu yazıların sahibi, radyoyu ve müsikiyi iyi bilen Sâdi Yaver Ataman gibi gönül ehli insanlara:

"İstanbul Radyosu Müdürlüğü"

Mesud Cemil'in Bağdat Güzel Sanatlar Akademisi'nin Türk müsikisi hocabığına tayıni üzerinde, açılan İstanbul Radyosu Müdürlüğü'ne Dr. Nevzat Atığ'ın ve kaleten tayıni tahakkuk (gerçekleşme) etmiştir. Evvelce hakkında yazdığımız gibi, Nevzat Atığ, dürüstlüğü, ciddiyeti, sanat terbiyesi ve ahlaklı ile tamdıgımız temiz bir memleket evladıdır.

Öteden beri, çeşitli ittiadıllann (alışkanlıkların) teessüs (yerleşme) etiği, esâşî, anlayışı ve her türlü his ve tesirden uzak bir İslahata (iyileştirme) muhtaç olan kritik durumu ile İstanbul Radyosu'nu idare etmek kolay iş değildir.

Nevzat Atığ, kuruluşundan beri, bu radyonun içinde bir sanatkâr olarak bulunmuş, Türk Sanat Müsikisi mevzuunda faydalı ve takdire değer çalışmaları ile tanınmıştır. Bu genç ve değerli memleket evladına, etrafına dikkat ederek, yar ve ağyarı ayırt etmek, çeşitli kaprislere ve tesirlere mukavemet göstermek, gerçek sanat ve kültürü politik mülahazaların (düşünce) dışında tutacak bir idare sistemini gerçekleştirmek suretiyle şanslı ve devamlı başarılar dilemek vazifemizdir.

Sanat karakteri ve terbiyesi olan her radyo mensûbunun kendisine azami yardım kolaylık ve iyi niyet göstereceğinden şüphe etmek istemediğimizi de burada ifade etmek isterim.

Bizlerin, radyo çalışmalarım ve gidişatını tâkip ve umumi efkâra akseltirmek vazifemizi tamamen bitâraf ve samîmî olarak yapmakta devam edeceğimize hiç şüphe yoktur.*

Nevzat Atığ, biraz iftihâr, biraz keyif, biraz da geçmişe özlemle diyordu ki:

1938'le 50 arasındaki Ankara Radyosu'nun Türk kültürü ve müsikisi üzerindeki çok olumlu etkilerinden bahsetmiştim. Bunlar, Mesud Cemil Bey'in 1951'de İstanbul'a gelmesi ile birlikte, büyük ölçüde Ankara Radyosu'ndan İstanbul Radyosu'na kaymış oldu.

* Sâdi Yaver Ataman, *Ege Ekspress*, 6 Aralık 1955.

Buradan şu sonucu çıkarmak istiyorum: Türk müsikisine kurallardan çok, kişilerin egemen oluşu, sayılış hayatı ve gizel işlerin devamını acıracak şekilde engellemiştir.

1953'te İstanbul Radyosu'nda müzik yayınılarını çekip, çevirmekle başlayan ve 1958 Mart'ında müdürlükten ayrıldığım tarih süresince ödün vermediğim en önemli ilke, Mesud Cemil Bey'in, özellikle Ankara Radyosu'na yerleştirdiği nitelikli müsikî yaynlama titizliğini, İstanbul Radyosu'nda devam ettirmekti. Beş yıl kadar süren radyo idâreciliği döneminde, birlikte çalıştığım arkadaşları da yönlendirecek bu anlayışa daha sık bir şekilde ağırlık verdim ve işbirlik kazandırdım.

Mesud Cemil dönemindeki işleyişi ve anlayışı olduğu gibi sürdürdüyorduk; ama, yönetimi ve uygulamada görülen türlü aksaklıklar ve ihmallerden dolayı, yeni düzenlemeler getirmek zorunda kaldık.

Özenle üzerinde darduğu ilk düzeltme ve düzenlemeler, repertuar üstünciydi. İcrâcılar ve topluluklar hiçbir ön çalışma yapmadan, alışkanlıkla söyledikleri, çaldıkları basit, kolay, ya da moda eserlerle program yapıyordular; bu yüzden aynı eser kısa aralıklarla mikrofona gelebiliyor, solistlerin büyük bölümü çok dar bir repertuarla işlerini yürütüyorlardı; nihayet, yoğun bir çalışmayla bu soruna geçerli bir çözüm getirildi:

O tarihte, programa son şekli veren radyo idâresiydi. Yarım saatlik programda, takvimleriyle beraber yedi veya sekiz eser okunur. Her solist, her program için, 15 eserlik bir liste verirdi. Baktık ki, listelerde aynı eserler sık sık yer alıyor. Neydi bunun çaresi: Her solisten ve her topluluktan aynı aynı repertuarlarının tümünü, yani müsikî hayatlarında şimdide kadar icrâ ettikleri, öğrendikleri, şimdiden sonra da icrâ edebilecekleri ve etmek istedikleri üç yüz, dört yüz, altı yüz, bin eserin listesini istedik. Böylece; müzik yayınları şefliği, solist ve toplulukların yönetimine verdikleri programlarıyla ilgili tekliflerini repertuarlarıyla birlikte değerlendirmek suretiyle kesin söz sahibi oldu. Bu uygulamaya gereksiz şarkı tekrarlarının önüne geçildi, uygun olmayan tekliflere yer verilmedi.

Sırası gelmişken söyleyeyim, bu güne kadar fedâkârlıklarını, görev ahlâkına gösterdikleri titizliği ve insanîyetlerini unutmadığım, sanatkâr arkadaşlarım, Niyazi Sayın, Rüştü Erîç, Sâdün Aksüt ve Cüneyd Kosal'ın çok bilîyûk yardımlarını gördüm. Yapılan bütün güzel işlerin muafağı, sorumluluğum altında bu kardeşlerime emânetti; üstelik, gerekli zamanlarda olumlu, işe yarar fikir üre-

timleryle yerleştirmekte olduğumuz sistemin gözden kaçmış pürüzleri siliniyor, hatadan arınmış bir yönteme ulaşıyorduk. Onlarla çalıştığım sürece asla gözüm arkada değildi.

Üzerinde dardığum çok önemli bir konu da, nitelikli eser seçimiyydi. Hemen söylemek istiyorum: 1953'te görevde başlamamdan, görevi bırakıncaya kadar, müzik yayınları şefliğinin onayı olmadan hiç bir parça radyo mikrofonuna gelmemiştir. O yıllarda denetleme kurulu, repertuar kurulu yoktu; hemen hemen tek yetkili makam, müzik yayınları şefliğiyydi.

1938-1950 arasında Ankara Radyosu'nun izlediği yayın politikasını daha sıkı şekilde İstanbul Radyosunda uyguladık. Bu yüzdən, sıradan bir parçanın okunması mümkün değildi. Ayrıca, hiçbir şekilde piyasa plağı Radyo'da yayına girmemiştir; yani, 78'lik plaklar. Canlı olmayan yayınlar için, kendi doldurduğumuz plakları kullanıyorduk. Zaten, 1955'e kadar yayınlarımızın yüzde doksan beş canlı olmuştur; kalan yüzde beş oranındaki yayınlar önemlerinden dolayı büyük plaklara alınıyordu.

1955 yılında İstanbul Radyosu'nda hiç bant kayıt cihazı yoktu; öğrendim ki, sekiz cihaz Ankara Radyosu'na gelmiş. Ankara Radyosu daima öz evlat, biz fivey evlat gibi görülmüyorduk. Türkiye'ye getirilmiş, "Ampex" denilen ses kayıt cihazlarının hepsinin Ankara Radyosuna verildiğini haber alınca, Bakanımız, Mükkerrem Sarol'a bu cihazlara İstanbul Radyosu'nda çok daha ihtiyaç duyduğunu söyleyerek, iki ampexin İstanbul'a gönderilmesini sağladım. Böylece, birtakım önemli programlar banda alınarak yayınlandı; ama yine de bant yayınları oranı, yüzde yirmi geçmedi.

Müzik yayınlarında asla, def, darbuka kudüm gibi ritim aletleri kullanılmadı. Niye kullanılmadı? O günlerde dini müsikî radyolarda yapılmazdı. Oyun havalarında bile, saz tempo tutar, yine darbuka işin içine gitmezdi. Mesud Cemil Bey ayrıldıktan sonra, Ankara Radyosunda zilli def, darbuka kullanıldı; yani, daha önce söylediğim gibi, şatıslarla geçerliliğini koruyan ilkelerin bozulması çok kolay oluyordu. 1938-1950 arasındaki Ankara Radyosu, 1950'den sonra Mesud Bey'le İstanbul'a taşındı; Ankara'da Mesud Cemil mektebinde yetişmiş çok az içräci kaldı. Neyse ki üstat Rüsen Kam, müsikimizin temel özellik ve değerlerine bağlı kalarak Klasik Koro'daki şeflik görevini titizlikle yapmaktadır.

Şunu da bilyükl bir saygı ve takdire söylemek istiyorum: Müzik Yayınları Şefliğinden ayrılmamdan sonra, Cüneyd Orhon Müzik Yayınları Şefi oldu. Sevgili arkadaşım da aynı tutum ve aynı anlayışla (belki biraz daha ödüjn-

süz olarak) müzik yayınlarını sürdürmüştür. Ama daha sonra, sendikalar ortaya çıktı (60'lı yillardan sonra). İki sendika vardı ve sert bir çekişme içindeydiler. Üye sayılarını artırmak için, piyasadan, şuradan buradan, önde geleni Radyoya alındırdılar. Radyo içine, darbukacısı da, def çalanı da girdi, her türü ritim åleti çalınır oldu. Tabii, Ankara Radyosu'nda bu işin serbest oluşu, ritim åleti kullananların istahini kabartıyordu.

Biraz evvel söylediğimi yine tekrar edeceğim: Bu tür değişiklikler kuralları değil, şahısların aldığı kararlarla yapılmaktadır. Kimin hakkı, kimin haksız olduğunun muhasbesini yapmak istemiyorum. Bu bir görüş meselesiştir. Onların görüşü öylec idi, ondan sonra da iş bu günlerce kadar geldi. Ne yazık ki, arlık Türk müsikisi defe ve darbukaya rahmet okutacak ritim åletleriyle icra edilmektedir.

Müdürlüğüm sırasında gerek duyulan yerlere atama yapma imkânımı kullanarak genç sanatkârların hakkettikleri yerlere gelmesini sağladım. Meselâ, Niyazi Sayın'ı bir mecliste tanıdım, sazına hayran oldum, genç bir arkadaş, Radyo'da olmaması büyük bir kayıp sayılırdı. O dönemde, radyo müdürülığı yedimle 150 lira maaşa kadar atama yapabiliyordum. Niyazi Sayın'ı, Radyo Müzik Yayınları'na memur göreviyle davet ettim; sanatkâr insan o zamanki

Klasik Türk Müziði Korosu stüdyo konseri: Yorgo Bacanos, Cevdet Çaðla, Niyazi Sayın, Fikret Kulوغ, Necdet Yaðar. 1957.

dört yüz liralık işini bırakıp, teklifimi kabul etti. Ben de yayım saatlerini fazla-styla artırarak, maddî kaybının azalmasını sağladım. Ayrıca, Niyazi Sayın'ın sık sık mikrofona çıkışması, ünâne müthiş yaygın kazandırdı; Necdet Yaşar aynı şeâkildedir. Cüneyd Kosal önceleri Üniversite Korosu'nda koristti; radyoya tâ-yinini yaptı. O da pek mükemmel içra ettiği kanunuyla yaynlara iştirak etti. Erol Deran, benim zamânında Radyo'ya girmiştir; Hüsnü Anıl da öyle, onu Üsküdar Müzik Cemiyeti'nin bir konserinde dinledim, genç bir çocuk, 20 yaşı-lannda ya var, ya yok. Ertesi gün Radyo'ya çağurdum; "Bana bir parça çal" dedim. Vasilaki'nın *Kürdî Hicazkâr Peşrevi*'ni çaldığını hatırlıyorum. Teslimin-de şaşırıcı, hycâccâdan; ama onun büyük bir yetenek olduğunu biliyordum. Hüsnü Anıl iki sene sonra, fasillann aranulan sazendesi oldu. Sâdun Aksüt, hem kütüphânede çalışı, hem müzik yaymalarında yardımcı oldı, hem de tanbûru ile sanatını içra etti.

Üdi Rüştü Erîç, çalışkanlığıyla, özenilecek sorumluluk duygusuna sahip olu-suyla, az rastlanır fedâkârlığıyla hepimizin hayranlığını kazanmış. Müthiş hâ-fizasya ve dikkatiyle, kurduğumuz düzenin tür tür işlemesine büyük katkısı oldı. Her konuda en ufak tereddüt gösternmeden güvendiğim iş arkadaşımı.

Politik baskıyla, hâtrâla, herhangi bir çıkış umuduyla hiç kimse radyoya alınmadı. Yetenekleri tespit edilen sanatkârlar dâvet edildi. Üstelik, yetersizlikleri aşıkâr olan birkaç kişi de kadro dışı bırakıldı.

Bir târihte, Hamîyet Yûcese's'e sôhrettir diye arada bir canlı yayında yer veriyorduk. Gazinoda, "Bâkmâjor cesm-i şîyb" şarkısını, arasına gazel koyarak, söylüyor. Radyo'da gazel okumak, özellikle şarkının arasında, hem de bir kadın tarafından olacak şey değil. Şarkı bir buguk dakika sürdürüyor, beş dakika da gazeli; gazeli okuması lazımdı; yayının canlı oluşunu fırsat bilerek, eseri gazellyle okudu. Yayımlı kesemedik; ama yayım ilkelerine uymayışi uzunca bir süre Radyo'dan uzak kalmasına sebep oldu.

Hiç unutmuyorum, Zeki Müren ilk şöhret olduğu yıllarda, radyo kuralları-na, son derece uygun davranıştı. Herkesten önce program teklifini getirir; Şerif İçli'den ders alarak geldi. Bir yazında, şarkının oktavına çıktı; ama, ditone oldu, bozdu. Kendi kendime, "Şunu çağırayım da, fazla kusmadan, bir daha yapmaması lazımlı geldiğini söyleyeyim." dedim. Bunları düşününken yayın bitti, danişmadan bir telefon: "Doktorüğüm, ben Zeki Müren, her hâlde ba-ğışlanması güç bir hatâ yaptım; ama, bir daha yapmayaçağım efendim." diye-rek, radyo yayım kurallarına mutlaka uyulacağına şurunda olduğunu bana bu yolla iletmiş oldu.

O dönem böyledi. Sanatçı, canlı yayın olduğu için, dâma hazırlıklı gelirdi. Solistlerin yetenek ve başarı ölçütleri göz önüne alınarak, program sayı ve süreleri tespit edilirdi. Çok iyi okuyamayanlara ayda 4 program vermiyorduk da, mesela ikinci nesiyat, 15'er dakika, 20 dakika; böylece onları süreyle sınıflandırmış oluyorduk. Kimse birinci, ikinci, üçüncü sınıf diye sıralamaya töbî tutulmadı.

Başından beri yumuşak yüzlü bir idâreçi olmadı; ama, sağduyu ve insâfi da hiç eksik değildi; sırası geldiğinde klişeleşmiş kuralların dışına çıkmaktan hiç çekinmemiş, çok ağır sorumluluklar üstlenerek bâzı yasal işlemleri yerine ve adamina göre uygulamıştır.

Bir başka hatırlasını da, "acaba anlatmasam mı?" dercesine, gönülsüzlikle söyle dile getirdi:

Fasıl programlarında aramızda saz sanatçımızdan biri de Kadri Şençalar'dı. Son derece kırkak icrâsiyla, fasıl içindeki vazifesini hatâsız yapardı; ama, biraz içki dîtşânlüğü varmış. Bir fasıl provası sırasında, kendisinden umulmayan falsolar, anlamsız hareketler yapıyordu; hiçbir şey söylemeden provanın bitmesini bekledim. Anlaşıldık ki, Radyoya içki içip gelmiş. Kimseye belli etmeden radyonun tenha bir köşesine çektim; "Bakın Kadri Bey, gelin, sizle söyle bir anlaşma yapalım: Gündüz içki içip, dozunu kaçırığınızda, bana haber vermeyeceksiniz, telefon da etmeyeceksiniz. Fasila gelmediğiniz zaman anlayacağım ki, Kadri Bey içkilidir. Ayrıca, özür bildirmenizi de istemiyorum; yeter ki içkili olarak Radyo'ya adımınızı atmayıınız."

Çok da mahcup, son derece hürmetkar bir adamdı. Radyoya içkili gelenlerden birçoğunun işine son verildi; onları da bilyordu; fakat elimizden altında olması gereken, kolay kolay vazgeçmeyeceğimiz, önemli bir sanatkârdı. Bu konuştan sonra, Kadri Bey bir daha içkili olarak Radyo'ya ayak basmadı. Aramızda sevgiye, saygıya dayalı bir yakınlık gelişti ve vefatına kadar devam etti.

Allah rahmet cylesin.

Sâdun Akstürün de zevkle anlatığı hatırlaları arasında, Nevzat Atlığın kurallar karşısında inisiyatifini kullanma özelliğini pek güzel yansitan örnekler vardır:

Kendisini tanıdığım zaman müzik yaymaları şefiydi. Ancak şunu söyleyeyim, çalışma süremizde gördüğüm, tespit ettiğim tek şey, İstanbul Radyosu müzik yaymalarına çok krymetli müdürlüler geldi. Ancak ben, Nevzat Bey'i emsâlsiz bu-

lurum o konuda. Bir kere, genç jenerasyonu feykalâde korumuş, kollamış, onlara adeta doping yapıp, yawnlara sokmuştur. Ben de dahilim bu işin içine. Çok sistematikti, prensiplerinden katıyen ödünl vermeyen kişiydi. Ancak o prensipleri kabul edip de çalışırsanız, olağanüstü uyum içinde çalışmanız kolay olurdu. Onun memuru olarak çalıştığım dönemde, iş hayatımda son derece rahat ve huzurlu geçtiği yıllardır.

Her sabah saat 10'da Nevzat Bey'in odasında toplantı yapıyoruz. O yıllar da canlı yayınlarla birlikte plak da, bant da var. O zamâna kadar her şeyi hazırlamışız, gerekli önlemleri almışız; Nevzat Bey'e rapor verip, tâlimat alıyoruz. Bunlar bantlar plaklar, bunlar programlar, bunlar da solist programları, şunu yaptık, bunu değiştirdik falan. Koro programlarını getiriyoruz sonra; bakıyor, "tamam" diyor. "Peki, acaba şu ikinci eseri değiştirek olur mu?". Son derece nazik olduğu için. "Şunu değiştir." diyebilir değil mi; ama, demiyor işte. Bu esnâda radyo müdürü, müzik yayınları şefi ve klasik korosu yönetiyor; ben memurum. Yani, "Şâdun, şunu değiştir!" demiyor. Ve tabi sonsuz bir uyum; neticede biz rahat ediyoruz, kendisi rahat ediyor.

Bunun yanı sıra söyle bir durum var. Futbol hastasıyım, Galatasarayılıyım; oynadım da... O târihlerde futbol maçları hafta arasında çarşamba günleri oynanıyor. Çarşamba günü, saat on ikiye doğru Nevzat Bey'in kapısını vurup, girerim içeri. İşe biraz esprî katarak, hazır ol vaziyetinde dururum.

İnönü Stadyumu'ndan naklen gürç yayını: Bârcf Şefik ve Tanık Gürçan ilc. 1956.

- Hayrola Sadun?... Hayırdır, bir şey mi var?
- Bu gün Çarşamba.
- Tamam, ne var?
- Efendim bugün Çarşamba.
- Haaa, maç var değil mi? Tamam. Biletin var mı?
- Yok.

Spor servisine telefonu açar:

- Alo, Sadun Aksütü, maça gitceok ekibe dahil edin. Teşekkür ederim.
- Memurum, çarşamba günü beni maça gönderiyor. Bakıyor ki bir aylık program hazır, fasıl programı, klasik koro, notalar hepsi hazır.

Bunun yanı sıra, bayram, seyran, tâtil, Nevzat Bey'e söylemeden, Rüştü (Eric) Bey'le aramızda konuşuyor: "Yann sen gel, pazar günü ben geleyim."

Radyo Evi'nde, masanın üzerinde yatığım çok olmuştur.

Bayram günlerinin birinde, Nevzat Bey, bizi telefonla araması, Rüştü Eric'le radyoda olduğumuzu öğrenmiş:

- Ne işiniz var orada sizin?
- Efendim, biriniz evine gidecek, birimiz kalacağız, nöbet tutuyoruz.
- Ne için?
- Bant yayınında bir aksilik olmasın diye.

Sonra bize söyledi; gözleri dolmuş. Bizzden nöbet tutmamızı istememişti; biz kendiliğinden, severek bayramda, tâtil günlerinde döntüşümlü olarak Radyoda kalıyorduk...

Bu anlayıştaki memuruna da çarşamba günü, "Galatasaray'ın maçı var; hâdi spor servisi arabasıyla maça git." diyebilecek bir müdürü Nevzat Bey.

Şimdi, İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müzikî Konservatuvarı'nda öğretim görevlisi olarak çalışan, Tanbûri Sadun Aksüt'ün anlatmaktan vazgeçemeyeceği aynı konuda bir hatırlası daha vardır:

O yıllarda gazinoda çalışıyordum. Akşam saat yediden sonra gazinoya gidiyorum ve Nevzat Bey bunu biliyor. İstanbul Radyosu'nda 159 lira 5 kuruşla işe başladım, devam ediyorum. 250 ya da 300 lira maaş alıyorum; evliyim, çocuğum var, Kadıköy'de oturuyorum; oradan Harbiye'ye gelip gidiyorum. Ne yapayım, gelirimi artırmak için gazinoda çalışıyorum.

Tam bu sırada, "Hiç bir Radyo memuru dışında çalışmaz" şeklinde bir karar çıktı. Bu haber kıyametin koptuğuunu haber veriyordu sanki. Hemen Nev-

zat Bey'e, beni zor duruma sokan kararını anlattım; "Dişinda çalışmazsam imkâni yok geçinmem..." gibi bir şeyle söyledim. Büyüük bir tabiiilik içinde;

– Sen niye telâşlanıyorsun, gazinoda çalışmayıorsun ki; ben böyle bir şey duymadum, bilmiyorum; hadi sen işine bak. Anladın mı?

–Evet, teşekkür ederim.

Nevzat Atlığ, Radyo Müdürü göreviyle müsiki kadar, diğer yayın faaliyetlerini de kontrollü altında tutuyor, büyük bir sorumluluk içinde, iyi, güzel, yararlı, doğrulu, yeniliği, güncelliği elinden gelen bütün gayretini kullanarak izliyor, gerekli olanı yapıyordu; kuşkusuz, radyo içi idari işlerle de yakından ilgileniyordu:

Bir aralık haber okumak spikerler arasında üstünlük göstergesi hâline gelmişti. "Doğan Soylu ve eşi Altın Terim, haber okuyan spikerlerimizdendi. Sonradan bir idarf önlem alma gereği duyularak bu görevi, Emel Gâzimihal, Tanık Gürcan ve bir başkasına verdik. Geçici bir mecburiyet karşısında haber okumaya çağrıldığınız bu iki spikeriniz, haber programlarına gitmeyeceklerini söyleyerek tepki gösterdiler. Sonuçta da cezâlı duruma düştüler.

Yine bir benzer olayı da Ankara'dan gelen spiker Dürmey Tunaseli Hanım'la yaşadım. Çok iyi bir spiker olmasına rağmen, Radyo içinde türlü sorunlar yaratmaya başlamıştı. Bir gün, baş spikerlige vekâlet eden Selahattin Küçük'ün hazırladığı nöbet çizelgesine itirâzi olduğunu, kendisine haksızlık yapıldığını söyledi; Haklı olmadığını biliyordum; ama, yine de çizelgeyi istedim, Selahattin Küçük'ü de çağrırdım, inceledim, hiçbir şekilde haksızlık edilmediğini tespit ettim ve kendisine söyledim. O sırada reklamlara gidiyor, dışarıdaki özel stüdyolarda çalışıyordu. Her hâlde onlara güvenmiş olacak ki, sözlerimi "görevimden istifa ediyorum" diyerek cevapladı; hiç beklemediği şekilde, karânnâ kendisine ait olduğunu söylememle epçy şarşırı; ama yine de istifa etti.

Bu can sıkıcı iki olayın dışında Nevzat Atlığ'dan zarar gören Radyo çalşamı hemen hemen yok gibiydi. Birlikte çalışıklarıyla şâşılacak bir uyum içinde oluşu inkâr edilmeyen bir gerçektî. Oysa, hem Ankara, hem İstanbul Radyosu, yayın hayatümüzdeki yönetimleri en zor kuruluşlardandı.

Bir de şu var; az da olsa, kendisine yakıştırılan olumsuz târifler, zaman içinde hızla değişmiş, birçok kişi yaptıklarından, söylediğlerinden ötürü pişman ve mahcup olmuşlardır. Ne olursa olsun, yine de ona, "dostum" diyenlerin sayısı, imreni-

lecek çokluktadır. İşte bunlardan biri dostu, arkadaşı, meslektaşı, Program Müdürü Faruk Yener'di. Radyo yayınılarının vazgeçilmez ilkelerinin tek yetkilisimizce-sine görev alanına ve sorumluluğuna sınır çizmeyenlerden biriydi. Üstelik çok sesli müziğe dinlenirlik kazandıran programlar yapıp, sunmakta da çok mühürdi.

Ya, diğer iş arkadaşları:

Bildiden, yetenekten, iyi niyetten kaynaklanan otoriteye sınırsız saygısi olan, sakin, uzlaşmacı, barışçı, dengeli Söz Yayınları Müdürü Sâlih Akgöl; insaniyattıyla nice vurdumduymazı mahcup ederdi. Derin kültüryle âdetâ dokunulmazlık hakkına sahip olmuştu.

Ağabeyimdi, sayduğum, sevdiğim, on yaş büyüğündü; ses sanatkân eşi Afife Ediboğlu'ndan dolayı enistemizdi. Şairdi, gazeteciydi, radyo yayınılığının ilk ustalarındandı. Bulunduğu yer, spikerliğin, sunuculuğun doruklarında bir yerdeydi. İstanbul Radyosu'nun baş spikeriydi. Dinlediğim en güzel sesli konuşmacılardan biri de Bâkî Süha Ediboğlu'ydu.

Faruk Yenerle. 1955.

Emel Gazimihal, asaledi, vakarı, ciddiyeti, titizliği ve ilk kadın spiker olusu hiç unutulmadı. Türkçe'nin ne kadar güzel bir dil olduğuna o konuşurken karar veriliirdi.

Rind, gönül adamı, emsalsiz spiker ve şir okuyucusu; Radyonun en sık ve güzel gleyenlerinden Târik Gürcan.

Selâhattin Küçük, cana yakın, tatlı dilli, güler yüzlü, gönüken, becerikli, ve çok başarılı bir İstanbul Radyosu spikeri.

Hatâya, eksixe, yanlış, ihmâle bulaşması mümkün olmayan; kendini de, birdikte çâşıtlarını da her an denetleyen; hesâbını veremeyecigi hiçbir işi clinî sürmeyeen; her türlü çârcıslığe pratik zekâsıyla sihirbazcasına çözümler getiren; doğruluk âbidesi, kaya gibi idâri işler müdürü: Pertev Sungur.

Ve daha birçok isim; ama, bunlar arasında mutlaka adıyla anılması gereken, Başmühendis Muallâ Acar Hanımefendi.

Övülerek anlatılan bu kişiler, birlikte çalıştığı müstesnâ radyo arkadaşlarıdır; bir kerecik olsun kırıcı, üzücü can sıkıcı davranışta bulunmamışlardır. Bu na karşılık, o da meslekî lâyakatlarını göz önüne alarak, müdürlük yetkisini hep onların lehine kullanmış, insâniyetlerine, hırpalanmamış meslek ahlaklarına, hâlâ teşekkür etmekte, bir kere daha, "Kalanlara selâm, göçenlere rahmet olsun" demektedir.

Klasik Koro şefliği: İcrâkârlıkta zirve

Daha duyulmaz hemen tespit edilen bir üslûp: Süssüz; fakat renkli. Ciddî olduğu kadar yumuşak, lâtif, gönül okşayıcı. Coşkun, taşkin değilse de mutlaka canlı. Notaya sıkı sıkıya bağlı; yine de çok özgür. Ritim sazsız, ama çok ritmik. Türk müsikisi koro icrâcılığının vazgeçilemez, en önemli ve ilk ilkesi olan birlik, berâberlik ve uyumun güzel örneği; yani, Nevzat Atlığ'ın yönetimindeki korolardan biri.

Nevzat Atlığ, herkesin hemen kabul edeceğî gibi, müsikî adamıdır; ama nerden, nasıl bakılırsa bakılsın, müsikî terminolojimizde olmasa bile, "koro adamı" deyimine en çok yakışan bir müsikîşînastır; ellî altı yıldan beri koro yönetmektedir ve yönetimindeki bütün korolarla sâdece klasikleşmiş eserler icrâ etmiştir.

1930 sonrasında Mesud Cemîl ile başlayan Klasik Koro icrâcılığı, 1947 yılından

başlayarak, müsikî severlerin hâfızasına Mesud Cemil-Nevzat Atlıç beraberliğiyle yerleşmeye başlamıştır. Daha sonra, kendine seçtiği çok belirgin ve sağlam üslûp sayesinde, İstanbul Radyosu klasik koro dinleyicisinin sayısını artırmış ve Klasik Koroyu idare ettiği yıllar hayatının başarılı bir dönemi olmuştur. Anlaşılacağı gibi, müsikî hayatınlere aynırken, yönettiği korolarla ilgili târihleri esas alması, kendisine "Koro Adamı" denilmesinin yeter sebeplerindendir:

Müzik hayatında önemli saydığım ve büyük tat aldığı hâzî görev süreleri vardır: İlk göz ağrımı, 1947-1958 arası, on senin şefliğini yaptığı Üniverstîc Korosu'dur.

Kolaylıkla ve en ufak bir tereddüt duymadan söylebilirim ki; bu koro, müsikî hayatımızda, profesyonel sayılan ekipler seviyesine ulaşmıştır. Meselâ, sık sık, Mesud Cemil Bey'in idare ettiği koronun desteklenmesinde, sık sık Üni-

Nevzat Atlıç: Klasik Koro'nun şefi, 1956.

versite Korosu elemanlarından yararlanma yoluna gidilmiştir. Yine, 1953-1954 yılları arasında büyük ilgi gösteren İstanbul Belediyesi Konservatuvarı'nın konserlerinde, İcrâ Heyeti'ni sayı ve üstün nitelikleriyle destekliyordu.

Bu anlatımların her safhasında yer alan en önemli isimlerden biri Dr. Yavuz Orhan Şahinler'dir.

Dr. Yavuz Şahinler, müsikî öğrenmeye Üniversite Korosu'nda başlıyor. Sonraki yıllarda edindiği yeterli nazarîyat bilgisile koronun şef yardımcılığı ve şefliğini yapıyor. Dikkatli gözlemlerine, şaşılacak hâfızasına güvenerek Üniversite Korosu'nun, Nevzat Atlıg dönemini, ilginç anlatım biçimimle öyküleyerek şöyle anlatıyor (Güvenilir belge niteliğindeki anlatım, uzunluğuna rağmen, olduğu gibi metnimizde ilâve edilmiştir.):

Yıl 1949, Aralık ayının 25'i, Nevzat Atlıg'ın çalıştırıp, idare ettiği, üniversite ko-rosuna İstanbul Tıp Fakültesi öğrencisi olarak adımı attım. Üniversite Ko-ro-su'nun çalışması için tahsis edilmiş, Şehzadebaşı'ndaki 300 yıllık tâhiî, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa Medresesi'e girdim. Kubbelî, türbe gibi karanlık bir bina; saat 17.00, çalışma yeri, soba ve benzeri ısıtma araçları olmadığından,

Klasik Koro. 1957.

buz gibi. Zemine eski tip, kahvehane sandalyeleri sıralanmış. Hocamız, şefimiz, henüz gelmemişti. İsimlerimizi, Eczacılık son sınıf öğrencisi Mahmut Akan, bir kağıda yazdı; giriş işlemim tamamdu. Salonda, büyük seyyar bir kara tahta duruyordu. Tebeşirle porte çizgileri ve üzerine de eserin notaları yazıldı, önceden hazırlanmıştı. Eser, Şakir Ağa'nın, *Ferabnâk Yürüük Semââtı* idi. İşin garip tarafı, Nişantaşı erkek ortaokulunda, müzik dersleri okuduğum hâl-

de, kara tahtaya yazılmış olan, eserin notalarının değil sesini çıkarmak, coğumun do nu, re mi olduğunu bile bilmiyordum.

Tam saatinde, Nevzat Atlıç çalışma mahallimize girdi. Öğrenciler ayaga kalktılar, ben de onlara uydum. Arkadaşım Orhan Samir, hoca Nevzat Atlıç'ı tanıttı. Nevzat Atlıç, sık, kurşuni bir palto giymiş, aynı renkte kaşkol takmış. Kolunda ufak bir çanta taşıyordu. Hafif mütebessim; fakat ciddiyeti ağır basan, disiplinli bir yüz ifadesi vardı. Onun disiplini, ciddiyeti, müsikideki başanları ve azmi ve de insanlar arasındaki ilişkilerindeki mükemmellik, bana bütün hayatımda büyük ve ezsiz bir örnek olmuştur. O ilk intibamedaki derin tesiri, bu gün bile muhafaza etmekteyim.

25.12.1949 günü çalışmamız, 2 saatte yakın sürdü. Çalışma sonunda, nota kâğıtları teksir ücreti için, 5'er kuruş vermemizi istediler. Hepimiz, o ufak sarı madenden yapılmış 5'er kuruşlan, ilerde büyük sanatçı olacak, ufak tefek bir kız, Gülsen Güvenli'ye verdik. Bu ilk çalışmamıza sazlanıyla Doktor Vedat Atlıç (tanbur), Necdet Yaşa (tanbur), Doktor İsmail Ersevim (kanun) katıldılar.

İlk günde öğrendiğim bir husus da şuydu: Daha eski ve kısmen deneyim kazanmış "ustamız" olarak isimlendirdiğimiz, ikinci kurdaki öğrenciler, aynı bir gün çalışıyorlardı. Bu defa, Mayıs 1950 başındaki büyük salon konserine hep birlikte hazırlanacaktı.

Mart 1950 sonrasında ikinci kur öğrencileriyle birlikte vereceğimiz büyük konser için çalışmaya başladık. Çalışma yerimiz değişti. 1930'lu yıllarda Darüttâlim-i Mûsikînin resmi çalışma yeri olan Vezneciler'deki Letâfet Apartmanının, tahta yapılı ikinci katına taşındık. Ustalar kurundan ilk tanıdığım büyük ustam Alaeddin Yavaşça oldu; konserin solistiymiş, aşağı yukarı hepimiz Yavaşça'nın üslübuna, tavrına, davulufe yakını tok sesine, okuduğu eserlere hakimiyetine hayran olmuştu. Büyük bir zevkle yetişmekte olan bu büyük sanatçuya övgüler yağdırmıştık.

Letâfet Apartmanı içi aydınlik, çok geniş pencereli eski bir binaydı. Yağmur yağınca, çatıdan sular akıyor, koro üyeleri suların akmadığı yerlere sağlanmak zorunda kalmıyordu. Konser provalarına, sazlanımızın bir kısmı katılıyordu: Kemal Dr. Asım Dirim, ud Hüsnü Coşar, tanbur Dr. Vedat Atlıç, kanun Dr. İsmail Ersevim çalışmalarla katılıyorlar ve de konserimize hazırlanıyorlardı. Bu arada konserin sponsorluğunu Doktor Suphi Baykam'ın başkanlığındaki Milli Türk Talebe Birliği Yönetim Kurulu üstlendi. Konsere bir ay kala 13-14 kişi kadar kız koristin, konserde giyecekleri elbiseler diktirilmeye başlandı. Kızlarımıza kısa kollu, beyaz renkli bluz, siyah kumaş eteklikler diktirildi. Çok da

sık oldular; pırıl pırıl ciddi bir koro havası yaratıldı. Erkek koristler lacivert takım elbise, siyah pabuç, lacivert kravat, beyaz frenk gömleği giydiler.

Bizim için büyük gün geldi çıktı. Bir bayram gününün heyecanı ve neşesi içinde 6 Mayıs 1950 günü, Şehir Tiyatroları komedi bölümünün tahta, salaş bilnasına gittik. Bir ay önceden İstanbul'un Harbiye-Taksim arası ve Tepebaşı tiyatrolarının bulunduğu bölgelere asılan büyük boydaki ilânlara konserimiz İstanbul halkına duyuruldu. Bu arada 7 Şubat 1950'de Nevzat Atlığ Tıp Fakültesi'ni bitirmiş, resmen doktor olmuştu. O gün Nevzat Atlığ: "Memnûniyetle söylecibilim, dün, son intihânum verip, Tibbiyeden mezûn oldum." demisi ve konser ilânlannâ da; "Şef. Dr. Nevzat Atlığ" diye yazılmıştı.

6 Mayıs 1950'de konserimiz başladı, salon tamamen dolmuştu. Sazlanılmış ek olarak Süleyman Erguner (ney) ve oğlu Âsaf Erguner (ayahî tanbur) katıldılar.

İlk eser olarak, Ebubekir Ağa'nın mahur makamında birinci bestesini (*Bir afet-i mebpeyker ile nikâtelerm var*) okuduk. İkinci eser, zâvil (*Bulunmaz nevâtvanşım*) ve onu izleyen eserleri başarı ile okuduk.

İkinci kısımda Alâeddin Yavaşça, Mûsâ Süreyya Bey'in kürdilihîcâzkâr şarkısını (*Gün doğmayıacak belli bu aşkin sebertinde*) okudu ve çok alkışlandı.

Ertesi günde gazetelerin birinde; R. Cevat Ulunay, Alâeddin Yavaşça'yı met-hediyyordu: "Alâeddin Yavaşça, davudiye yakın sesyle Mûsâ Süreyya Bey'in kürdilihîcâzkâr şarkısını pek güzel okudu." diyor ve koromuzu da yücelten sözler yazıyordu. Üniversite Korosu'nun bu güzel konserinde sanat dünyâsında büyük başarılar kazanmış müzisyenler vardı. Doktor Alâeddin Yavaşça, Neyzen Süleyman Erguner, tiatro sanatçısı Şükran Güngör, Erdoğan Fundikoğlu, Mahmut Akan, Dr. Orhan Özbay, Dr. Mustafa Ünal, Sadî Çiloğlu, ön planda göründüler.

1951 ve 1952 yılları Üniversite Korosu'nun yoğun çalışmalar ile geçti. Konserin çalışma yeri 1951'de yine değişti, daha iyi bir çalışma yerine kavuştu. Klasik Türk müsikisini ve Üniversite Korosu'nun çalışmalarını çok beğenen büyük hoca Dış Hekimi Prof. Dr. Suat İsmail Gürkan'ın onayak olmasınayla Üniversite giriş kapısı yanındaki profesörler evine taşındık. O yaz çalışmalarımıza, Mülkiye Ecevit (Toper) katıldı. Üniversite Korosu'nun 1951-52 yıllarındaki çalışmalarını büyük bir zevkle takip eden bazı meşhur büyüğülerimiz vardı; bunlar; İbn-ül Emin Mahmut Kemal İnal, Dr. Şükrû Şenozan, Prof. Dr. Suat İsmail Gürkan v.s...

İstanbul Radyosu Türk Müzikisi Yayın Müdürlüğü ve şefliği belli saatlerini, Üniversite Korosu'na tâhsîs ediyordu. 1951 yılında, o zamanlar, bant kayıt henüz yaynlarda kullanılmıyordu. Diğer radyo solistleri ve koromuz yâyınları hep canlıydı. Bir gün çalışmaya katılmakta geciktim; Radyo evi'ne, A stüdyosuna girdiğimde canlı yayına 20 dakika vardi. Nevzat Atlıç yayın provasını bitirmek üzereydi. Beni, kardeşim Yılmaz Şahinler'i ve geç gelen 2-3 kişinin stüdyoya girdiğini gördüler. Bana: "Yavuz bu yayına katılmayacaksınız, dinleyici koltuklarını oturun." dedi. Çok fenâ olmuştum, gözlerinden birkaç damla yaş aktığını hissettim. O zamanlar koronun en başarılılarından biri olduğumu söyleyen Nevzat Atlıç, orada bulunan herkesle büyük bir disiplin örneği göstererek beni bile cezalandırmıştı; bu disiplinini hayatımda örmek aldim.

21 Kasım 1952'de İstanbul İstiklal Caddesi'ndeki Atlas Sineması'nda büyük sanatçı Mesut Cemil'in 50. sanat yılı jübilesi yapılacaktu. Bu maksatla İstanbul Radyosu Klasik Türk Müzikisi Korosu, Konservatuvar İcra Heyeti ve Üniversite Korosu'yla takviye edilerek büyük bir koro meydana getirildi. 30 kişilik Üniversite Korosu elemanı içinde ben de vardim. Koro şefliğini Mesud Cemil yaptı. Konsere o zamânın şöhretli sanatçıları Mîzeyyen Senar, Ahmet Üstün ve Sabîte Tur Gülerman da katıldılar.

1953 yılı başlarında, Mesud Cemil, İstanbul Radyosu Klasik Türk Müzikisi Korosu'nu güçlendirmek için, yine Üniversite Korosu'ndan, Nevzat Atlıç'ın seçtiği elemanları (Abidin Gerçekler, Şen Doğan ve ben) korosuna aldı. İlk üç ayda bir defa, daha sonra ayda dört defa koronun bütünlü yâyınlarına katıldık. Ben de, 1953'ten 1960 Temmuz ayı başına kadar Klasik Koro'nun bütün konserlerinde (ayda dört konser olmak üzere) yer aldum.

Bütün bunları söylememin sebebi, Üniversite Korosu'nun ne kadar mükemmel yetiştirdiğini, bunu sağlayanın da Nevzat Atlıç olduğunu tebârûz etmek içindir.

Nevzat Atlıç, önemli gördüğü için olacak, aynı konuya şahitler göstericesine yine değiniyor:

Bugün hayatı olan koro mensuplarından biri de, Gîneyd Kosal'dır. Başlangıçta Üniversite Korosu'nda ses icrâcısıydı; sonradan, çok başarılı bir kanun sanatçısı olmuştur. Anlatığı bir hâtûrası vardır ki, koromuzun üstün kalitesini pek güzel yansıtır: "Bir târihte İstanbul Radyosu'na bir yabancı müzik araştır-

macısı geliyor. *Nevâ Kârî* dinlemek istiyor; *Nevâ Kârî'nın* arşydeki tek kaydı da Üniversite Korosu içrasına aittir. Yabancı çok büyük dikkatle dinliyor plağa geçirilmiş kaydı ve koro içrasının nereye ait olduğunu soruyor, üniversitelilerin oluşturduğu bir amatör koro olduğunu öğrenince, hayretle, Türkiye'de yaptığı araştırma ve incelemelerde böyle bir içrâ seviyesine, ancak, profesyonel topluluklarda rastladığını takdirle ifade ediyor."

Cüneyt Kosal'ın bu hâtırası, bence, Üniversite Korosu'nun seviyesini yansıtması bakımından önemlidir. *Nevâ Kârî*, Üniversite Korosu ezbere okurdu; *Dâgâh Kârî*, rahatlıkla ezbere içrâ ettikleri eserlerden biriydi.

Koronun o yillardaki gözde elçimanlarından biri de Yavuz Özüstün'dü. Bugün değerli bir bestekâr ve İstanbul Teknik Üniversitesi Konservatuvarı'nda nazarîyat bilgisi hocasıdır.

Üniversite Korosu'ndan büyük övgüyle söz eden Yavuz Özüstün, söylediklerinin daha anlaşılır olması için birkaç hâturasını anlatıyor:

Radyo konserlerimizin yurt genelinde büyük ilgi gördüğünü, beğenilerek dinlenildiğini biliyor, o yıllarda faaliyet gösteren birçok topluluktan daha iyi olduğumuzu sayılısiz müsikî erbabının ifade ettiğini duyuyorduk. Üniversite öğrencilerinden meydana gelmiş bir topluluk oluşumuzdan ötürü, beğenildiğiniz kadar da seviliyorduk. Halka açık konserlerimiz, dinleyici sayısı bakımından, ünlenmiş seçkin solistlerin, profesyonel toplulukların konserleriyle boy ölçülebilecek seviyedeydi. Sâdi İslây, İzzettin Ökte, Vecihe Daryal gibi gerçek sanatkâr ve büyük virtüozlarla birlikte, isimleri usta içrâcılardan dolayı unutulmayan, Vecdî Seyhûn, Hafûk Recâî, Buthanetin Ökte, amatör zevklerini tatmin etmek, nitelikli eserlerle iyi müsikî yapmak için konserleriimize katılırlardı.

Bir keresinde, Şevki Bey'in, içrâ zorluğuyla ünlü muhayyer şarkısı programımıza alılmıştı. Cürcuna usulündeki esere, ölçünün son "tek" ile giriliyor ve bu sık rastlanılmayan usul kullanımı, eserin, ritiminde içrâ edilmesini güçleştiriyordu. Nevzat Bey'in eser analizlerinde gösterdiği liyakat ve titizliğiyle, çalışma sırasında hiç umulmayaen pratik kolaylıklar ortaya koymasıyla ve koromuzun çok iyi yetişmiş, yetenekli elemanlardan oluşmasıyla şarkının bu önemli özelliğini koruyarak içrâ ediyorlardı. Değerli müsikîşinas Sâdi İslây, kendini tutamayarak, hayranlıkla; "Nice mükemmel sanatkâr arkadaşımla bu şarkiya defalarca refâkat ettim; ama, hiç birinde böyle vezinli ve ritimde okunduğu-

na şahit olmadım," diyerek hepimizi, diğer saz arkadaşlarıyla birlikte aynı ayın kutlamıştı. Muhayyer şarkı: "Ol gonca deben bir gill-i bandan olacakır." sözleriyle başlıyordu.

Başarımız, o surlarda, Klasik Koro'yu yönetmekte olan Mesud Cemil Bey'ce de malfümdü. Korosunda, izinler, hastalıklar gibi sebeplerden dolayı okuyucu ihtişacı oldu mu, hemen Üniversite Korosu elemanlarının destegine başvurulurdu ki, Mesud Cemil gibi toplu icrânın zirvesindeki bir şefin yönetici koroda, kimseye kolay kolay görev verilmektedi.

Mesut Bey, bir konser öncesi, bidikte çalışmaktadır olduğumuz, seçkin sanatkârlann yer aldığı koroya: "Aramızda, Üniversite Korosu'ndan gençler var; hatta yapmamaya dikkat edin; sonra mahcup olursunuz." diyecek kadar Üniversite Korosu'nu beğenirdi.

Sonuç olarak, şimdîye kadar o kalitedeki bir koro pek dinlemedim diyebilirim.

Yavuz Özüstün, günümüz gençliğinin klasik müsikimizle aşınalık kuramamasını üzüntüyle yakından bilen bir müsikî hocasıdır; her halde, öğrencilik yıllarına duyduğu özlemle söyledi bunları. Elbette, içinde bulunduğuımız şu günlerdeki menfaat düzenlerinin batağında çırpinan müsikimizin içler acısı hâline acımasası mümkün değildir. Bu yüzden, zarif, soylu müsikimizin, kaba zevklerin oyuncası olmasından duyduğu buruklukla güzel günlerdeki iyi müsikili hâtralannın bu kadaryla yetindi.

Ve Nevzat Atlığ da, Yavuz Özüstün'ün söylediğilerine bir paragraf ekledi:

Dönemlerinin en büyük sanatkârlarından olan Vecîhe (Daryal) Hanım, Sadi İslâl, İzzetîn Ökte, Burhanettin Ökte, Vecdi Seyhûn, Halük Recâi konserlerde, koroya memnuniyetle katılırlar; övgüleriyle bizi yüreklendirirler, böyle yetişmiş bir koroda çalmaktan büyük tat aldıklarını da ifâde ederlerdi.

Kolayca anlaşılaceğî gibi, bu ilgi, müsikî câmiasının Üniversite Korosu'na verdiği önemi göstermektedir.

Nevzat Atlığ'a göre, İstanbul Belediyesi Konservatuvarı İcrâ Heyeti Şefliği, müsikî hayatını etkleyen, görevlerden biridir. Müsikimizin haysiyetini koruma mütâdelesiinde gösterdiği azimli davranışlarıyla bu önemli kuruluşun târihindeki en önemli isimlerden biri olmuştur.

Refik Persan'ın hastalatmasıyla boşalan şeflik makamına pek çok seçkin müsikîşinas heveslenirken, hiçbir isim üzerinde durulmamış, şeflik teklifi doğ-

rudan Nevzat Atlıç'a yapılmıştır; üstelik, teklife sıkı sıkıya sarılmıştı, çok genç oluşu bile, görevde uygunluğu düşünüülerek, görmezden gelinmiştir.

Onu "müsikî adamı", "koro adamı" seviyesine ulaştıran başarı basamaklarından biri de İstanbul Radyosu Klasik Koro şefliğindeki övgüye değer çalışmalaydı. Alkuşsız, hayransız, takdîrsiz müsikî konseri vermiş bir koro şefinin yürek kavurucu acısını hiç çekmedi. Sonucundan çok emin olmadığı bir işe girişmezdi ki; ne yapar yapar, korosunu beklediği sonucu alacak düzeye getirirdi. Aslında bu titiz uğraşma, biraz da ele güne karşı sanatçı gurûrunu korumak içindir.

Müsikînin bitmeyen sıkıntılılarıyla, hattâ dentleriyle birlikte yaşamaya kendini alıştırmış, bir dervîş tevekküfüyle görevinin müsikîmize hizmet olduğunu bir an olsun unutmadan çalışmıştır.

Ve bu gayretli çalışmaları zevkle dile getirdi:

Mesud Cemil Bey'in 1930'lu yılların sonunda Ankara Radyosu'nda Klasik Koro'yu kurması, müsikîmize yapılan en hayırlı hizmetlerdendir. Kadın seslerinin de katıldığı bu koro, müsikî târihimizdeki en bütünlük icrâ ekollerinden birinin başlangıcıdır. Mesud Bey 1951'de İstanbul Radyosu'na geçince kurduğu koronun birçok elemâni çeşitli sebeplerle İstanbul'a yerlesmeye başlamışlardır. Bir bakıma, Ankara Radyosu'nun bir bölümü bu nedenle İstanbul Radyosu'na taşınmıştır.

O yillardan başlayarak, Klasik Türk Müziği Korosu demek, Mesud Cemil Bey, Mesud Cemil Bey demek de, Klasik Türk Müziği Korosu demekti.

Bu değerlendirme türünü de Mesud Cemil'den devralmıştır Nevzat Atlıç. Tartışmasız, günümüzde klasik müsikîmizle birlikte anılan tek koro şefidir.

Üniversite Korosu, Ercüment Berker'den devralıp, geliştirdiğim ve uzun ömür katıldığım topluluktur; aynı şekilde, Radyo Klasik Türk Müziği Korosu da, Mesud Cemil Bey'den bana intikal etmiştir. 1975'e kadar, eldeki imkânları çok iyi kullanmaya özen göstererek, bu koronun misyonunu devam ettirdim. 1975'ten sonra da, Türk Müzikîsi Devlet Korosu'nu kurдум, yetişirdim ve dile kolay, 1998'e kadar götürdüm (23 yıl); bu defa da Devlet Korosu, adınımla Adeta, Özdeşleşti. Nitekim, son ödülümlü, dönemin Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in elinden aldığı törenin sonunda, TRT'nin canlı yayınında benimle yapılan röportajın ilk sorusunu söyleydim:

"Efendim, yillardan beri sizi dinleriz; Doktor Nevzat Atığ deyince klasik Türk müziği akla gelir; klasik Türk müziği deyince de Nevzat Atığ; bu nasıl oldu?"

Bu sorudan hemen anlaşılacığı üzere "Mesud Cemil"in Klasik Koro'yla birlikte anılması gibi, Nevzat Atığ adı da hemen, klasik Türk müsikisini hatura getirmektedir. Zaten, Nevzat Atığ, ne diyordu:

Mesud Bey'i ne kadar devam ettirip, kendi şartlarının altında ne kadar geliştirebildiysen, aynı ilkecler doğrultusunda birtakım yenilikler getirebildiysen, kendimi, o kadar liyakatlı bir halef sayanım.

Sanat hayatının en önemli sahalarında Mesud Cemil Beyle halef-selef olmak, onun için övünç kaynağı olmuştur:

Mesud Cemil Bey 1955'te Bağdat'a gidince, koronun şefliği bana kaldı; 1959'a kadar bu görevde devam ettim. Sevgili fistâdimuz, 1963'te vefat edince, koroyu devralıp, 1975'e kadar getirdim. Bu hayatımın önemli bir dönüm noktasıdır. Yani, Mesud Cemil Bey'e sadece Radyo Mütûdürlüğü'nde halef olmadım, aynı şekilde koronun şefliğini de üstüme almak suretiyle bir kez daha Mesud Cemil'e halef oldum. Şüphesiz bu benim için çok büyük bir naşiptir, bir seviyeyin ifadesidir.

Mesud Cemil gibi, muhteşem bir müsikî ustasının yerini alıp, başarılı olabileme niteliklerine sahipti Nevzat Atığ; yoksa, o yıllarda, müsikî meydanının mührîş güçleri "benim!" diyeni, bir fiskeyle mecâlsiz bırakıp, geldiği yere gönderiverirdi. (Bu paragraf, daha önce, Nevzat Atığ'la ilgili bir televizyon programında yer almıştı. Kendisinin, beğenip, zaman zaman tekrar etmesi, doğruluğu ve konumuza uygun olmasına bir kez daha metnimize alınmıştır.) Zaten, Mesud Cemil, onun nelere muktedir olabileceğini birlikte çalıştığı yıllarda pek iyi biliyor ve klasik koro şefliğinde, kendisinden sonrası için düşünciyordu; bu da, müsikî çevrelerince kuvvetle tâhmin edilmekteydi.

Nevzat Atığ, konuya ilgili bir hâorasını şöyle dile getirmiştir:

Bir gün, Konservatuvar içrâ Heyeti konserlerinden sonra Mesut Beyle birlikte Radyo'ya dönmüştim. Elini conzuma koyarak bir işin sonuna gelmişlerin râhatlığı ve samimiyyetiyle: "Doktorcum, biliyorsun, koroyu Türk müsikisine ben soktum. Gârdığım kadaryla, yapmak istediklerimi aynen getirme-

ye çalışıyorsun. Allah senin gibi bir halef gösterdi bana; İnşallah sen de bunu ilerde görürsin." dedi.

Şu günlerde müsikî hayatımıza ihtiyaci olan ibret ve vasiyet konumunda ki bu konuşma keşke yazılı olsaydı; çok üzgündüm, sadece sözde kaldı.

1958 yılında Radyo Müdürlüğü'nden ayrılmama rağmen Mesud Bey'in 1959 yılında, Bağdat'tan dönüşüne kadar koroyu yönetmeye devam etmiştim. Mesud Bey koroyu tekrar ele aldı ve dört yıl sonra, 1963 yılında Hakk'a yürüdü. O zaman Radyo Müzik Yayınları Şefi Cüneyd Othon'du. Büyük bir ciddiyet ve kararlılıkla: "Nevzat'ığım, Klasik Koro yönetimini için senden başkası düşünülemez. Sen nasıl büyük bir inccilikle en doğru oları yapıp, Mesud Bey Bağdat'tan dönünce şeflik görevinden ayrıldıysan, şimdi de rahmete kavuşan Mesud Bey'den boşalan koro şefliği sana aittir. Klasik Koro'yu senden başkasına teslim edecek müzik yayınları şefi olur mu? Ben de gerekeni yapmak istiyorum, lütfen koroyu yine siz yönetin."

Meâlen ve kalben 1963 yılında böyle söyledi Müzik Yayınları şefi Cüneyt Othon ve 1975 yılına kadar sürdürmek üzere Klasik Koro yönetimini üstlendi Nevzat Atığ.

Radyo Klasik Türk Müzikî Korosu'nun, 1954-1959 yılları arasında beş yıl, 1963 -1975 arasında da on iki yıl, toplam on yedi yıl Nevzat Atığ yönetmiştir. Klasik Koro'nun, ülkemizde en çok dinlenen ve tanınan topluluk olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir ve bu özelliğiyle Devlet Korosu'nun kurulmasında, örnek olma fonksiyonu unutulacak gibi değildir.

Bu arada "Küçük Koro" şefliğinden de mutlaka söz etmek gerekir; çünkü Nevzat Atığ'ın kurduğu bu koro uzun yıllar boyunca devam etmiş, çok sevilen ve unutulmayan Türk müziği topluluklarından biri olmuştur.

Evet, hemen anlaşılacağı gibi, hep, "Koro Adamı" üntüyle anılacaktır. (Elbette, "koro" sözcüğünden, "Klasik eserleri gereği gibi icra eden Koro"nun anlaşılması şartıyla.)

Müsikî şanımızın üç müsikîşindisi

Nevzat Atığ, seçkin sanatkâr hüviyetiyle, uzun yıllarda ölçülen tecrübeyle, üstün değerlendirme gücüyle ve gizli edilen müsikî bilgisile bir soruyu şöyle cevaplıyor:

Müzikî icrâcılığımızda, çığır açan üç büyük müsikîşinas tanıyorum. Bunlardan ilki, Tanbûri Cemîl Bey'dir. Yaşadığı dönende ve sonrasında, hiçbir saz sanatçâni Cemîl Bey'in seviyesine ulaşamadı. Tanbûr ve kemençe icrâcılığına kalıcı yenilikler getirdi. Müzikimizin vazgeçilmeye değerlerini koruyarak, kendisinden öncekilerde hiç benzemeyen icrâ biçimleriyle, büyük devrim yaptı. Özellikle tanbûr icrâsıyla öyle etkili olmuş, ortaya koyduğu icrâ biçimini öylesine benimsenmiştir ki, kendisinden önceki tanbûr çalmâ tekniği kısa süre içinde unutulup gitmiştir. Türk müsikisinde enstrümanın nasıl çalınması gerektiğini ömekleylecek, yalnız tanbûr ve kemençe çalanlara değil, adeta, bütün saz sanatçâanna önderlik etmiştir. Kisacısı getirdiği yeniliklerle saz icrâcılığımızda büyük bir çığır açmıştır.

Müzikî icrâcılığımızda çığır açlığına inandığım ikinci müsikîşinas, Münir Nureddin Selçuk'tur. Münir Nureddin, yeni yol, yeni yöntem, yeni söyleyiş biçimleri getiren; beğenilerek, özenlerek izinde gidilen, hattâ, çok sayıda hevesli tarafından taklit edilmeye uğraşan, müstesnâ bir müsikîşinasıdır. Gençlik yıllarında, çeşitli okuma tıslıplarını mükemmellikle aksattebilen büyük ustalarдан ders almış; dostuk kurduğu ünlü ses sanatkârlarıyla sık sık bir araya gelerek, onlardan sözlu eser okuyuş tarzınızın çeşidi örneklerini dinlemiştir. İçinde yaşadığı dönemin şifahî müsikî kültürâline ve bilgisine fevkâlâde hâkim oluşu, müsikî nazarîyatına âit yeni bilgiler edinmesini çok kolaylaştırmıştır. Daha sonra, Paris Konservatuvarı'nda aldığı şan dersleriyle batı müsikisinin kullandığı tekniği yakından tanımış, kendine yarayanları alarak Türkiye'ye dönmüştür. Uzun yıllar içinde kemikleşmiş okuyuş biçimimize, batı ses icrâ anlayışımı ve teknigini katarak, yepyeni tıslıba ulaşan ilk ses sanatçımız olmuştur. Münir Bey'e göre, hançere ve göğüs sesinden farklı, sağlam baskılı kafa sesini ilk kullanan kendisidir. Üstün bir ses genişliğine, ses gürlüğüne ve ses güzelliğine sahip olusunu olağanüstü ustalıkla kullanmayı başarmıştır. Müsikî târihimizin, çağdaş görünüm içinde solist nâm altında sahne konserleri veren ilk ses sanatkârı, Münir Nureddin'dir. Eski plakları dinlediğimizde, o çok güzel seslere yakışmayan icrâlarla karşılaşırız. Kuşkusuz, kuralı olmayan bu okuyuş biçimlerini, geleneksel icrâmızın bir özelliğimiz gibi düşünmek ve değerlendirmek yanlış olur. Bugün Türk müsikisinde solo yapan bütün icrâclar, kendilerine hâlâ hocalık yapmakta olan Münir Nureddin Bey'e borçlu sayılırlar; ona minnettar olmalıdırlar. Kisacısı; Türk müsikisinde solo icrâ nasıl yapılır, nasıl yapılması gereklidir, onu göstermiştir Münir Nureddin.

Ne mutlu bir tesadüftür ki, Münir Bey solo icrâcılığına önderlik yaparken,

Mesut Cemil gibi bir bütün usta çıkıyor, o da Türk müsikisine, toplu ferânnı ne demek olduğunu göstermeye başlıyor. Ünison Erkekler Korosu'nu kuruyor; plaklar dolduruyor, sahne konserleri veriyor.

Mesut Bey'e kadar, iki hanedenin basit ve kolay bir eseri bile, beraberlik içinde okuyamadıklarını eski plaklarda açıkça görürüz. Yine aynı dönemde altı plaklardan dinlediğiniz müsikî topluluklarının içrâlarında, kalabalık içinde ancak üç-beş kişinin okuduğunu, dîgetlerinin onları takip etmekle yetindikleri hemen fark edilmektedir.

Kesindir ki, koro içrâsını beğendirecek dinletebilme başarısını gösteren ilk müsikîşinâsimiz doğrudan doğruya rahmetli Mesut Cemil Bey'dir.

Daha sonra, 1938'de, Ünison Erkekler Korosu'na kadın sesleri de ilâve ederek, Ankara Radyosu'nda Klasik Türk Müsikisi Korosu'nu kuruyor. Böylece, 1938 yılından itibaren Türk müsikisinde koro anlayışı gelişmeye başlıyor. Anlaşılıyor ki; Ankara Radyosu'nun yoğun yayınlarıyla Türkiye'ye klasik müsikîmizi dinletebilmüştür. Bana göre bu başarı, klasik müsikîmizin tâzelliğini, dinlenebilme ômrünü uzatmıştır.

Klasik müsikîmize yaygın kazandıran bu yayınların hemen ardından sayıları hızla artan korolar kurulmuş, birlikte müsikî yapmanın toplum eğitiminde önemli bir yeri olduğu anlaşılmıştır. Bugün, hemen hemen Üniversitelerimizin hepsinde Türk müsikisi ile ilgili bir koro var; ayrıca, sayıya gelmez çoklukta özel ve resmi kuruluş, Türk müsikisi içrâ eden bir topluluğa sahip. Saymaya kalksak, sadece İstanbul'da, Türk müsikisiyle uğraşan 70-80 koro çakabılır. Elbette, bazlarının repertuarları, içrâ seviyeleri, amaçları bugün için istenilen ölçütlerle tam tamına ulaşamamışsa da, gelecek için umudumuz devam etmektedir; demek ki açığı çırır, olumlu ürünlerini vermektedir.

Sırası gelmişken söyleyeyim: Son yıllarda iletişim araçları hızla gelişiyor; kaset, plak sanayii, özel radyo ve televizyonlar kontrol altına alınamıyor; ama, bugün, yalnız TRT'de, müsikîmizin temel ilkelerine uygun yayın yapılısa; hatta, uygulaması yasal zorunluluk olan "Müzik Yayınları İlkeleri" düşme çökülmassa, nitelikli Türk müziği zevki ve sevgisi, yurt alanında yeniden yaygınlaşmayı başlayabilir. Bu konuda, TRT'ye çok önemli görevler düşmektedir.

Mesud Cemil Bey dönemindeki müsikî ve yayın anlayışının, bugün TRT'de egemen olduğunu söyle bir düşünelim; kısa zamanda Türk müsikisi sevgisi, özellikle iyi müsikîye yakın olma arzusu yeniden filizlenmeye ve canlanmaya başlayabilir. Ben bu inançtayım; Türk toplumunun önemli bir bölümü bu ihtiyâci hissetmektedir; bize yapılan mîrâcaallardan bunu çok iyi anlıyorum.

(Bu paragraf tam bir alçak gönüllülük içermektedir. Aslında "Mesut Cemil Bey dönemi" yerine, metnin yazarı tarafından uygun bir yerde, çok daha doğru olarak "Mesut Cemil Bey ve çok uzun süren Nevzat Atlığ dönemi" denilebilinirdi.)

Nevzat Atlığ, müsiki üstüne konuşmaya başladığı ilk günden beri en çok teşhif ettiği müsikişinas adı, mutlaka, "Mesud Cemil" olmuştur. Elbette, saygıyla, sevgiyle, hayranlıkla, minnetle; hatta, birkaç konuda halefi olmanın verdiği gururu saklamak için takıldığı alçak gönüllülük ve büyük bir manevi hazzan kaynaklanan tebessümüyle...

Şüphesiz bu yürek sıcaklığından, gönül hoşluğunundan ve yüklediği görevlerden dolayı, Mesud Cemil'in rühu şad olmaktadır. Her hâlde, Mesud Cemil, misyonuna sahip çıkışmasından duyduğu manevî memnûnlîyetle arkalamış olacak ki, Nevzat Atlığ müsikimizde, koro yönetiminde hiç ara vermeden 50 yıldan ulaşan tek şefdir.

Mesut Cemil'in, üstün özelliklerini hangi sırayla anlatacağına karar veremeden;

Mesud Cemil Bey'in mükemmellikleri ne sayıya gelir, ne sıraya.

diyerek başladı söyleme Nevzat Atlığ :

Once, müsikimize uzaktan, yakından aşina olan herkes gibi, ben de; "Mesud Cemil Bey, târif e siğmaz özelliklere sahip, büyük müzisyendi" diyorum. Mesud Cemil, tam anlayımla bir hizmet adamıydı. Her zaman önünde, sınırlarını kendisinin belirlediği, mutlaka başarması gereken görevleri vardı.

Müsikimiz adına minnetle anılacak bu görevlerin İstanbul Radyosu'nda getirileştirilmesi arasında bu büyük adamlı arkadaşım ve yardımcı ile birlikte olmak müsikişinashiğuma değer katmıştır. Benim gibi, sayısız insan, yetenekli seviyesinde ondan çok şey öğrendi, çok yararlandı.

Edebiyatçıydı; *Tanburi Cemil Beyin Hayatı* adlı muhteşem eserinin, Türk edebiyâtındaki en büyük biyografi örneklerinden biri olduğu bilinen gerçekdir. Program metinlerdeki ıslık, hâlâ birçok metin yazanna örnek olmaktadır.

Almancası, edebî eserler tercüme edecek mükemmelidir. Bir konuşma sırasında: "Gerekirse, Almancadan yapacağım hikâyeye ve roman tercümleriley geçimimi sağlayabilirim." dediğini hatırlıyorum. Fransızcayı da okur, anılar, günlik ihtiyaçlar seviyesinde konuşurdu.

Spikerliğinin ve çeşitli kademelevelsdeki idareciliğinin bugüne kadar olumsuz yönde eleştirlidigine rastlamadım.

Tanıdığım en zeki insanlardan biridir.

Alçak gönüllülüğü dillere destandır. Üstün değerlere sahip oluşunu, her kültür düzeyindeki insana pek çabuk yansımışından dolayı, tevazuu kolay kolay görmezden gelinemezdi.

Bana göre, Mesud Cemil'in tanınıp, bilinmesi günümüzün kültür ihtiyaçlanndandır.

5

Devletin Kutlu Katına Doğru

*Türk müsthesi bilyük bir comdyetin, çok sibbatlı bir bayat
aşkınnan ve ber an ebediyetin muammâlâtı çözmeğ için
sabırsızlanan bir rûbun nabsulüydü. Onu asriar boyunca
bütün bir zevk, bayati bizden başka zâtiyelerle gören;
fakat ber sanatın gâyesi olan bilyük zîrveleri
bedef olarak seçmiş, emsâlsiz bir mücevher gibi
yonulmuş, nâdide bir zevk vücûda getirmiştir.
Hâlikâtte eski müstikindz belki de bizim en öz olan
sanatımızdır. Türk rûbu birçbir sanatta bu kadar
serbest surette kendî kendisi olmamış,
bu kadar derin ve yüksek hemâle mutlak bir bamle
ile erişmemiştir. O ne bilyük ibdâdir; o ne zenginliktir.
Bizim için meçhûl bir âlem, bir müddet sonra anabtarımı
haybedegeğimiz pefnürde bâhiralar arasında uyuyup
duruyor. Onları günez alma attığımız zaman, kendimizi
bugünkülden daba çok seveceğimiz mubâhaktır.
Bu evlîyâ rûblu ve evlîyâ adîs sanatkârların eserlerinde
bütün mânevî sîmâmuz, bâdiselerin efendisi olmuş
râbunuz vardır. Kaybohmak tebhîkesinde olan
bu asıl sanat bâhiralarını kurtarmak ve tanımak,
elbette ki, bâhâmuzdır.*

*Perdenin ardi perde, perdenin ardi perde,
Her siper aşıldıça, gâye öbür siperde...
Necip Fazıl*

Güçenme, usanç, endişe ve nihâyet huzur

Nevzat Atığ'ın Radyo'daki, 1958'e kadar süren başarı hesabının kâr hânesi pek kabarıkta. Müzikî değerlerimizin korunması için uzun süren fedâkârlıklara râzi oluşu, zorlu dildinmelerden yılmayı, büyük sorumluluklar üstlenmekten kaçınmaması hep beğenilir, saygı görür, lehinde konuşulurdu; ama yine de, övgüye değer sanatçı ve yönetici niteliklerini görmezden gelenler de oluyordu. Bunlar, olumsuz eleştirilerle Nevzat Atığ'ın iş yapma gücünü hırpalıyor du. Kuşkusuz, böylesine büyük işleri kim başlatsa, üstüne üstlük başarıyla sürdürse, eleştiriye uğramaktan kurtulamazdı. O da böyle düşünmeye alıştırmıştı kendini; ama, yine de, üst üste gelen öfke kabartıcı olaylar ve içinde kılıç kılıç kırıldayan usanç hâlleri geleceğe âit endişelerini artıryordu:

1957 yılından sonra, hem Ankara, hem de İstanbul Radyosu'nda politikacılara direnilmesi güç baskuları kendini duyurmaya başlamıştı. Radyo müdürü sorumluluğumla kanunların dışına asla çıkmayacağımı politikacılara çeşitli olaylardaki tavrim ve tutumumla kısmen kabul ettimiştüm. Açıkçası, üzerinde rahatsız edici bir baskı yoktu; ama, ilerisi için de pek iyimser değildim.

Tam bu sırada, her yerde sözü geçen, büyüğüm saydiğim, önemsendiğim dost ağabeylerden, iktidardaki Demokrat Parti'nin, şehir meclisi üyesi Cemâl Tunçelli, bir karşılaşmamızda ortada hiçbir sebep yokken bana 8ğüt venmeye başladı: "Nevzat'cığım, seni hem çok beğenir, hem de çok severim. Radyo Müdürlüğü'ndeki başarını çok insan gibi, ben de biliyorum; gel gelelim, bu mevkî öyle pek bel bağlanacak yer değil. Radyo Müdürlüğü çok kaypak zemin

üzerindedir; yarın öbür gün politikacılar başıma tıftıftır, seni çok üzler. Onlarla geçinemeyip ayrılmaya mecbur kalırsın. Hem, herkese nasip olmayan, zor ele geçen mesleğin var; doktorsun, kendine yazık etmiyor musun?"

Once bu sözlerden hiç etkilenmedim; beni seven bir ağabeyin zamansız ve sebepsiz konuşması olarak değerlendirdim. Ne var ki, sonradan kafama dank etti: Hekimliğime aşağı yukarı dört beş sene ara vermiştim. İhtisası bir sene devam edip, müsikiydi, radyoydu, koroydu derken hekimlikle meşgul olamamış, bildiklerimi de unutmuştum. Bir bakıma, geleceğim göz önüne alındığında, uzun yıllarım radyo ve müsikî adına, ciddî sayılıacak cömertlikle geçirmiştim. Hiç beklenençen bir zamanda, esen bir rüzgârla bunca didinmemin karşılıkları bir anda yok sayılacak, tibbiyeden mezün olduğum, 1950 yılının şartlarına dönmiş olacaktım.

Acaba, Radyo Müdürlüğü'nden ayrılp, mesleğime döñse miydım?
(Peki, mesleği neydi Nevzat Atığ'ın; müsikîşinaslık mı, radyo yayıncılığı mı; yoksa doktorluk mu?)

Olasak bu ya, karamsarlık içinde böyle düşünürken, Radyo Dairesi Mıldırlı, Refik Ahmet Sevengil ve Zat İşleri Müdürü Zekâi Varol yazılı bir ihbarı değerlendirmek üzere Ankara'dan, İstanbul'a geldiler. İdârî İşler Şubesı Müdürü Perîtev Sungur Bey, Baş mühendis Muallâ Acar Hanım ve benim içindî bu ihbarı doğruluğu arattıracaktı.

Su dünyâda idârî işler ve muhasebe konusunda hakkında araştırma yapılmadan bir tek kusurunun olmayacağına inanılamaz birisi varsa, o da, Perîtev (Sungur) Bey'dir. Öyle ki, ödeme yaparken kılık kırık yarat, muhasebede bize kök söktürürdü. Parafını gördükten sonra bırakın milyonları, milyarlarına altna imzâ atabilirdi. Baş Mühendis Muallâ Acar Hanım için de aynı şeyle kolaylıkla söylecni.

Refik Ahmet Sevengil ve Zekâi Varol (Görevlerini yapmakta titizlikleriyle radyo camiasında tımlenmiş bu iki dürtü insanla sonraki yıllarda dostluk içinde devamlı irtibât hâlinde oldum.) soruşturmaya önce beni aldılar.

Ihbar konusu ciddîye alınacak gibi değildi: Neymiş? Daklılo hanım Avrupa'ya gitmiş de, zamanını aşarak bir gün geç gelmiş, ben de, işe zamanında başlamış diye göstermişim. Başka? Zaman zaman maçlara, çalışma saatleri içerisinde Radyo'nun arabasıyla gidiyormuşum. Daha? On beş günde bir yapılan özel programların birinde, değişik mekanlarda, çalışma saatlerinin dışında solo yaptığı için İnci Çayırı'ya (yillardan beri gerçek sanatkâr özellikle bütütik ün yapan,

saygı gören sevgili talebem İnci Çayırı, Radyo ve Konservatuvar hâlalarının olumlu görüntülerindendir.) yasalar çerçevesinde çifte ödemeye yapmamız suç olarak ihbar edilmiş. Sonra? Mesâli saatlerinde stüdyoya girip fasıl ve koro idare etmemi; hâlbuki bunları mesâli saatî haricinde yapmam gereklimiş!

Bu ipe sapa gelmez suçlamaları duyduktan sonra, fenâ hâlde sınırlı cevaplar vermeye başladım. Refîk Ahmet Bey ve bilhassa Zekâi Varol Bey anlamazlıktan gelip, ifâdemî hep yumuşatıyorlardı. Pertev Sungur Bey de, Muallâ Acar Hanım da benden farklı konuşmadılar.

Nihâyet savunmalarımız, Ankara'ya gidiyor ve aklańyoruz.

Bu tâhikât son derece ağınma gitti. Zarara, oczâya uğramayışuma, hattâ, soruşturmayı yapanlarca, üzülmemden dolayı teselli edilmeme rağmen, çok gúcendim.

Sırasında on gün Radyo binasından duşan çıkmadığım, geceli gündüzü çalıştım oluyordu. Kolay değil, hem müzik yayınları şefisiniz, hem radyo müdürüyü yapıyorsunuz; yanı, dolu dolu iki insanın işi... Bir yandan kültür âle-miyle nüfûnâbetleri iyi götüreceksiniz, basına uyum içinde olacaksınız, politikacıların baskilarına direnerek görevinizi âdilce yapacaksınız; bir yandan da, sanatkâr ordusuya bütün ilişkilerinizi kusursuzca götüreceksiniz; sanki ateşten çember içindesiniz.

Böyleyken, saçma sapan haberlerla rahatsız edilmek bana çok zor geldi.

Bundan sonra, Cemal Tunçelli'nin neredeyse acıcasına yüzüme bakarak, israf ve merhametle: "Nevzat kardeşim, o güzelim doktorluk mesleği bırakıp da, sonu belirsiz Radyo Müdürlüğü'ne nasıl râzi olunur?" demesi gözümün önünden gitmez oldu ve sonunda karârimi verdim; hemen, Cemal Bey'i aradım. Radyo'dan ayrılacağımı, yanım kalan ihtiyâsimı tamamlayacağımı, Konservatuvar'da öğretmenlik yapmak istedığımı; fakat boş kadro olmadığını söyledim. Şehir Meclisi üyesi, sevgili ağabey Cemal Tunçelli: "Metak etmeyin; bütçeye sizin için öğretmenlik kadrosu ilâve etmek, Şehir Meclisi'nin en isabetli ve hayırlı işlerinden biri olacaktır. Konservatuvar'ın, sizler gibi kıymetli müsikişâs hocâlara ve bilhassa prensip sahibi insanlara her zaman ihtiyyâci vardır; yeni göreviniz şimdiden hayırlı olsun."

1958'in Mart'ında, bütçeye eklenen, beş yüz ellî lira ücretli öğretmenlik kadrosu, Şehir Meclisi'nde kabul ediliyor; "Kadronuz hazır; ne zaman isterseniz hoca-lığa bağlayabilirsiniz." deniliyor ve Nevzat Athâ'a, Radyo Müdürlüğü'nden ayrılmak düşüyor; ancak, Müzik Yayınları Şefliği'ni, Küçük Koro ve Klasik Koro

yönetimini devam ettirmek üzere... Galibâ, hiç ara vermeden, 1948-1998 târibeleri arasında ellî yıl, mutlak yönetimi altında klasik müsikimizi icrâ eden bir koro bulunması onun kaderiydi.

Demek ki, Türkiye'de en uzun süre görev yapan ve en çok sayıda koro (hem de klasik eserler icrâ eden) idâre eden şefi; öyleyse, şeksiz-şüphesiz, tam-tamına "Koro Adamı"ydı; aynen "Müsiki Adamı" olduğu gibi...

Müsikiden aslâ ayrılamayacak olan Nevzat Atlığ'ın, Radyo Müdürlüğü'nden ayrılma zamânı gelmişti. O günlerin şartlarına göre, "ben ayrıldım" demek yetmiyordu; çeşitli yasalar doğrultusunda geliştirilecek işlemler ve sahip olunması gereken şartlar vardı. Üstelik, kendisini, İstanbul Radyoevi Müdürlüğü'ne läyik görüp, atamış olan bakan ve üst düzey yöneticilerine değerbilmez biri gibi tanınma ihtiyâlı de vardi ki, en zoru da buydu.

Düşünüp taşındı, can dostu, sırdaşı Sâdi Işilay'a sıkıntısını anlattı. Cevap hazır, yapılacak işler belliydi: Hemen, Klasik Koro yayını yapar yapmaz gece saat 11'de, özel otomobille Ankara'ya gidilecek, radyolardan sorumlu Devlet Bakanı Sıtkı Yircalı'dan, Radyo Müdürlüğü'nden ayrılma izni alınacaktır. Hattâ, sorulursa ya da gerekirse, kendisinden sonra Radyo Müdürlüğü'ne atanacak, en uygun kişinin Radyo'dan üzgün ve kırgınlıkla ayrılan, eski Söz Yayımları Şefi Sâlih Akgöl olduğu ifâde edilecekti.

Sâdi Bey'e göre, bu kadar basit ve kolaydı; çünkü, Bakan Sıtkı Yircalı, âile dostuydu; Nevzat Atlığ'ı da pek beğeniyordu. Radyo Müdürlüğü için verilen isim, Sâlih Akgöl de, Sıtkı Yircalı'nın kardeşi Sîri Yircalı'nın Hukuk Fakültesi'nden arkadaşıydı. Nevzat Atlığ hep söyleydi: "Sâdi Bey, adı gibi, mutluluk ve uğur taşıyan hayır insanıydı."

Bütün bunların hepsi düşünüldüğü gibi gerçekleşti ve iki gün sonra istifâ dilekçesini verdi Nevzat Atlığ. Artık, İstanbul Radyosu'nun Klasik Koro, Küçük Koro, Müzik Yayıncıları Şefi'ydı; ama, müdürü değildi. Şimdi, eşinin, beş yıldır sandıkta özenle sakladığı beyaz doktor gömleğinin yeniden yikanıp, ütülenmesinin zamâniydi. Tıp Fakültesi'ndeki hocası, Prof. Dr. Muhterem Gökmân: "Daha ne duruyorsun; yerin hazır, hemen yarın başla ihtişâsına." demişti; anlaşılan, tebdil-i memûriyetin () ferahlığı başlamıştı. Yeni bir hayatın tadını çıkararak yaşamaya hazırlanıyordu.

Konservatuvar bütçesi hükümetçe onaylamamıştı. Bunun üzerine iki bakan, Sıtkı Yircalı ve Emin Kalafat, Nevzat Atlığ'la birlikte, İstanbul Vâlisi ve Belediye Reisi Mîmtaz Tarhan'a ziyârete gittiler. Nevzat Atlığ övüllererek takdim edildi. Vâli ve Belediye Reisi'ne: 'Nevzat Bey, çok güvendiğimiz, sevdigimiz, biz-

den ayrılmamasına çok üzüldüğümüz Radyo Müdürümüzü; Şimdi Konservatuvarınızda; nasip sizeymiş, kıymeti bilinir inşallah" denildi. Vâlî Mümtaz Tarhan Bey de bu atamadan çok memnun olduğunu, onun gibi değerli müsikişinasa İstanbul Belediye Konservatuvarı'nın her zaman ihtiyacı olacağını söyledi; Sıtkı Yircali'ya, Emin Kalafat'a teşekkür etti ve gülüş-çagnış vedâlaşıldı.

Sonrasını Nevzat Atlıg, şöyle anlattı:

Konservatuvara tâyinin ha çıktı, ha çıkacak, diye bekliyorum. O arada Radyo Müdürlüğü'nden ayrıldığım için oturduğum lojmanı boşalttım; Levçnt'te, Karanfil Caddesi, Yeşil Çimen Sokak'ta bugün, İkbal Mühendislik binâsının tam karşısındaki eve taşındım. Bu işleri yaparken bir yandan da, Konservatuvar'dan gelecek atama emrinizi bekliyorum. Bir hafta bekledim yok, on gün bekledim gene yok; ne yapayım, Vâlî Mümtaz Tarhan'ı makamında ziyârete karar verdim.

Vâlî Bey beni kabûl etti. Baktım ki, on beş gün önceki hatırlinasınsa gitmiş, yerine soğuk, askı surâlı biri gelmiş. Anlamazlıktañ gelip, atama konusunda hâlâ sonuç alamadığımı söyledi.

"Evet, Nevzat Bey" dedi, kaşlarını çatarak devam etti: "Siz bundan dört beş sene evvel Konservatuvar'ın altını üstüne getirmiñiniz, ortaþı karıştırmışınız. Siz oraya istemiyordar."

Bu apaçık, kırıcı biçimde ifâde edilen suçlama karşısında dondum, kaldıım; ne diyeceğimi şaşırdım. Konservatuvar'a geleceğimi kimseye söylemediğim hâlde, duymulmuş. "Acaba, bu suçlamayı yapan kimdi?" diye düşünürken, Vâlî Mümtaz Tarhan Bey, ismini verdiği bir ünlü sanatçının Konservatuvar'a alınmamam için istârlı rica ve telkinlerde bulunduğu söyleyince lîyecî şaşırdım. O sanatçının şahsına ve sanatına her zaman saygı göstermiştim. Radyo ortamında çalışma zorluðu çekerken, kendisine ilgi ve saygı gösterilmesi için büyük gayretler saf etmiştüm. Ne yazık ki, müsikimizin hayatı için gazinoculara karşı verdiği mücadeleyi çarptıyor, genç meslektaşını suçluyordu.

Allah biliyor, kendisine hiçbir şey söylemedim, imâ bile etmedim; samîmî saygımı, ömrünün sonuna kadar eksiltmeden devam ettirdim.

Neyse, Vâlî ve Belediye Reisi Mümtaz Bey'in yanından şâşmış ve yaralanmış olarak çıktı. Hiç vakit geçirmeden, daha önce de dostluk anlayışı içinde iyiliklerini gördüğüm Devlet Bakanı Mükterrem Sarol'a gidip, olañ biteni anlattım.

Mükterrem Bey hemen telefonla Vâlî Bey'i buldurdu: "Mümtaz'im, fevkâlâ de değer verdigimiz, arkadaşımız Nevzat Atlıg çok üzgün. Kendisine olan sevgimiz sınırsızdır; her zahmetine koşar, elimizden geleni yaparız. Aslında, onu

mebus yapmak istedik, yaşı tutmadı; genel müdürlüğe hazırlamak istedik, o hekimliği tercih etti. İçini dışını çok iyi bildigimiz, çok begendigimiz ve çok sevdigimiz böyle değerli bir insanın tayıını yapmaman için hiçbir geçerli sebep göremiyorum. Bu tayin iki gün içinde yapılmadığı takdirde, konuyu Beşefendîye (Adnan Menderes) açacağım." dedi. Aynen böyle.

Oradan nasıl bir cevap geldi, bilmiyorum; ama, 23 Eylül 1958'de Konservatuvar'a atandım; tekrar eski yuvama döndüm. Belediye Konservatuvarı hazırlıyat bölümünde, Türk müsikisi solfeji ve repertuvar öğretmeniydim artık.

Konservatuvarın öğretmen kadrosu, öğrenci sayısına göre eksik ve yetersizdi. Şefik Gümeric hcm yaşı, hcm sanat çevresindeki konumıyla o dönemde baş öğretmen gibiydi. Diğerleri, Halil Bedii Yönetken, Dürdane Altan, Şive Ölmmez, Muazzam Neriman Sepetçioğlu, Melahat Pars ve Süheylâ Altınşöröt.

Böyle dar kadroyla Konservatuvar faaliyetlerini yürütmeye başladık. Şefik Gümeric'in 60'lı yılların ortalarında vefat etmesinden sonra, kademeli öğretmen gibi, bir başka deyişle, baş öğretmen gibi çalıştım. Ayrıca, Sanat Kurulu Başkanlığı da yaparak, Devlet Klasik Türk Müsikisi Korosu'nun kurduğum 1975 yılına kadar Konservatuvar'daki görevime devam ettim.

Nevzat Atlığ, değişik zamanlarda, çeşitli yerlerde güzeli de, kavgayı da, sevgiyi de, acıyı da, mutluluğu da her seviyede yaşadı. Sanki, sanat ve dünyâ işlerini bir arada yürütme zorunluluğu alın yazısı gereğiydi. Müzik adamlığı kadar, hayat adamı olusunda bu yaşama türlerinin etkisi elbette, çok büyütür.

Üniversite Korosu çalışmalarını başarı basamaklarından biri sayar; her zaman teşekkür hâlindedir. Müsiki hayatı her anında Mesud Cemil izleri olduğuna inanır; minnet duygusuyla bu büyük insanın hâtıralarına kenetlenmiştir.

İstanbul ve Ankara radyolarını, müsiki sanatımızın düşmemiş son kaleşi kabul eder; şu günlerde, zevk iflasının yaygaraları kulaklarımıza tırmalarken, çareyi yine TRT adını almış kurumlardan beklemektedir.

İstanbul Belediye Konservatuvarı, öğretmenlik başarısının ilk kaynağıdır; bu kuruluş, onun için, Cumhuriyetten sonraki müsiki eğitimimizin ocağıdır.

Daha sonra kurulan Devlet Konservatuvarı öğretim kadrosunun büyük çoğunluğunu, bizim, İstanbul Belediye Konservatuvarı mezunları teşkil etti. Yayınlarıyla, yetiştirdiği elemanlarıyla, hem Batı, hem Türk müsikisi alanında örnek alınacak kuruluştur. Verdigi dört beş senelik öğretmenle Türk müsikisi konusunda gerçekten çok iyi elemanlar yetiştirmiştir.

Meselâ, Tasnif Heyeti'nin yayımlamış olduğu notalar, Mevlevî Ayinleri, Doktor Suphi Ergi'nin 5 ciltlik ünlü eseri, Rauf Yektâ Bey'in 180 adet klasik repertuarumuzın belkemiğini teşkil eden nota yayınları müsikimizin göz kamaştırıcı yazılı kaynaklarıdır. Ne yazık ki, böyle çok gerekli ve yararlı yamnlara diğer konservatuvarlarda hâlâ rastlayamıyoruz.

Belediye Konservatuvarının şeşmesinden su içenler daha sonraki müzik hayatımıza çok önemli yerlere gelmişlerdir. Meselâ, Devlet Korosu'nu kurarken, yetenki ve uygun eleman seçiminde büyük titizlik gösterdim; Türkiye'nin her yerinden başvuran sayısız adayı kulu kırk yararak dinledim; ancak, bilerek çok yüksək tuttuğum bilgi ve yetenek alt sınırunu aşanlar, birkaç kişi dışında, Belediye Konservatuvarı'ndan mezün olmuş öğrencilerimizdir.

Yine, 2003 yılında yedinci baskuya ulaşan, *Türk Müzikî Nazarîyatı ve Usûlîleri* adlı eseri ve otorite seviyesindeki nazaryât bilgisyle müsikî severlerin hayranlığını, teşekkürini, saygısını ve sevgisini kazanarak büyük ün yapan, İsmâîl Hakkı Özkan da, İstanbul Belediye Konservatuvarı mezuniyetlerindendir.

Müsikî nazaryâtımız üstine yazılmış eserler arasında, doğruluk, açıklık, kolay anlaşılırlık ve uygulamaya elverişilik bakımından seçkin yeri olan *Türk Müzikî Nazarîyatı* adlı eserin yazarı, İsmâîl Hakkı Özkan, İstanbul Üniversitesi Konservatuvarı öğretim görevlilerindendir. Nevzat Atlığ'ın önce öğrencisi, sonra da arkadaşı olmuş, müsikimizdeki engin müsikî bilgisi ve övgüye değer kişiliğiyle de sevgisini ve büyük takdirini kazanmıştır. Bir röportajından aldığımiz aşağıdaki bölümlerden kolayca anlaşılabileceği gibi, Nevzat Atlığ'a yakından bakabilmiş müsikişinaslardandır:

Nevzat Atlığ'ın en belirgin özelliği, bir misyon adamı oluşudur. Nedir bu misyon: Ciddî müsikîyi en güzel icrâyla sunmak, tanıtmak, sevdirmek, geniş bir alana yapmak ve devam ettirmek; kuşkusuz bunları yaparken, müsikimizin temel özelliklerinden ödün vermemeek.

Yıllar önce, bir dergide Nevzat Bey'e, Türk müsikisinin gelişmesi için yapılması gerekenler soruluyordu. Hocamın cevabı çok kesin ve açık: "Türk müziğinin gelişmeye ihtiyacı yoktur; dâhil olmayan, klasiklerini oluşturan, çok sağlam, çok kullanışlı bir sisteme sahiptir. Yapısında hiçbir eksiği olmayan bu müzik için alınacak tek tedbir, ona icrâ mülkemmeliliği kazandırmaktır."

Bana göre en ilgi çekici bir yan da söylediklerinde, yaptıklarında çok tutarlı oluşudur. Dün ne demiş, ne yapmışsa, bugünküünün aynıdır. Zaten, ta ba-

inden beri, koruya klasik müsikimizin en mükemmel içrasına ulaşmak önemli amacı olmuştur.

Hayatının hiçbir döneminde klasik müsikin anlayışından en ufak bir sapma göstermediği, ancak klasikleşmiş bestekârlarımızın eserlerini, onların da ılyelerini repertuarına aldığı herkes bilinir. Devlet Korosu'nda, kendi eserlerine yet verilmemesine öfkelenen bir şarkı bestecisinin, "Eserlerimizin Devlet Korosu'nda içra edilmesi için ölmek mi läzim" deyişi ünlüdür.

Sıradan, sanat değeri olmayan müziğe, kendi deyişile, "prim" vermeyiz, bu yüzden, kötü müzik üreticilerin, o müziği içra edenlerin ve dinleyen isteyenlerin taşlanma hedefi olmuştur. Zaman zaman, ağabey tevazunuyla, "Yıllardır üstümüzde yağıtan sitem oldanya derimiz fil derisine döndü." diyerek bize de şakalaşır.

Hoca, on sene sonrası önceden gören zeki ve tahminleri, sezgileri çok kuvvetli bir insanıdır. Nevzat Atığ olmasaydı, müsikimizin bugünkü hazır halini çok önceden yaşamış olurduk. Herkes çok iyi biliyor ki, gerek Klasik Koroya, gerek Devlet Korosu'yla ciddî müsikinin bugüne kadar devam etmesini sağlamıştır. Çok iyi hazırladığı, kendi kendine bir şeyler yapabilecek duruma getirdiği Devlet Korosu, ciddî müsikî dinlenen tek kuruluştur.

Bir şefte aranılan her özelliğe sahiptir. Diktesi özenlecek kadar çabuk ve saglıklıdır. Hele, eserlerin bütün özelliklerini hemen tespit ederek yerini ve önemini belirlemesi, analiz edişi, benzeri diğer eserlerle kıyaslayarak, ömekler vererek değerlendirmesi sayısız müsikîşinasın giptesini çekenek mükemmelidir.

Övgüyle değer müsikî dışi bir başka özelliği daha var ki, söylemeden edemeyeceğim: Tanıdığım yardım sever insanların belki de ilkidir. Dostlarından esirgeyeceğî hiçbir hizmet türü yoktur. Bir keresinde geçirmekte olduğum mafsal hastalığı sırasında, bir profesör arkadaşına götürdü, bazı tahliller yaptırdı, tedavim süresince bir gün ara vermeden hastahımla ilgilendi; üstelik karşılığında bir kuruş ödettirmeyerek beni mahcup etti. Aynı fedâlcârlıkları, annemin böbrek rahatsızlığında da gösterdi. Bu yüzden klasik batı müziği sevgisiyle yetişmiş anneciğim, duygusalıyla minnet duygusunu bir araya getirerek Türk müsikisi mensubu Nevzat Atığ'dan dolayı klasik müsikimizi sevip, dinlemeye başladı.

Ismail Hakkı Özkan'ın, Nevzat Atığla ilgili bu sözlerini, yakın dostu, değerli müsikîşinası, iyi insan Fatih Salgar da yürüttüle onaylamıştır. İsmail Hakkı Özkan, hakkedilmiş övgülerde bulunmayı, kendine güveninden dolayı çekinmeden ifade edebilmektedir. Sırasında, sanat adına gerekenleri olumsuz da olsa, büyük bir

rahatlıkla dile getirebilecek netlikte oluşu, kendisini tanıyan herkesin ve Fatih Salgar'ın málümudur. İsmail Hakkı Özkan'ın bu değişmez târifindeki özelliği bilene de, bilmeyene de göğsünü gere gere söyleyen yine Fatih Salgar'dır.

Nevzat Atlığ, on iki yıl önce, Fâtih Salgar'ın güvenilir bir müzikolog, başarılı koro şefi ve ciddi bir müsikişinas olacağımı bu metni yazana, tespit ettiği ipuçlarıyla söylemişti. Böylece, 1990 yılının, Temmuz ayında bir vesileyle onun iyi insan, iyi âile reisi olduğunu tespit eden metin yazarı da, Nevzat Atlığ da yanlışlıklarından dolayı, 2004 yılının Mart ayında mutludurlar.

Nevzat Atlığ'ın İstanbul Belediyesi Konservatuvarı'ndaki nitelikli öğrenci yetiştirmeye gayretleri unutulacak gibi değildir. Nitekim bu konuda aldığı teşekkürler gösterdiği gayretlerin önemini yansıtmaktadır. Elbette ki, bu övgüyle süslenmiş teşekkürleri hakketmiş! Nevzat Atlığ. Nice eserler öğretti, derinlerde kalmış, gün yüzü görmemiş, edinilmesi zor bilgiler iletti onlara. Yıllar içinde katانا katانا artan tecrübelerini, hevesllerine dağıtı ve böylece sevilen, sayılan "Nevzat Hoca" adıyla anıldı. Ama bir başka huyu daha vardı ki; kimin öğrencilerini, yakalarından tutup, sarsa sarsa müsikîyle birlikte geleceklerine alt güvencelere ulaşmaya zorluyor, olmazsa, bulunumaları gereken yerlere yüklenip, kendisi götürüyordu. Bu hocalık hakkını kullanmayı da bugüne kadar hiç ihmâl etmemiştir.

Nevzat Atlığ öğrencisi olmanın şansını yaşayanlardan biri de üroloji dalında ünû Türkiye sınırlarını aşmış, Prof. Dr. Ali Rıza Kural'dır. 1968'de İstanbul Çapa Tıp Fakültesi'nde ip, 1969'da da İstanbul Belediye Konservatuvarı'nda müsikî eğitimine başlıyor. 1973'de Konservatuvar'dan, 1974'de de Çapa Tıp Fakültesi'nden mezün oluyor. Üroloji ihtisasından sonra doçent ve profesör-lük unvanını kazanıyor. Ali Rıza Kural, her zeki, çalışkan, azimli ve kabiliyetli öğrenciden beklenenleri yerine getirdi. Üstün nitelikdere sahip olması, bundan sonrası için hayattan beklediklerine belki yetmeyecekti; bu yüzden kulağına gelecek "Yürü ya kulum!" niðasını beklemeye koyuldu. İşte tam bu sırada, İsmâil Dede Efendi'den gördüğü himmetle, müsikîyi yol eylemişlere elinden gelen yardım yaparak teşekkür etmekte olan Nevzat Atlığ'ın elini omzunda hissetti. Bu mutlu âna ulaşmanın seyrini kısaca söyle anlatı Ali Rıza Kural:

Sayın Prof. Dr. Nevzat Atlığ; 1969 yılında Konservatuvar'a bağladığım ilk dersde tanımına onuruna eriştim. O yıllarda Tıp Fakültesi'ndeki derslerden sonra Konservatuvar'a bir an önce ulaşmak, orada soluk alıp vermek benim için hayatı değiştirmi olmuþtu. Bundaki en önemli faktörlerden biri, hocamızın dersleriyle

dî elbette. Müzikdeki çizgisi, tip mesleğindeki başarısı ve tılm yönleriyle ötnek olduğum hocam, hepimizne kol kanat germişti âdetâ.

Hocamın tavassutu sonucu, 1972 yılında o zamanki dekan rahmetli Prof. Dr. Ayhan Songar ile tanıştım ve Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Türk Müzikisi Korosu'nu kurarak bu fakülteyle ünsiyetimi başlatmış oldum. Daha sonra da, Kültür Bakanlığı Korosu'nun ilk elemanlarından biri olma onuruna erdim. 1974 yılı benim için çok önemlidiydi ve dönüm yıldı adeta. İlk kez Nevzat Bey'in yönetimindeki koro ile yurt dışına çıkmış ve döndükten bir süre sonra da Tip Fakültesi'ni bitirmiştim.

1974 yılı Ekim ayı idi. Bir gün hocam hangi konuda ihtisas yapacağını, niyetimin ne olduğunu sorunca verecek cevap bulamadım. Okul bitmişti ama, öğrenciliğim Konservatuvar'da geçmişti ve inanın bir anlamda müsikî, yaşıntının en onde gelen unsuruuydu. Tibba, âdetâ pamuk ipliğiyle bağlıydim; olsa da olurdu, olmasa da... Bu bigânelekten ötürü ihtisas için en ufak bir hazırlığa gitsememiştim. Askere gitmeyi de düşünmüyordum. Hocam bu kararsızlığını, daha doğrusu müsikîye meyyal karamı sezmış olacak ki, cevabını bekledemeden, kısaca, "Üroloji ihtisası için ne dersin?" deyip, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Üroloji Ana Bilim Dalı'nın değerli öğretim üyesi Prof. Dr. Muzaffer Akkılıç'ı arayarak benim için randevu aldı. Hocamın emr-i vâkıfîyle üroloji kliniğinde ihtisası başladım ve daha önce hiç düşünmedigim bir tip dalı, meslek hayatımın esâsını teşkil etti.

Hocam, benzer şekilde, birçok öğrencisine gerek müsikî alanında, gerekse sosyal yaşıntısında yardımcı olmuş ve yön vermiştir.

Giyabunda söylediği övgüllü sözlere yakışmak için elimden geleni yapmış, "Dostum" diyerek sevgisini ve yakınlığını ifade etmesinden mahcup olacak kadar gururlanmışındır.

Benim için en hayırlı olanı tespit edip, elde etmemde elinden geleni esirgemeyişine, zorunu kolaylaştırmamadaki zahmet ve külfet sayılacak fedâkarlıklarına inşallah minnet duygulamının sınırı dar gelmeyecektir.

Tann başımızdan eksik etmesin.

Nevzat Athîg, şeikhî görünümünün altında, derin bir hassâsiyet, hayret edilecek kadar sınırsız samîfîyet ve fedâkarlıklar barındırmaktadır. Bu övgüye değer özelliklerini de daha çok müsikîyi kendine iş edinen yetenekli ve çalışan gençlerin yanarına kullanır.

İste bu değerli sanat adamının ilgisine läyik olanlardan Abdi Coşkun, İstanbul Radyosu'nda yayınlanan, Nevzat Athîg yönetimindeki Küçük Koro'nun tiryâkî

dinleyicisiydi. Gün geldi, 1960 yılında, İstanbul Belediye Konservatuvarı, Türk Müziği Bölümü'nün anlı şanlı öğrencisi oldu. İyi müsikiyi kendine is edinmiş, yetenekli, güzel sesli, çalışkan bir genç olarak hocasının ilgi alanına girmesi gecikmedi. Ve Abdi Coşkun, kaderinin bu bölümünü anlaturken şunları demek istedî:

Konservatuvara Atış'ın öğrencisi olmak, bana Allah'ın bir lütfuydu. Hocamın çok bilinen bir özelliği vardı; öğrencilerini yakından tanımak ve kişilikleri hakkında bilgiler edinmek için fırsat buldukça onlarla konuşur, sorunlarını sıkıntılannı dinlerdi. Derslerde yeteneklerini, sınavlarda çalışkanlıklarını tespit eder, işlerinden uğraşılmaya, destek olunmaya, özen gösterilmeye değer bulduğu öğrencilerlere, öğretmenden beklenen sorumluluğunun çok üstünde ilgi gösterirdi.

Nasilsa, öğrenciler için şans sayılan bu ilgiden benim de nasibim varmış ki, hiç beklememiştim sırada, belirttiği gün ve saatte Radyo'da kendisini görmemi istedî. Şaşılmayacak gibi değildi; "Küçük Koro" diye deli olurdum; Nevzat Bey, şimdi, o koroda bana görev veriyordu; Küçük Korodaki ses icrâcılardan biriydim artık, misafir koristtim.

Schip Tiyatrosu'nda Dede Efendi konseri, 1965. Arkada Sadi İyday Niyazi Sayın'la konuşuyor. Bu, Sadi Bey'in katıldığı son sahne konseriydi. Nevzat Atış'ın sağında, Konservatuvar'ın anlı şanlı öğrencisi tachibîri Abdi Coşkun.

Dahası da var: Teneffüslerde, elime bir tanbur geçip, koridorlarda çalarım. Bu haliimi görüp, dinledikten sonra, israfla tanbur çalmamı söyledi. Uydum bu isteği. Sık sık dinledi beni ve gün be gün artan bu ilgi sayesinde "tanbur" oldum; o da yetmedi, İstanbul Teknik Üniversitesi Konservatuvarında tanbur çalmayı öğreten, öğretim görevlisi oldum."

İki kızım da Nevzat Bey'in yakın ilgisi ve destegiyle müsikideki yetenek ve cahşanlılığının semeresini görmüşlerdir. Klasik ve ciddi müsikile uğraşan her müsikisinin gibi, biz de Nevzat Bey'e teşekkür borcumuz olduğuna inanmaktayız. Hepimizin diplomasındaki imzası, bizlere gösterilen lütfun unutulmaz işaretidir.

Sıra doktorlukta

Bes sene sonra, yeniden yıkandı, ütülenden beyaz gömleğini girdi; artık radyo müdürü değil, İstanbul Tıp Fakültesi Çapa Kliniği'nde, röntgen tıshis ihtisası yapan asistan doktordu. Nasıl bir asistan doktordu, neler yapıyor, nasıl yaşıyordu? Bu soruları, kolay işleri kendine en uygun kişilerle yapan, sorunsuzca yaşayan biri gibi cevapladı:

1958 yılı mart ayında Radyo müdür vekiliğinden istifâ etmiş, birkaç gün sonra da yanım kalmış röntgen ihtisasına hocam Prof. Dr. Muhterem Gökmen'in yanında başlamıştım. Ancak, Radyo'daki, Müzik Yayımları Şefliği görevim devam ediyordu. Konservatuvar bütçesinin İşleri Bakanlığı'na onayı uzun sürmüştü, daha sonra, Vâli ve Belediye Reisi'nin oyalaması yüzünden Radyo'daki Müzik Yayınları Şefliği görevinden, Konservatuvar öğretmenliğine naklim geçikmişti. Sonunda 23 Eylül 1958 de Belediye Konservatuvarına tayinim onaylandı. Artık, Konservatuvar'da öğretmenlik görevince başlamış, İstanbul Radyosu İcârecilik bağımlı ortadan kalkmıştım. Klasik Koro'yu ve Küçük Koro'yu yönetmemeye rağmen, yüreğimden bir parça koparıncasına, koro şefliğimin ilk göz ağrısı saydığım Üniversite Korosu'nu da bırakmak zorunda kaldım. O zaman sadece, Belediye Konservatuvar'ında öğretmenlik yapıyordum, Radyo'da Klasik Koro ve Küçük Koro olmak üzere iki ayrı koroyu yönetiyordum. Zaman zaman Radyo'ya müzik programları hazırladığım da oluyordu. Ayrıca, Tıp Fakültesi'ndeki radyoloji ihtisasını tamamlamak için her gün öğleden önce, Çapa Radyoloji Kliniği'nde çalışıyordum; kısacası, dayanılması güç yoğun çalışma içindeydim.

Neyzat Athığ, o yıllarda sık sık aklına gelen hekimlik hâtilarını dile getiriyor, güzel insan adlarıyla başlayan insâniyet yüklü olaylar anlatıyordu:

Tip eğitimime beş yıl ara vermiş olmam yeni bilgiler edinmemi zorlaştırmıyordu. Yeniden fakültedeki ders kitaplarına döndüm; bilgilerimi tazelemeye uğraşıyordum. Çocuğumla aynı masada kendi derslerimizi çalışıyorduk. Bu sıkı çalışma ibritisim bitene kadar devam etti. Birlikte çalıştığım, benden genç asistan arkadaşlarımı ve hocamı mahcup etmemek, bilgili ve başarılı uzman

İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde Radyoloji İhtisası yapacak 1961 yılında, juri üyesi Prof. Dr. H. Ziya Konuralp, Ord. Prof. Dr. Arif Ismet Çetingil ve Prof. Dr. İhsan Rifat Sabar'ın onayladığı bu belge ile söz konusu mülahassise unvanını aldı.

doktor hüviyetini elde edebilmek için geceri gündüzüme katarak çalışmaya başladım. Bu gayretim bir gün bile eksilmedi. Hocalarının takdiriyle öğrenme heyecanım daha da arttı. 1961 yılında röntgen teşhis ihtisâsim tamamladığım zaman, tam anlamıyla güvenilecek uzman doktordum.

Mezuniyetimde, sınav kurulu üyeleriinden tılkı tüberküloz hocası Prof. Dr. İhsan Rıfat Sabar beni çok sevdi. Sanat değeri olan her tür mülzige kendini yakın hissededen, geniş kültürel biriydi. Allecek görüşmenizi istedi, evlerine yemeğe çağırdı; çok kısa sürede birbirlerini arayıp soran dostlar olduk.

Uzman doktor olarak hastahânedede tüm gün çalışmayı hiç düşünmedi Nevzat Atlığ. Zamânunun bir bölümü kesinlikle müsikiye aitti; öyleyse, uzman hekimliğini ancak muâyenehânedede değerlendirebilirdi.

Öyle de yaptı; hem de Zümrädüankâ'sının yardımıyla. Ne var ki, sayısız sorunun kendiliğinden çözülmemesini, zararına geliştiğini sandığı olayların umulmaz bir şekilde yararına dönüşmesini, artık Zümrädüankâ fantezisiyle ifade etmek istemiyordu. İnancına uygun olarak, büyük ciddiyet içinde ve israfla, Allah'ın lutfu olduğunu söyleyordu ve daha önce de doğruluğuna inandığı büyük mutasavvîf Erzurumlu İbrahim Hakkı dîfyle:

*Mevlâ görelim n'eyler,
N'eylerse, güzel eyler*

diyordu. Zâten, başından beri, gönülü doğrultusunda yaşamانın fırsatları peşindeydi; elbette, mânevî gücüyle kendisini, kotuduğuna inandığı İsmâîl Dede Efendinin etüdine tutunarak.

Prof. Dr. İhsan Rifat Sabar'la muâyenehâne doktorluğuna

Uzman Doktor Nevzat Atlığ, hiç vakit geçirmeden ancak çok büyük masrafla gerçekleştirilebilen röntgen muâyenehânesi açma işlemlerine girdi. Elinde avucunda ne varsa paraya dönüştürüp, röntgen cihazları alımına yatarı. Kalan borcunu, bonoya bağladı. Sira muâyenehâne bulmaya ve kiralamaya geldi. Baktı ki, işin en zor safhası buymuş. Muâyenehânelerin yoğun olduğu doktor mühüllerinde kirâflar umudunu kıracak kadar yükseliyordu.

Bundan sonrası şöyledir anlatır:

Röntgen cihazları için her ay ödeyeceğim bono borçlamı vardı; bir de buna yüksek kirâ ücreti eklenmesiyle ödeme limitimin çok üstüne çıkacaktum. Ayrıca, başlangıçta muâyenehâne gelirim çok az olacaktı; bu bonoları nasıl ödeyecektim; ateş pahası olan muâyenehâne kirâsına para yetiştirebilecek miydim; acaba, bu işten vazgeçmem mi gerekiyordu?

Bu sırada, piyanist oğlunun radyodaki işiyle ilgili bir haberi iletmek üzere sınav hocam, İhsan Rifat Sabar'ın Şişli'deki muâyenehânesine gitti. Daha, hâl hâl sormadan, oğluyla ilgili konuyu anlatmadan, muâyenehâne ücretlerine

dayanamayacağımı, kıraların çok yüksek olduğunu söylemeden, bembeyaz saçlı, pırıl pırıl aydınlık yüzlü, bu güzel insan: "Evladım bir sıkıntın var gälli ba?" demesin mi...

Ne diyeceğini bilemeden, hiçbir şeyin farkında olmadan, olani biteni, tamamen irâdemden dışında, rüyada konuşur gibi, anlatım. İnanın şu anda bile akıma gelenler ve ağzından çıkan her söz beni ürpertiyor; "Sikma canımı Nevzat oğlum, Allah iyileşin yardımcısıdır; gönülmü ferah tut. Şimdi beni iyidinle. Bildiğin gibi, İstanbul'da en çok hastası olan birkaç tüberküloz hekiminden biriyim; bizim işlerimizin yüzde doksan dokuzu röntgen çekiminden sonra başlar. Mülkü bana ait olan müâycenâncım İstanbul'un en seçkin scîntinde, en işlek, büyük ve ünlü caddesinde; ayrıca, oldukça ferah ve geniş. Buğüne kadar muâyenehânem bir başkasıyla böltüşmeyi akımdan bile geçirmemiştim. Şimdi, sana teklif ediyorum: Gel, arka odâya cihazları kur, çalışmaya başla; kazancın artmaya başladıkтан sonra, uygun gördüğün kırâ bedelini ödersin; Haa, teklifimi değiştirdim; sen gençsin, belki biraz sükse yapmak istersin, sen caddeye bakan ön odâya geçersin. Sakın şimdi karar verme; bu işleri bilen tecrübeîli meslektaşlarını, eşiniz hanımefendiye danış, bana istediği zaman cevap ver. Merak etme, muâyenehânem senden başka kimseyle asla paylaşmam. Şimdi anlat bakalım bizim oğlannı işi ne oldu?"

Ağlamamam mümkün değildi. Bu insan evliyâ mydi, Hızır mydi, Allah'ın hangi seçkin kuhuydu ya rabbim?

Kırk yıllık arkadaşı, iç hastalıkları uzmanı, Dr. İsmet Mengü de muâyenehânedeki Nevzat Athığ'ı kısaca anlatıyor:

Nevzat Bey'i aşağı yukarı kırk yıl önce tanıdım. İdrar yollarında ne olduğu tam olarak teşhis edilememiş bir rahatsızlığım vardı. Bevâliye profcsörü sınıf arkadaşım; "Bilmem tanıyor musun; bizden sonraki dönemden bir röntgen uzmanı var, yeni muâyenehâne açtı, fazla duyuılmış değil; Nevzat Athığ. Birkaç hasta gönderdim; hem çok temiz çekimleri var, hem de teşhis raporları çok isabetli. İstersen bir de ona git."

Nevzat Athığ'ı bir konserde uzaktan görmüştüm; Radyo müdürü olduğunu söylemişlerdi. Şefliğini pek beğenmediğim ama, doktorluğunun iyi olacagına aklım pek yattı; enikonusa meşhur bir müsikîşinas, iyi doktor olmaya nasıl vakti bulurdu? Tereddüt içinde gittim; meslektaş olarak beni çok iyi karşıladı; film çekti, uğraştı uğraştı, idrar yollarının alt ucunda mercimekten küçük bir taş

Müsyenchanenesinde çalışıyor. 1970'li yıllar.

varmış, onu teşhis etti; filinde apaçık gösterdi. Tedavimde bu teşhisinden çok büyük isffâdeler ettim. Böyle hayırlı vesile bizleri tanıtmış oldu.

Bazı zor teşhislerde hastalarına, Nevzat Atlıç'ı tavsiye ettim. Gelen hastalarım gürdükleri ilgiden, sırasında maddî durumları bozuk olanlardan ücret almıyorlarından, az rastlanılacak alçak gönüllülüğünden büyük övgü ile bahsettiler.

Vine Prof. Dr. İhsan Rifat Sabar ve kirâcılıktan müük sahipliğine

Nevzat Atlıç, hocası İhsan Rifat Bey'den daha çok söz etmek, onun âyesinde, Allah'ın lutfu sayılacak nîmetlere nasıl ulaştığını anlatmak istiyordu:

Büyük insan İhsan Rifat Beyle iki yıl kadar bliktikçe çalıştık, aynı apartman dairesini paylaştık. Allah'a bin şükür, kısa süre içinde bütün borçlarımı ödedim. Hatta, oğlumun geleceğinde gerekir diye küçük miktarlarda tasarruflara başladım.

Ne yazık ki, bu müstesnâ insanı, değerli ilim adamını iki enfarktüs krizi geçirmesinden sonra kaybettik. Nur içinde yatsın, Allah ondan râzi olsun.

1960'larda muayenehanede Niyazi Sayın'la.

Muayenehanenin türmünü kirâlamak zorunda kaldım; ailesine kirâci oldum. Hocamın sağlığında olduğu gibi, âilestyle karşılık sevgi ve saygıya dayalı dostluğunuz devam etti.

1984 yılında hocamın eşi, dâmâdiyla bana haber gönderiyor, diyor ki; "Dâfreyi satıyorum. Rahmetli İhsan Bey, Nevzat Bey'i çok severdi. Vefâtına yakın günlünde birkaç kez, muayenehaneyi satmanız gerekirse, mutlaka Nevzat Bey'e

en uygun şartlarla teklif etmemizi; ne yapıp, ne edip anlaşmamızı; ancak, almak istemediği takdirde başkalarına satmamızı söylemişti. Şimdi, muayenehaneyi satın almasını Nevzat Bey'e teklif ediyorum; bize göre fiyat su kadardır."

Aslında, teklif değil, bu yüce gönüllü insanlarım apaçık lutfuydu. Levent'te, oğlum için çok ufak bir daire almıştım, hemen sattım; geri kalanımı da bono ile ödemeyi önerdim; düşünmeden kabul ettiler.

Müsiki dostlarımından İstanbul Tapu Müdürü Necmettin Uncuoğlu tapu işlemlerini tamamladı. Takrir için rahmetli İhsan Rifat Bey'in eşi hanımfendiyle bir araya geldik. Eşim ve kızım Nihan da oradaydılar. Tam imza atılacağı sırada, hanımfendi söz aldı, titreyen sesiyle: "Ne kadar bahtiyar olduğumu anlayamam. Rahmetli kocam İhsan Rifat, Nevzat Bey'i çok severdi. Eminim, şu anda rühu şad olmaktadır; muayenehanesi, kendisi kadar müspet bir hekim tarafından kullanılmaktadır. Harap olsun, çok merhumumur." dedi ve ağlamaya başladı.

Çok duygulandım, ben de bir şeyle söyleme gereğini duydum. Hocama duydugum saygıyi, beni nasıl himaye ettiğini, kendisine neler borçlu olduğumu, ömrüm boyunca bu iyiliğini unutamayacağımı, gözlerimin yaşıyla dile getirdim.

Bu defa bizim hanımla, Nihan ağlamaya başladılar. Daha sonra da Tapu Müdürü söz aldı: "Otuz yıldır bu işin içindeyim, alanla satan ufak menfaat için çekişti durur; çeşitli kurnazlıklar denerler, birbirleriley halleşmeden ayrılır, giderler, ilk defa böyle, memmüniyetle açlaşarak yapılan bir satışa şahit oluyorum; her şey gönülle hallediyor; alan da memnum, satan da..." dedi; o da ağladı.

Kim ne derse desin, bu işte sanki bir kerâmet rol oynadı. İhsan Rifat Hoca'yaambaşa bir iş için gitmiştim, nasibe bakın; bir başka yerde muayenehaneyi kirâladıktan sonra da gidebilirdim yanına. İhsan Bey, evliyâ gibi, ermiş gibi, durup dururken; "Oğlum, senin bir sıkıntın var," deyip, derdime dermân oldu; bu dermân hâlâ devam etmektedir. Allah'ın lutfu, İsmâîl Dede'min himmeti ve İhsan Rifat Bey'in insâniyetiyle İstanbul'un en iyi, en işlek caddelerinden birinde, bugünkü Atatürk Müzesi'nin yanında ve birinci katıda o muayenehaneyi sonradan benim oldu; kırasıyla emekliliğimde rahat ediyorum.

Allah nereden alıyor bir şeyi, nereclere kadar getiriyor. Anlatıklarında hiç bir mübâlağa yoktur, aynen böyle olmuştur.

Dedem (İ. Dede Efendi), derdime dermân oldu, himmeti hâlâ tizerimdedir inşallah.

1960 yılının unutulması mümkün olmayan bir hatırlası da, radyo yayınılarıyla ilgilidir ve Nevzat Atılığ için sık sık anlatılacak kadar da önemlidir;

Yıl 1959; Radyo Müdürlüğü'nden ayrılmış birkaç ay olmuştı; ama, sanatkâr sınıfıyla yayınlarım devam etmekteydi. Bâkî Süha Ediboğlu'yla birlikte "Bestekârlarımızı Tanıyalım" başlığı altında, bir canlı program yapıyordu; gerektiğinde tekrar kullanılmak üzere program bantta alımıyor ve arşivde saklanıyordu.

Tam yayına gireceğiz, Reisicumhur Celâl Bayar'ın programumuzu dinlemek için Radyoya gelmekted olduğu bildirildi. O dönemlerde, devlet adamları zaman zaman koruyu Radyo'da dinledilerdi.

Yayın saatini geçiktirmeyip, programa başladık; birinci eser sona erer ermez, stüdyo kapısı usulca açıldı, Celâl Bayar ve yanındakiler en ufak bir gürültü yapmadan içeri girdiler ve ikinci esere başlamadan önce, Bâkî Süha Ediboğlu: "Sayın dinleyiciler, şu anda sayın Reis-i Cumhurumuz Celâl Bayar ve maiyet-i erkânı, stüdyomuzu şerefleştirmiştir." diye bir anons yaptı, Koro alkışladı. Tabii konuşmalar ve alkışlar yayınlandığı gibi, banda da alındı.

İçra edilecek ikinci eser, Zaharya'nın hûseynî ağır semâisi: "*Tâ'lâtün devri kamerde mibr-i âlem tâb eder*".

27 Mayıs İhtilâli yapılmıştı; yargılama yürütüldürken, Demokrat Partili devlet adamları, millet vekilleri ve üst düzey bürokratları, Marmara açıklarındaki Yassiada'da gözaltına alınmışlardı. Birçok resmi kuruluşa uygulandığı gibi, Radyoevi de, arkadaşları arasında "Fîşek Kenan" (Ersoy) diye bilinen bir binbaşının kumandanlığı altındaydı.

İhtilâlin ikinci ayında; kulağımıza inanılması güç haberler gelmeye başladı: İşte, Yenikapı'dan, Yassiada'ya tünel kazılacak, tutuklu Başbakan Adnan Manteres kurtarılacak; İşte, beyaz atının üzerinde, Taksim Meydanı'na gelecek, halkı toplayacak...

Belki bu tür akıl dışı söylemlerle, tutukluların kamu oyunda, gadra uğramış, mazlum insanlar olarak tanıncası ve halkın, devrine karşı tavır takınacağı düşünülmüş olacak ki, yawnlarda, Yassiada'yı hatırlatacak "ada" kelimesi geçen şarkılar bîlc yasaklanmıştı. Mesclâ: "Yine bu yıl ada sensiz içime hiç sinmedi" şarkısını, Yâbyâ Kemal'in: "Adakâdan yaza ettik de vedâ" müsârıyla başlayan şiirini kesinlikle okuyamadız. "Biz Heybeli'de ber gece mebtâba çikardık" söylemeyecek şarkılardan. Hattâ, Radyo Kumandanı Kenan Ersoy, işi o kadar ileri götürmüştü ki, klasik müsikî eserleri için; "Nedir bu matem havaları, neyin matemini tutuyorsunuz?" dierek, anlaşılmaz bir mantıkla, bundan sonra, programlara önce harekedti, neseli eserlerin konulmasını istedi. Bu defa programlarda eser sırası, tersine döndü. Meselâ kâçekçeler bağı okunuyor, en ağır parçalar sona kalyor; olacak şey değildi.

Bir keresinde de Binbaşı Kenan Ersoy, sabahleyin Radyo kapısı önünde bekleyip, geç gelenleri tespit ediyor. O sırada, Radyo'ya geliş gidişleri mesali saatleriyle tespit edilmeyen müşavirlikle görevlendirilmiş Refik Persan Bey'le karşılaşıyor, mesâlie geç geldiğini sanıp, bağırarak onur kırıcı şekilde, azarlamaya başlıyor. Müşkümizin belki de en nازik, en kibar, en efendi insanı Refik Bey bu hakarete dayanamayıp, Radyoevi'nin kapısı önünde bayılıp, yere seriliyor.

Daha buna benzer bir çok olaydan sonra, herkes sinmiş durumda ne diyeceğini, ne çalacağımı bilmemiyordu, başına gelecek belâdan korkuyordu.

Bir pazar sabahı, evimde radyoyu dinliyorum. Bakın benim idare ettiğim koro, Zaharya'nın hüsçünü ağır scaisının ilk müstrü anons ediliyor: "Tal'atm devr-i kamerde mibr-i âlem tâb eder". Allah Allah, konuşan Bâki Süha Ediboğlu. Bu bant ihtilâlden evvel, Celâl Bayar'ın stüdyoya dinlediği konserin bandı mı yoksa? "Biraz daha dinleyeyim" derken, yine, Bâki Süha'nın anonsu: "Sevgili dinleyiciler, şu anda Sayın Reis-i Cumhurumuz Celâl Bayar ve maiyet-i erkânı,

1960'larda Şan Sineması'nda İstanbul Belediyesi Konservatuvarı İcra Heyeti konseri. Viyolonsel Fırat Kızılırmak, yanında Niyazi Sayın, udî Yorgo Bacanos, kemanî Emin Öngan, kanunî Hilmî Rit, neyzen Burhanettin Ökte ve tanburî Necdet Yaşa.

stüdyomuzu şerefleştirmişlerdir." Şakır şakır alkışlar, Celâl Bayar o anda Yassıada'da tutuklu; İhtilâl sonrasının sıkı baskı altında geçen günleri. Radyo'nun hâli meydanda; "Biz Heybelî'de" sözleriyle başlayan şarkı bile okutulamazken, İstanbul Radyosu Celâl Bayar'ın Radyo'yı şerefleştirdiğini ilân ediyor, olacak şey değildi. Tabii gazeteler kıyameti kopardı; radyonun altı, üstüne geldi.

Bu olayda benim hatâm yoktu; Bâki Sûha'nın da... İhtilâl öncesi kaydi yapılmış bir bant. İçinde böyle konuşmanın bulunacağını kim tahmin edebilirdi ki... Anlaşılan, bandı, dinlemeden yayına sokmuşlar.

1960 yılından beri, ne zaman "Yassıada" denilsse, hemen akıma bu olay ve çok sevdigim, kendimce ağabey saydiğim Dr. Ömer Faruk Sargut Bey'in bu adadaki tutuklular arasında bulunması gelir.

Cerrahpaşa Hastâhânesi'nde son sınıf stajını yaparken, âdil icrâatıyla ve üstün tip bilgisiyle ünlenmiş uzman doktorumuzu; yakın alâkasını görmüştüm. Tanıdığım büyük vatanserverlerden biriydi. Vakarı, insâniyeti, inancından yanşayan zarafeti ve mesleğindeki dirfyeti hepimize örmekti. Ne var ki, milletine yararlı olmak için çırpinan bu büyük insan, Yassıada'da tutukluydu. Böylesine müsâkemel, müstesnâ bir insanın, böyle bir yerde yargılanmasına bir türlü aklı erdirememiştir. Mekânı, cennet olsun Ömer Fâruk ağabeyimizin.

(2003 yılının Nisan ayında, Nevzat Atığ ve bu kitabın yazarı, bir büyük insanın Merkezfendi'deki kabrini ziyaret ettiğinden yirmi adım sonra, Ömer Fâruk Sargut Bey'in mezayıyla karşılaşlardır; farklı sevgi ve saygılarla Pâtiha okuyup, rahmet dilediler. Allah kabûl etsin.)

Nevzat Atığ'ın seçerek, anlatmaya değer bulduğu hâtıralar, ilginç, tuhaf, eğlenceli, hayret uyandırıcı olmalarından ziyâde, geçmişé âit belge niteliğindeki olaylarla, yaşamakta olduğumuz çeşitli sorumlara ibret olma özelliğini taşır. Ama, arada bir bu özelliğini kullanmayıp, mizâhi hâtıralarını ve müsikîmizdeki şaşkıncı olayları, ağızının içine baktırarak anlatır ve böylece, ciddiliğini dengelenmiş olur.

Bir târihte radyolarda mevlid yayını moda olmuştu. Ankara'dan gelen emirlerle mübâlağa etmeye imha bir, hâzen de iki mevlid nakli olurdu. Bu yüzden, mevlid okutma cemiyetleri bile kurulmuştur.

Radyo müdürüğüm sırasında, genellikle Mevlid yayınlarını, Radyo Gazete'si programının arkasına koyardık; program müdürüüm Faruk Yener'le böyle anlaşmıştık. Bir Ramazan günü, yine mevlid nakli yapılacak ve Radyo Gazete'si programını yayınlayan Ankara Radyosu bize bağlanacaktı. Âdet hâline gel-

mesine rağmen, yine de Radyo Gazetesi'nin arkasından mevlid yayınına gireceğimiz gündelikten yayın akışında belirttiğimiz. Saat 20:30'da Radyo Gazetesi bitince, Ankara bizimle birlikte, mevlidin okunduğu Süleymaniye Camii'ne kuruşluş yayını düzenimize bağlanılmış olacak.

Olacak bu ya, Ramazan olduğu için mevlid, teravih namazı sonrasına alınıyor; bizim bundan haberimiz yok. Yayın saatinin değişebileceğini ne Faruk'un (Yener) aklına geliyor, ne benim. Süleymaniye'ye gönderdiğimiz ekip de bizden alacağı komutla yayınına gireceklerini bildikleri için, başlama saatini işaret edip, sormuyorlar; ya da bizim bildiğimizi sanıyorlar. Ben de lojmanda oturuyorum. Ana kumandaya, yayına gitmek için talimat vereceğim.

Neyse, Radyo Gazetesi bitti, ana kumandaya dâhilî telefonla "Süleymaniye Camii'ne bağlanın, mevlid geçiyoruz" talimatını verdim. Ana kumanda da galet içinde, ne oluyor, ne bitiyor demeden, Süleymaniye Camii'ndeki teknisyenlerle görüşmeden postayı bağlıyorlar. Mevlid öncesinin anonsunu bekliyorum; camideki mikrofonlar açık, bir takım anlaşılması güç sesler anlaşılmaz gürültüler geliyor. Yarın dakika geçti, hiçbir ses sedâ yok, ne spikerin anonsu var, ne mevlid okuyanın sesi. "Eyvah" dedim, "teravîh namazının bitmesi bekleniyor, ne yapayım?" Hisimla doğru müzik yayanlarına. Oradaki plaklarla devamlı hazır neşir olduğum için, neyin nerede olduğunu çok iyi biliyordum, 300-500 plâğın arasından, Münir Nüreddin'in kocaman, sini gibi konser plâğını çektim; doğru "F" stüdyosuna. Beş altı dakika geçti, spikere, anons yapmadan plâğı çalmamasını söylediğim. Ankara Radyosu'nda, herkes mevlid beklerken, konser plâğından Münir Nüreddin Bey'in sesi geliyor. Elbette, orada da sarsıntı başlıyor, soru üstüne soruya bizi anıyorlar. Ana kumandanın ayrılmıyor, sık sık camideki spikerle konuşarak, yirmi rekâtlik teravîh namazının kılınmasını bekliyorum. Namaz bitmeden, plâğın sona etmek üzere olduğunu görürük, kosarak ikinci plâğın getiriliyor, oradan oraya curpuşuruyorum.

Bütün Türkücü'c'e, ara vermeden, Ankara ve İstanbul radyolarından Müür Nüreddin dinlctiliyor. O aralık Basın Yayın Genel Müdürü, Halim Alyot telefonla anyor; hiddetle bağırarak: "Nevzat Bey, nedir bu kepâzelik, Türkiye'ye rezil oluyoruz. O spiker yok mu, o adamın vazifesine derhal son vereceksin; daha sorumlu kim varsa, hepsi, bermen varın istifa dilekcelerini bana vollaşınlar."

Neden sonra teravih namazı bitti; mevlid yasını basladı.

Süphesiz, en büyük hatâ bende, ikinci hatâ da canım kardeşim Faruk Yener'devdi. Nevse ki spiker ve teknik ekip kazasız belâsız kurtulmuştu.

Nevzat Atlığ'ın, anlatmaya değer bulduğu bir başka radyo hâtirası daha vardır:

1957 yılının 10 Kasımında, görevle Ankara'ya gitmeden bir gün önce, söz yanyanlar şefine şöyle dedim: "Seçimlerden yeni çıktı, iç siyaset çok karışık. Demokrat Parti Hükümetine karşı kırınlık, hoşnutsuzluk meydanda. Üniversite çevrelerinden gittikçe yükselen yergili sesler var; hava çok gergin. Yarın Atatürk'ün ölüm yıl dönümü. Aman programlara alacağımız konuşmalara ve anma toplantılarından alınacak röportajlara dikkat edelim."

Gözüm arkada kalarak Ankara'ya gittim ve 10 Kasım akşamı İstanbul'a döndüm. Lojmandayım, radyo devamlı açık. Bütün programlar Atatürk'le ilgili. Ana haber saatinden sonra başlayan programda, Atatürk'ü yakından tanıyanlarla röportajlar yapılıyor; Behçet Kemal de konuşmacılar arasında; güzel güzel, Atatürk'ü öven şiirler okurken; "Ey Atatürk, Atatürk, ulu Atatürk; bu milleti kurtarmak için Samsun'a ne zaman yeniden ayak basacaksın?" demesin mi... Hiç vakit geçirmeden santrala telefon edip, beni kim ararsa arası, Ankara'dan dönmemiğini söylemesini ve arayanları liste yapıp bana bildirmesini tembih ettim. Santral memüresi, her beş dakikada arayanlar listesini okuyor. Bazı basına birlikte, hükümetten, milletvekillerinden, üst düzey yöneticilerinden, Demokrat Partililerden, esten, dosttan arayan arayana.

Aradan 20-25 dakika geçti, Radyo müracaatından bir telefon: "Doktorcuğum ben Söz Yayımları Şefi, istifânâmemi getirdim; hatânim tamamı bana aitt; tembih ettiğiniz hâlde Behçet Kemal'in o sözlerini atlamışım. Bağışlanacak gibi değil; bu hatayı yapan her hâlde hemen istifa etmelidir. İstifâm hazır, size vermek istiyorum."

Sakin olmasının, kimseyle görüşmemesini söyledi. Böyle işlerde bâzen, zaman en iyi çare oluyor. Ertesi gün baktum ki, bir tek *Son Hawâdîs* gazetesi biraz sıkıştırıyor; o da, Demokrat Parti'yi tutan tek gazete olmasından dolayı. Ayrica, sahibi, Kemal Pekün de, dostundu.

Bu şartıyla da bu şekilde atlatmış olduk.

Radyoyu mu, Koro'yu mu idare etmek daha zordu? Zoru, kolayı pek düşünmedi Nevzat Atlığ, ama, müsikînin îlbârını taşımayan başarlardan pek zevk alamadı.

Klasik müsikî plaklarda

Nevzat Atış müsikî adamı olduğu kadar, hayat adamıdır da. Bu yüzden, önungüne sürülen teklifler arasında amacına ve içinde bulunduğu şartlara uygun olanları seçmekte ustalaşmıştır. Bir plak firmasından gelen plak yapma önerisini, bu özelliğini kullanarak, hemen kabul etti. Ve yol göstericiliğine inandığı, konuyuculuğuna siyindiği, zor zamanlarında medet umduğu, himmetinden emin olduğu İsmail Dede Efendi'den mânevi destur alarak başladi plak işine:

Plakçılıkla uğraşan, Türk müsikisini çok seven Ermeni vatandaşımız, Onnik Aras, Türk müsikisinin klasik eserlerinden oluşan birkaç plak dolduramamızı önerdi; bunu ben de arzu ediyordum. Mesud Cemil Bey'in 1935 yılında yaptığı ünison koro plaklarından bu yana, aşağı yukarı, 35 yıldan beri koro ile Klasik Türk mitizi plakları yapılmamıştı. O tarihlerde ancak gelişebilmiş (bugüne oranla yine ilkel sayılar) ufak stüdyolarda Radyo ve Konservatuvar'daki 25 sanatkâr arkadaşlarımla önce, klasik müziğimizin önde gelen bestekârlarının seçilmiş eserlerini seslendirdik. Daha sonra Dede Efendi, Şevki Bey plakları ve daha sonra da Kürdili Hicazkâr ve Hüzzam faslıları içeren plaklar takip etti.

Hemen ardından, Radyo spikerlerinden Altın Terim ve besteci Yaçın Turan'ının ortaklaşa kurdukları fırmanın ilk plağında, "Türk Müsikisi Şâheserleri" başlığı altında, Nevzat Atış yönetimindeki koronun icra ettiği eserler yer aldı.

Elbette, tahmin edileceği gibi plaklar her kesimin büyük ilgisini çekti; müsikimize yapılan en büyük hizmetlerden biri sayıldı ve bu hayırlı sanat girişimi uzun süre desteklendi.

15 Şubat 1969 tarihli *Tercüman*'da köşe yazarı Ahmet Kabaklı da yine aynı konuyu ele alıp, Nevzat Atış plaklarını, millî kültürümüze yönelikmiş yipratiçi hareketlere karşı savunma aracı olarak nitelendirmektedir:

"Klasik Türk Müsikisi"

Değerli müsikî adamımız Nevzat Atış idâresinde, Klasik Türk Müziği Korosu'nun icra ettiği, 13 klasik şarkı ve bestemizi bir plakta toplamış.

Has bestecilerimizin beğenilmiş eserlerini içine alan bu plâğın tek kalmasına, arkasının gelmesini dilerim; çünkü seçkin bestelerimizden hazırlanacak bir plak koleksiyonu, sânyorum birkaç ditzineyi geçecektir.

Sayın Atış, bu sâyede, çok sevgili sanatımızın gelecek nesillere aktarılma-

sına hizmet etmiş ayrıca da meraklı yabancılara ve Doğu'da, Batı'da bizim müsikimize hayran milyonlara bir Türk sanatının var gücünü ispatlamış olacaktır.

Nevzat Atlığ, maddi karşılık kabul etmeden hazırladığı plak, kaset, CD ve nota yayınlarında, elinden gelen fedakârlığı, titizliği ve gayreti kullanmıştır. Bu tür yaynlara gösterdiği özel ilgiyle sanat tutkunlarına müsikimizin seçkin örneklerini sunmaktaki marifeti, hiçbir koro şefine nasip olamamıştır. Zaten, klasik müsikimize olan sevdâsını herkese tatturma arzusu, başardığı her hayırlı işin ilk sebebi olmuştur. Bu yüzdendir ki, şimdîye kadar yaptığı 22 saatlik plak, kaset, CD ve nota yayınlarından kesinlikle telif ücreti almamıştır; elbette, memuriyeti dışındaki konserlerden de.

Bu kesin ifâdemizin kaynağı: Nevzat Atlığ'ı yakından tanıyan, yaşamاسının her sahâsımı ayrıntılarıyla bilenlerin dostluk gayreti gütmeden söyledikleridir. Ayrıca, başkasının kazancını öğrenme meraklılarının yeddikleri "Nevzat Atlığ, en-konu varlık sahibidir." söyletilerini de, isteğimiz üzere, açıklamıştır:

Bugüne kadar, çok kısa süre, birkaç ayrı zaman bölünmeli sayımsak, maddi sıkıntı çekmeden, son derece rahat yaşadım. Otuz senelik serbest hekimlik çalışmalarının getirişi ve memuriyetlerinden aldığı ücretler bu rahatlığı sağladı.

Mâdemki istiyorsunuz, söylediklerimi biraz açayım:

Eşim, az sayılanın Ücretle Ticaret Borsası'nda muhasebe şefi olarak çalıştı ve 1961 yılında emeklilik süresini beklemeden işinden ayrıldı. Aynı yıl, müşyenehâremi açtım. İstanbul'un en çok çalışan üç-beş röntgen mütehassisinden biri oldum. Hayatımı kazanmaya, tıbbiyeyi ve askerliğimi bitirdiğim 1951 yılında, yüksek tâhsil talebe yurðlarında pratisyen hekimlikle başlamıştım. Demek ki, 2004 yılı itibarıyle 53 yıldan beri, değişik devlet görevleri karşılığında aylık almaktayım. Hem, bu aylıklar, üst kadro görevlerine uygun olarak, aksarlanmanın aldığı ücretlerden hep fazlaydı.

Çok rahat ettim; hiçbir şeye gözüm kalmadı. Genç yaşlarda ulaşılması güç mevkiler nasip oldu. Hamd olsun, hiçbir zaman gurûra kapılmışdım. Müsiki ve sanat çevrelerinden daima itibar gördüm. Bütün samîniyetimle söylüyorum, devlette borcumu ödeyemediğime inanıyorum. Yetmiş dokuz yaşıma geldim, hâlâ bu gayretin içindeyim. Konservatuvar'daki görevim dışında, müsikîyle ilgili bütün faaliyetlerimin, müsikî derneklerine vermeye çalıştığım hizmetlerin tek sebebi, devlette olan ödenmemiş borcumdur. İnsallah, ödeyemediklerimin helâl edilmesi alınma yazılmıştır.

Uzun süren sanat hayatımda değişimyeni tek düşüncem, yüceligine inandığım, tutkunu, sevdâlısı olduğum müsikîmizin lâyk olduğu icrâ seviyesine nasıl ulaşacağydı. Kendimi bildiğimden beri bu güzelim, bu canım sanata toz kondurmamaya çalıştım; bu yüzden çok dost kazandım; ama, dayanılması güç yersiz hükümlere da hedef oldum. Hepsini sineye çekip, birne olsun cevap vermedim. Cevâbımı sanatıyla, müziğimle vermek tek yöntemim oldu ve başıya ulaştım.

Mübalağa etmekten, tevazu anlayışına zarar vermekten kaçınarak söyleyorum; bugün "klasik Türk müsikisi" denince her hâldcî ilk planda birkaç kişi içinde, Nevzat Atığ adı en başta geliyor; bu da bana Allah'ın en büyük lütfudur; daha başka ne bekleyebilirim?

Nevzat Atığ'ın çekinerek anlattığı başarılarını, kendisinden sonraki üç kuşak, üstün nitelikli müsikîyle tanışıklıkları ölçüsünde onaylamaktadırlar. Klasik Türk müsikisi sevgisine kuşaklar arası ömür kazandıran bu etkileşimin bir örneğini İstanbul Barosu'nun seçkin avukatlarından Sümer Altay şöyle anlatmaktadır:

Babam, Türk müsikisine aşıkla bağlıydı; ciddî ve güzel müsikî dinlemek en önemli mutlu luk kaynağıydı. Müsikî tutkunluğunun "mukaddes hastalık" der ve dedemden bulaşan, ancak 1930 yılında tıbbîye öğrencisiyken ortaya çıkan bu hastalığı bana da bulaştırmak için büyük gayret gösterirdi; hamdolsun amacına ulaştı.

Seçtiği, sanatkârlar arasında, önce, Münir Nûreddin vardı. Yorgo Bacanos ve Sâdi İslâl vezgeçemediği üstatlardandı.

1958 yılında babamın davetli olduğu bir konsere ben de katıldım; 14, 15 yaşlarındaydım. Saz topluluğu dönemin en usta virtüozlarından olmuştu, Yorgo Bacanos, İzzettin Ökte, Vedi Scyhun, Vecihe Daryal; nasilsa bir araya gelmişlerdi.

Memunîniyetle kanşık bir merak içindiydim: Bu sanat devlerini yürütcoock keman icrâcısı acaba kimdir? Şaşırarak öğrendik, Nevzat Atığ imiş. Bilenler, "O İstanbul Konservatuvarı'nda müsikî ilmine fevkâlâde vâkiâf hocadır; üstelik doktordur." dediler. Babamın önce ilgisini çekti; fakat, taksimini dinleyince, hayranlık duyduğu sanatkâr icrâcilar listesine Nevzat Atığ'ı hemen ilâve etti. Bu listede bazı değişiklikler oldu; ama, Sâdi İslâl gibi, İzzettin Ökte, Yorgo Bacanos, Münir Nûreddin gibi, müstesnâ müsikîşinaslarla birlikte Nevzat Atığ adı doruktaki yerini hep korudu; hem de çok büyük koro şefi olarak.

Babamdan sonra, ben de Nevzat Atığ tiryâkiliyle klasik müsikîmizi seven

mutlu insanlar arasında katıldım. Üstelik rahmetli Cahit Peksayar, Fahrettin Çimenli ve Yılmaz Özer gibi müsikişinas dostlarının anlatıp, ilçeye tanıtıkları bu değerli müzik insanın yakınlarından biri oldum.

Nasıl bir müsikî?

Günümüzde, "klasik Türk müsikisi" denilince ilk akla gelen müsikişinasın Nevzat Athığ olduğu çoktan beri bilinir, itirazsız kabul edilir. Ne var ki, lehine gibi görülen bu gerçek, zaman zaman yanlış değerlendirmelerle, "Nevzat Athığ, klasik Türk müsikisinin dışında kalan her cinsteki müziği küçümseyerek, yok sayar." anlamına bürünür ve Nevzat Athığ da yok yere tızelür, kirilir, incinir.

Oysa, her zaman ve özellikle Radyo yıllarında her türden müsikîyle bir arada olmuş, iyilerini dinlemiş, sırası geldiğinde hem çalmış, hem söylemiş, hem de dinletmiştir. Belki, sorup soruşturulsa, son dönemin nitelikli eserlet veren bestekârlarıyla yakından ilgili olduğu açıkça görülecektir. Nevzat Athığ, Selâhattin Pınar'ı en iyi değerlendiren; Sâdereddin Kaynak'ın övgüye değer eserlerini büyük isabetle seçen; Refik Fersan'ın, hükmeye lâyık sanat görgüsünü, imrenilecek müsikî bilgisini ve süzülmüş zevkini yansıtma üslûbunu her fırسatta hayranlıkla ifâde eden; Yesârî Âsim'in birçok şarkısını, usta bestekârluk ürünü sayan; Cevdet Çağla'yı kuşaklar arasında köprü kurnuğ, müsikîmize zaman içinde devamlılık sağlamış bestekârlarımızdan biri olarak işaret eder. Ayrıca, her türdeki iyi müsikînin israfî dinleyicisi olduğu bilinen çok yönlü müsikişinasıdır.

Art arda iki Mevlevî âyininden sonra, uzun süre de klasik batı müziği dinlemesi, yakınlarının sık sık dile getirdikleri bir Nevzat Athığ özelliğidir.

Bütün bunların yanı sıra, her düzeydeki müziğin, her türden dinleyicisi, üreticisi, kendine uygun icrâcısı olacağını ve bu inkârî güç toplumsal gerçekliğin kabul edilmesi gerektiğini de her fırسatta söylemektedir. Nitekim, Kubbealtı Akademisi gençlerinin yayımlamakta olduğu, *Merbaba* adlı derginin 26 Mayıs 2001 tarihli sayısındaki söyleşide, Seval Yardım ve Sinan Yardım'ın, sorularından birini cevaplarken, müsikî türleri üstüne düşündüklerini söyle ifâde etmiştir:

Konserlerimde, yaptığım programlarda belirlenmiş olduğum bir çerçeve vardı; hiç dışına çıkmadım. Bu çerçevenin, Abdülkâdir Merâfî'den başlayarak klasik müsikîmizin son büyük ustası Zekâî Dede'ye kadar uzanan dönemi sınırladığı söylenebilir.

Mustafa Çavuş, Dede Efendi, Şakir Ağa, Dellalzâde (İsmâîl Efendi) ile başlayan şarkı formu, bilindiği gibi, Hacı Ârif Bey tarafından daha başka şeke sokulmuş ve böylece müsikimizde daha büyük yer işgal etmeye başlamıştır. Hacı Ârif Bey'le devam ettiren bestekülerin her halde en önemli Şevki Bey'dir. Aradaki çok önemli bestekârları da geçmemek lazımdır. O sıradagliları da sayacak olursak, Rahmi Bey, Lemi (Ali) Bey, Suphi Ziya (Özbekkan) Bey, Fehmi Tokay aklımıza ilk gelen isimler olacaktır. Bunlat, aşağı yukarı o klasik üslûp ve ekolü şarkı formıyla devam ettirmeyi amaçlamışlardır. Bu arada, özellikle yüz yılın başında halkın zevkine, müzik anlayışına uygun düşecek eserler besteciyen birçok bestekâr, fasıl müsikisine önemli katkıda bulunmuştur. Kim bunlar? Birnen Şen, Selânikli Ahmet Efendi; onlardan sonra gündelik zevke hitap eden çok önemli bestekârlar da var. Meselâ, 30'lu yıllarda itibâren bir Selahattin Pınar, bir Sâdeddin Kaynak, bir Yesâfi Âsim. Bunların verdikleri hizmete saygı duymamak mümkün değil; küfürümsemekse haddim değil. Bu bestekârlar dinleyiciye bir pencere, bir kapı açıyorlardı. Dinleyicisinin, "biraz daha güzel müsikinin derinine ineyim" demesi hâlinde bu üç isim, onları klasik müsikyle buluşturup, tanıştırmaktaydı.

Özellikle 1920'lardan sonra gelen bestekârlar, ki, bunların içinde bu üç isim, Türk halkını en az 30-40 sene peşinden koşturmuştur. Yaratıkları eserlerle klasik müsikâye açılan kaprı tâjice aralamışlardır. Ama, dedığım gibi, önlükmeze derhal üslûp meselesi çıkıyor. Bu başka hava, başka üslûp, bir başka tarz...

"Klasik" tâbirini, zaman denen kahredici etkide direnebilen sanat eserleri için kullanıyorum. Meselâ bugün Hâfız Postu dinleyebiliyoruz. Bugün Abdülkâdir Merâğı, altı asır evvelki yaptığı müzâkile tapâzâ duruyor. İşte, klasik tâbirinin arkasında saklanan manâ bence budur.

(Nevzat Atılığ, bu karşılıklı konuşma sırasında, gençlerin yansitukları Türk müsikisi bilgisine, sevgisine, kültür seviyesine hayran olmuş, müsikimizin geleceği adına içinde bir şeylerin kipirdadığını ifâde etmiştir.)

Bilmez ki, sorsun; sormaz ki bilsin.

Bilseydi, sorardı; sorsayıdı, biliirdi.

Sır takdimâme

Bilmelerin de, bilmeyenlerin de ilk eleştirileri, "ritim sazi" üstünedir; hep sorulur: Nevzat Atılığ, korosunda ritim sazinâ niçin yer vermiyor?

Koro yöneticiliği yapmaya başladığı ilk günden beri, hiçbir araştırmaya, bilgiye, görüşü ve tecrübeeye dayanmayan buna benzer sorulara, cevap vermeye uğraşmaktadır Nevzat Athığ.

Otorite seviyesindeki müsikî bilgisi ve altmış yıllık tecrübesiyle ritim saz konusundaki kendi doğrularında direnmesi kuşkusuz çok geçerli sebeplere dayanmaktadır. Öyle olmasaydı, insaf, samîmiyet ve mantıkla değerlendirilen her türlü nitelikli eleştiriye lâyik olan 79 yaşındaki Nevzat Athığ, böyle bir gayreti savunmaya devam eder miydi? Ayrıca, uzun yıllar boyunca didinerek elde ettiği değer yargularını ödün vermeden sürdürmesini, basit bir reddedîş gibi görmeye hakkımız var mıdır?

Korosunda ritim saz bulunmayışına sudan sebepler gösterilerek bu kadar fırız edilmesine şaşan Nevzat Athığ, uzun yıllar içinde doğru olanın nasıl olsa anlaşılacağını düşünderek hiçbir savunmada bulunmamıştır. Ama, her türlü içâda, ritim saz kullanmayı ilk şart sayanların çoğaldığını görmesiyle, müsikîmîzin hayatı için, gönlümüzün çektiği gibi uzun bir konuşmaya rázi olmuştur:

Tanbûri Cemil Bey'in plaklarından, Münir Nüreddin'in solo konserlerinden, radyo programlarından, plaklarından ve Mesut Cemil Bey'in Ankara ve İstanbul Radyosu yayınlarından akseden müzik görüşleri, âdetâ kural hâline gelmiş, müzikle uğraşan her kesimi etkileyip, şartandırmıştır. Kural hâline gelen bu görüş ve anlayışla, mehter ve tasavvuf müsikisinin dışındaki her tür müzikte (oyun havalarında bile...), vurma sazlarına yer verilmemiştir.

Tanbûri Cemil Bey'in hiçbir plağına vurma saz gitmemiştir.

Münir Nüreddin Selçuk, 1930'lu yıllarda sonra 1970'li yıllara kadar süren sahne ve radyo konserlerinin hiç birinde vurma saz kullanmamıştır; plaklarında da rastlanmaz.

Mesut Cemil Bey'e gelince, 1930'lu yılların ortalarında yaptığı birkaç plakta kudüm kullanmışsa da, 1938'den itibârcı Klasik Koro'da vurma saz kullanmamıştır.

Ankara Radyosu'nda 1950'li, İstanbul Radyosu'nda da 1960'lı yıllara kadar hiçbir yayına vurma saz alınmamıştır.

Mesut Cemil Bey'in yanı sıra, dönemin büyük müsikî ustaları, başta, koro yöneticiliğiyle ünlenen Rüsen Ferit Kam olmak üzere, Refîk Fersan, Cevdet Çağla ve diğer hatırlı sayılır müzisyenler de icrâlanına vurma sazları katmamışlardır.

Kimse bu ritim sazsız icrâya bir şey demedi; kimseden çt çıkmadı

1943'te kurulan Üniversite Korosu'nun 1958 yılına kadarki konserlerinin hiç birinde vurma saz kullanmadım.

1953'ten 1958'e kadar İstanbul Radyosu'nda Mesut Cemil Bey'in en yakın yardımcılığı, müzik yayınları şefliği ve daha sonra da Radyo Müdürlüğü görevlerinde bulunдум; bu bakımından rahatça söyleyebilirim ki, ne solo, ne koro, ne de fasıl yayınında asla vurma saz yer almazı, yine kimse den çit çıkmadı, "niye vurma saz yok" diyen olmadı.

1970'li yıllara kadar idare ettiğim sayısız sahne ve radyo programlarında "Nevzat Atığ niye vurma saz kullanmıyorsa?" diye bir eleştiriye hazırlamadım. Yıllarca keskin kalemleriyle, yeterli bilgileriyle, müsikî eleştirileri yapan ve acımasız hücumlarıyla bencî yipiratmaya çalışan bir kısım yazarlar bili, hiçbir konserim ve radyo yayımım için "niye vurma saz yok?" diyecek tek satır yazmayı muşlardır. Ulunay (Refî Cevat) ki, müsikîmizde muhafazakâr görüşleriyle tanınmış; bu konuyu bir kerecik olsun dile getirmemi, tenkit etmemi; çünkü, o zamâna kadar müsikî icrâlarında vurma saza ihtiyaç duyulmamaktaydı.

Bilindiği gibi, 1930'lu ve kısmen 1940'lı yıllarda Arap filmleri Türkiye'de moda hâlindeydi. Arapça şarkılar, Türkçe giydirilerek sunuluyordu. Darbukanın bu filmlerde kullanılması önce piyasa sahnelerine, buralardan da Ankara Radyosu'na ve 1960'lı yıllarda sonra da İstanbul Radyosu'na sızdı. Darbukayı mâzur göstermek için zamanla def ve benzeri âletler kullanılmaya başlandı. Radyolarda piyasanın etkisi gitikçe artıyordu. Müzik anlayışı da değişerek yaşa yaşa piyasa ve gazino anlayışına dönüştüyordu. Bugün o hâle gelindi ki, radyo ve televizyonlarda ve bazı konser sahnelerinde vurmahâlet olmadan müsikî yapılamıyor.

Vurma saz, solist ve topluluğun âdetâ can kurtaran simidi gibi. Onsuz ese-re giremiyorlar ve ritmini tutturamıyorlar.

Oysa, müsikîmizde yaylı ve nefesli sazlarımız yanında aynı zamanda *percussion* görevi de yapan kanun, ud ve tanbût gibi sazlanımız var. Bu sazlar hem müziğe iştirak ediyor, hem de vurma saz görevi yapıyor. Bundan dolayı, şahsen vurma saz ihtiyacını hiçbir zaman hissetmedim ve bir metronom tık taklan yeknesaklığında, devamlı darp sesleri ile müsikî icrâ etmeye hiçbir zaman da düşünmedim.

Ritim mutlaka bir şçylere vurularak cioè edilen bir duyu değildir, ritim esasında müziğin içindedir.

Tahmin edileceği gibi, vurma sazin yokluğu, müsikî icrâsını zorlaştırmır. Bir kısım müzisyenin ve özellikle amatörlerin vurma sazi tercih etmeleri, ritim konusundaki acemiliklerinden kaynaklanmaktadır.

Deniyor ki, batı müsikisinde çok değişik, sayısız vurma saz var. Gerekten var; ama, orada vurma sazlar devamlı değil, sadece bestecinin isteği doğrultu-

sunda, yazdığı gibi anlatım aracı özelliğle, gerektiğinde ve gerekli ölçüde kullanılıyor.

Dini müsikisiye gelince, vurma saz, o müsikinin esas sazi. Özellikle mevlevi ayinlerindeki müziği kuşumsuz düşünemeyiz.

Sonuç olarak: Sanki müsikimizden vurma sazları ben çıramp atmışım gibi, son otuz yıldır vurma saz konusunda maruz kaldığım haksız ve yersiz taşlama ve iddialara cevap vermeye zorlandım. Büyük müsikidüşünslarımızın bu konuda görüş ve tutumları yokmuşçasına boy hedefi seçildim.

Şunu da ilâve etmekten geçmemiyorum; icrâ biçimimi, ustalarından uygun ölçüde aldıklarını, kendi anlayışımla müsiki gelencögümizin potasında kararak elde etmeye çalıştım. Yetkili olduğum kurumlarda da bu görüşümü uyguladım. Yaptıklarını, kendi bilgi ve anlayışlarma uygun bulmayanlar elbette, düşündükleri ve istedikleri gibi müzik yapabilirler ve yapıyorlar da...

İşaretlerle oluşturulmuş müsiki dilini insandan insana iterek sebil etmek ne hayır iş

Nota yazısının değerini, babasından gelen şiddetli alışkanlıkla ilk gençlik yıllarından beri biliyordu Nevzat Atlıç; müsiki eğitimi, iletişim ve icrâcılığında en önemli aracı nota yazısı. Sanki, alın yazısıyla, nota yazısı devamlı birbirlerini kollamaktaydı. Başarsının çوغunu, nota yazısı okuyarak kazandı. Müsikideki derdi de, dermânu da nota yazısındaydı. Kisacasi nota yazısını hem okudu, hem de yazdı ve notalı hâturalarından kısaca söyle söz etti:

Klasik müsikimiz için en önemli kaynaklar, İstanbul Belediye Konservatuvar'ında 1926 yılından itibârcı olarak çalışmaya başlayan Tasnif Heyeti'nin Yayınlandı. Tasnif Heyeti'nde değişik zamanlarda Rauf Yektâ Bey, İsmâîl Hakkı Bey, Ahmet İrsiç, Ali Rıfat Çağatay Dr. Suphi Ezgi, Mesut Cemil, Sadettin Heper, Refîk Fersan gibi, bu konudaki yetkili isimler yer almıştır.

Rauf Yektâ Bey'in 180 parçalık külliyyâti ve Dr. Suphi Ezgi'nin beş ciltlik eseri bu konuda baş eser sayılacak niteliktir. Ankara Radyosu'nun 1950 yıllarına kadarki dönemde kullanılan notalar önemli kaynak sayılmıştır.

Bir de, İstanbul Radyosu'nun bünyesinde rahmetli, Refîk Fersan Üstâdimizin ihyâ ettiği notalar vardır ki, her biri müsiki âlemimize yeniden katılan birer kuyruklu yıldızdır. İşte İlyâ Efendi'nin sazkar takımı; her müsiki güldeste-

sinde mutlaka yer alacak kudrette, makamının en büyük üç eseri ve büslik makamında, İsmail Dede'nin remel bestesi, yürük semâisi, İtri'nin bestesi, Çomlekçizâde Recep Çelebi'nin Ağrı Semâisi; bu eserler, saklı, Refik Bey'e, bestekârlarınca dikte ettirilmiş gibi, militesin müükemnelliğindedirler.

Istanbul Radyosu, artist öğretmenlik kadrosunda görevliyken, Leon Hancıyan koleksiyonlarını muhtesem zevki, engin bilgisi ve müthiş sevgisiyle yeniden kaleme aldı, müsikî sermâyemizi attırmıştır.

Öyle anlaşılıyor ki, Refik Fersan, İstanbul Radyosu'nda görevlendirilişen, Mcoud Cemil'in istârla "artist öğretmen" kadrosu üzerinde durması, mutlaka, bu büyük müsikîşinasın, herhangi bir tanburi gibi müzik yaynlara katılması yerine, bilgisinden, tecrübeinden ve birçok konuda kaynak kişi olmasından yararlanmasını düşünmesindendi.

Tanrıyp, bilmekten; birlikte çalışmaktan dolayı kendimi şanslı saydiğim bir müsikîşinas da, Şerif İcli'dir.

Doğru ve aslina uygun notalarla, özellikle fasıl müsikîsi repertuarımızı sağlamlaştırarak genişleten Şerif İcli, Türk müsikîsinin teşekkür edeceğî bir müsikîşinasıdır.

Üniversite Korosu'nu çalıştırırken, III. Selim'le ilgili program yapacaktım. Nota ve fasıl müsikînimizle ilgili birkaç konuda danışmak üzere Şerif Bey'in evine gittim. Rahmetlinin kütüphanesi çok zengindi; "III. Selim" dememle, önlüme bir tomar nota koydu. Eski yazıyla, yeni yazıyla, gülfî farklılıklarını işaretlenmiş birçok notaıyla karşılaşacağımı hiç ummadım doğrusu. Sonra anladım ki, Şerif İcli, ne kadar sayılacağı gerekliliği gibi tespit edilememiş nadir müsikîşinasımızdanmış.

İste o zaman seçtiğim III. Selim'in, büslik şarkısı:

*Bir pür cefâ hoş dîlbendir
Müpîtelâyâm bayât demidir*"

şevikcfzâ şarkısı:

*Ey serv-i gîlzâr-i vefa
Niçin ettin bîze cefâ.*"

III. Selim'in bu şarkıları, Üniversite Korosu'yla geniş bir çevreye dinletildikten, notaları Radyo'ya intikâl ettirildikten hemen sonra ortaya çıkmış, Radyo repertuarına girmiştir.

Şerif İcli'yi herhangi bir sahne icrâcısı gibi görmek, müsikîşinaslık seviyesi-

nî sâdece udîliği ve şarkı bestekârlığıyla değerlendirmek isteyenler olmuştur. Oysa bu değerli sanatkâr, çeşitli içârâ Özelliklerimizi ve fasıl geleneğimizi canlı tutma yolunda ölçûye sığmaz hizmetlerde bulunmuştur. Mûsikimize bin bir zahmet ve külfetle elde edilen çok zengin bir nota arşivi bırakmıştır. Yazdığı fasıl notaları en güvenilir kaynaktr. Rahmetlinin en çok sevdiği mûsikî faaliyetlerinden biri de nota yazmaktır. Nur içinde yatsın...

Konuya ilgili bir başka saygıya değer ağabeyimle ilgili hatırlamı anlatayım:

Mahmut Baler, konuşurken ağızından bal damlayan, kulaktan kulağa dolasan fıkralarıyla tanınan; seçkin çevrecilerin sohbetlerinde baş köşeyi alan ünlu bir sohbet adamıydı. Radyo programlarına katılmış, dinleyicilerin kendisine taktığı "Bal Mahmut" adıyla çok sevilmiş, geniş kültürü ve engin görgüsüyle büyük ün yapmıştı.

Biraz ud çalar, eski üslupla çok güzel şarkılar söyleydi. Hele, Haci Faik Bey'in hüzzâm şarkısını o kadar güzel okurdu ki, herkes hayranlıkla dinler, her toplantıda söylemesi için ricâflar edilirdi.

*Olsa dalem reşk-i gülzâr-i irem
Üstüne gül koklamam ey gonca-fem*

Bu enes şarkının Radyo'da notası yoktu. Bal Mahmut'tan dinleyip, notaya alındı ve Radyo repertuarına katılmasını sağladım. Sonra; "Yassıyor mu yeşil köşkeln lâmbası"...

Bunu da, Mahmut Bey Amca okurdu; bir mediste notaya almıştım. İlkin, Târik Gürcan'la yapmışım "Sanatkârlar Geçidi" programında söylendi. Önce, İstanbul Radyosu'nda, daha sonra da, basit ve kolay öğrenilen bir türkû olduğunu için sevildi ve bütün Türkiye radyolarında yayıldı.

Çok daha sonra, mûsikimize önemli katkıları olan "Repertuar Kurulu" hizmete girdi. Düzenli ve titiz çalışmalar sonunda, Türkçe radyolarında, kısmen nota birliği sağlamış oldu.

Nerede "gönüller yüce Türk'ün müsikisi?"

Geniş kitlelerin klasik mûsikîmize ilgi duymalarını sağlamak, toplumumuzun değişik kesimlerini elden geldiğince nitelikli mûsikî konusunda eğitmek, aydınlatmak kuşkusuz iyi olacaktır, hoş olacaktır; ama, klasik mûsikîmize sırt çevirmiştik bir kere. O güzelim, o dilberim, o nâzenin mûsikîmizi iç-

leri kırçık hoymatlara bırakmıştır. Yürek kavurucu sorun sadece klasik müsikimizde değildi; zevk iflâsunın yaygaraları kulakları tırmalarken, çoğumuza, sanat değerlerimizdeki ihtişâmun göz kamastırıcı panitularını göstermek kolay olmuyordu artık.

Bir bakıma, sanatın, dolayısıyla müsikinin kitle eğitimi'ne katkısına ve müsiki zevki ortaklılığında buluşanların kurdukları barışıklık ortamına hasret kalınmactaydı. Elbette, sanat, yüzüyollar boyunca her zaman, her yerde ancak, "mutlu azınlık" denilen dar bir çevrenin sınırları içinde varlığını korumak zorunda kalmıştır. Nevzat Atlığ da bu gerçeği çok iyi biliyordu; biliyordu ama, ne yazık ki, bu dar çevre insanların sayısı git gide azalmış, nerdeyse "yok" denecek seviyeye gelmişti. (Geç mi kalınmış acaba?)

İleride, bu yakınlıkların yapıldığı 1960'lı yılların müsikisi mumla aranma-ya başlanacak, işlediğimiz kusur, gaflet, hattâ ihânet yaralarını sarmaya el uzatanlara şâşılacaktır.

Nevzat Atlığ, İstanbul Radyosu'nda, dâvetli seyirci önünde verdiği Klasik Koro konserleriyle geçmişimizin müsikî ürünlerini mayalandı, bereketlendirecek, yaşanan zamana aşşlamaya uğraşıyor, kuraklaşmaya yüz tutan müsikîmize hayat suyu vermenin yollarını anyordu. Ve basınımızın müsikî bilenleri, müsikimizle ilgili sorunlara çözüm getirmeyi kendine iş edinenleri, sayfalar dolusu yazılarla bu hizmete katılıyorlardı.

Bu tür başarılarından sonra, İsmâîl Dede Efendi'nin mânevi yardımlarına teşekkür etmemi ihmâl etmiyordu Nevzat Atlığ. "Allah'ın, insanlara kütü olarak, kollar arasına katılmış bu büyük insanın hayranlarından biriyim." diyebilmek için, bütün gücünü müsikimizin hayrına kullanmaktaydı.

Nicedir, Allah rızâsi için sıvandığı her işte, İsmâîl Dede Efendi'nin ihsânyla karşılaşacağına inanıyor ve şükretmenin yolunu müsikîmize hizmet etmeye buluyordu.

İşte, 1 Şubat 1966 tarihli *Milliye*fte, Refî Cevat Ulunay'ın "Bir Müsikî Ziyâfeti" başlıklı makalesinden alınan bir bölümde yazıya geçirilmiş bir Nevzat Atlığ başarısı:

"Bir müsikî ziyâfeti"

Türk müsikisinde ehliyet ve kudretini dâimâ takdir ile karşıladığım Dr. Nevzat Atlığ Radyo'da her ay büyük bestekârlarımıza âit bir konser vermeyi düşünnmüşt ve bu taravvur Ocak ayının 29. Cumartesi günü kuvveden file çökmiş. Programın tespiti günde olan 29 Ocak'ta dâvetli olarak radyoda bulundum.

Şahsiyeti ve eserleri bize tanıtlacak bestekârlar İtrî ile Tanbhûf Mustafa Çavuş'tu. Her iki bestekârın da eserlerini güzel icrâ edildi. Bunu icrâ heyetini idâre eden Nevzat Atlığ'a borçluyuz.

Aziz dostum Bâlik Süha'nın (Ediboğlu) İtrî hakkında konuşmasından sonra, büyük bestekârın "Nevâkâr"ı icrâ edildi.

Nevâkâr, klasik müsikimizin şâheserlerinden biridir. Güfesi Hâfiç Şirâzî'nin yedi beyitlik bir gazelinden alınmıştır.

Nevâkâr gibi bir eser ancak İtrî'nin dehâsından doğar. Bir de bu eserin icrasını ve o icrâ heyecanının idâresini düşünün.

Nevzat Atlığ şeflik kürsüsünden çıktıığı zaman zindc, sâkin bir adamdı. Eser bittilikten sonra onu bitik bir hâlede gördüm ve bunun vazife ve mesulyetten ziyâde eserin azametini rûhunda taşımuş olmaklağın yorgunluğunu olduğunu anladım. Zâten bu genç müsikîşinas bütün eserleri duyarak, hissederek, bestekâr ile rûhi bir münâsebet kurarak idâre ediyor.*

"Nevzat Atlığ yapmazsa, bunu kimse yapamaz."**

Nevzat Atlığ, yapmak istediklerinin nasıl gerçekleştirileceğini belirlemekte hiç aceleci değildir. Ancak, yöntemini çok önceden tespit edip, bütün ayrıntılarını gözden geçiren titiz bir uygulamacıdır. Amacına ulaşmayı sağlayacak her aşamayı büyük bir yetenekle çok önceden görür ve katı bir ısrârla, kararlılıkla, titiz bir takipçilikle işe koymaktır:

Zihni me çok önceden yerlesen bir soruya 1960'lî yılların ortalarından başlayarak kendime çok sık sormaya başladım: "Devletin operası, tiyatrosu, senfoni orkestraları varken, niye, Türk müziği ile ilgili bir kuruluşu yok?"

Sorumun cevâbi belli idi; ama, nelerin, nasıl yapılacağına dair kimseden çat çıkmıyordu; yapayalnızdım. Ayrıca, müsiki heyecânım, böyle çaresizliklere müsait değildi. İnancıma göre: Başlangıçta yalnız da olsam, düşündüklerimin doğruluğuna inananlar mutlaka beni destekleyeceklər, bu yolda yalnız bırakmayacaklardı.

Düşündüklerim de kısaca şöyledi: Önce, her kesime iyi müsikîyle ulaş-

* Ulusay, *Millet*, 01.03.1966.

** Ergun Göze, *Tercüman*, 29.11.1966.

lacak, müzikimiz yararına bir kamu oyu oluşturulacaktı. Radyo ve sahne konserleri verecek, her türlü toplu müsikî faaliyetlerinde yer alınacak; kaset, plak doldurulup, notalar basılacak.

En önemlisi, içeri ettiğimiz müziğin mükemmelliğine ve ciddî bir kültür hizmeti peşinde olduğumuza basını inandırmamızdı. Bunun için de, verdığımız her konser beğenilmeli, benimsenip, aranmalıdır. Ayrıca, devlet katındaki yetkili ve önemli kişilere metâmumu anlatmamız, şartlara, zamâna, gelişen olaylara uygun her türlü akıcı girişimlerde bulunmamız da gerekiyordu.

Tasavvurlarının gerçekleştirilebilmesinde güvendiğim güçler, İstanbul Radyosunda yönetime olduğum Klasik ve Küçük koroların seçkin elemanları, Konservatuvar talebelerim ve vefâkar müsikisinas arkadaşlarımı.

Nevzat Atılığ, amacı doğrultusunda neleri hangi yöntemle yapacağını tespit etmişti; yanı zor olan giderilmişti; öyleyse, hemen kollar sıvanmaliydi. Ve hiç vakit geçirmeden, güfteleri Yahyâ Kemal'e ait eserlerden oluşan bir programla başladı işe. (Zaten güfteler her zaman ilgi durağıydı) Türk edebiyâtının en büyüklerinden sayılan, şiirleri dillerde dolaşan, ezberlenen, adına şiir günleri yapılan, Yahyâ Kemal'in konu edilmesi, her hâlde, kamu oyu oluşturma gayretlerinden biriydi. Ayrıca, yedi yıldır içini sizlataan bir fırsat kaçırma hâtrâsi bu seçimde etkili oldu:

Radyo müdürlüğümün son yılı 1958'de, ünlü ses icraçısı, yakın dostum, Necmi Rıza Ahıskan'la birlikte gittigimiz Park Otel'de, büyük şâltımızle karşılastık; sevgi ve memnuniyet gösterisi içinde misafirleriyle birlikte olduğu masasına davet edildik. İtri'nin ünlü eseri *Nevâikhâ*'a olan hayranlığımı, dinlemekten bıkmadığımı, Türk müsikisinin âbîdelarından olduğunu söyledi ve Necmi Rıza'dan ilk bölümünü söylemesini istirham etti. Necmi Rıza, özür dileyerek, ezberinde olmadığını, ancak, benim okuyabileceğimi söyledi; ben de çok hafif bir sesle okudum; pek memnun oldu ve teşekkür ettikten hemen sonra: "Doktor, bir gece Radyo'ya, sizin lojmâna geleyim de bir âlem yapalım; ne dersin? Ama, bildiğim kadaryla, lojman, Radyo binasının en üst katında; asansörünüz yoksa, şimdiden söyleyeyim, gelemem." dedi. Sevinçle: "Var efendim var, asansörümüz var. Dilediniz zaman buyurun; bizleri ihyâ eder, şerefleendirirsiniz." diyerek memnuniyetimi belirttim.

Ne yazık ilk fırsatı geleceğini vädeden östâdım arzusu gerçekleşmedi ve 1 Kasım 1958 günü Hakk'ın rahmetine kavuştu.

Bu hâdise içime dert oldu, her fırsatla büyük Yahyâ Kemal için programlar düzenledim. Sâlikne katığı bestekârların eserlerini, şîrletinden yapılmış bestelerini, şââîna yâkışacak seviyede icrâ etmeye uğraştım.

İlk Yahyâ Kemal konseri, Komedî Tiyatrosu'nda verildi ve çok büyük ilgi gördü; İstanbul'da günlerce konuşuldu. Nevzat Atlığ hayranı Refî Cevad Uluñay övgülü köşe yazalarından birini daha yazdı:

"Yahyâ Kemal Konseri"

Yahyâ Kemal'i Sevenler Cemiyeti'nin pazar akşamı Yeni Komedî Tiyatrosu'nda namlı şair için tertip eylediği şîr ve müsikî gecesinde bulundum.

Gerek şîir ve gerek müsikî bakımından program pek parlaklı. Yahyâ Kemal'in en güzel manzumelerinden başka kendi sesi ile şîrlerini dinledik, İtri hakkındaki meşhur manzumesi okundu ve birinci kısım teşâî eden müsikî eserlerine geçildi.

39 okuyucudan mürekkep heyette memleketin en güzel sesileri ve üstatları vardı. Saz kısmında viyolonselden başka, neyzen Ulvi Erguner, Niyyazi Sayın, kemârî, üstat Sadi İslâî, kanuni Vecîhe Dâryâl Hanûn, kemençe üstâî Oñneyd Orhon, ayrıca bir kanun, bir ud ve tanbûh Necdet Yaşar bulunuyordu. Bu 48 kişilik heyeti Nevzat Atlığ idare edecektil.

Varlığını ve benliğini pozitif ilmi ve mesleği kadar da Türk müsikisine vadeden genç üstat alkışlar arasında kırtışuya çıktı.

(...)

Onun, eserlerin azameti karşısındaki tevazuunu hürmetle selâmîyordum. Fash idâre ederken, benliğinin eridiğini ve bütün mevcudiyetini eserlerin ve sahiplerinin ayaklarına serdiğini görüyorum.

Dr. Nevzat'ın bugün için Türk orkestra şefi olarak, kâzîp (yalancı) göhreti pek şoklarından üstün bir rûh tefcîvukuna (üstünlüğünce) mâlik olduğunu gördüm. Onun büyük himmetiyle unutulmaz bir gece geçirdik.*

Nevzat Atlığ, sanata ve sanatkâra olan sayısını ve kadîrînasılığını Yahyâ Kemal konserleriyle Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'ndan ayrıldığı 1998 yılına kadar sürdürdü. Her konser, kültür yaşamamızın en önemli sanat olaylarından biri olarak değerlendirildi.

* Refî Cevat Uluñay, *Mizjîet* 19.5.1965.

Büyük şairimizin 10. ölüm yıldönümünde verilen konser de burlardan biriydi; bir bakıma, önemli bir kültür hizmetiydi. Yahyâ Kemal'in işaret ettiği, kültürümüzde ait aslı değerler, müsikimizle birlikte bu programda konu edilmiş, gün yüzüne çıkarılmıştı. Aydin çevreyi ve basını en çok konserin bu yönü ilgilendirmiştir.

17.12.1968 tarihli *Dünya* gazetesinde Yılmaz Öztuna, konseri çeşitli kültür sorunlarınızla birlikte ele alıyor, Nevzat Atığ'ı da kültürümüze hizmet eden sanatkârlarımızın en önemlilerinden biri olarak niteliyor:

"Dr. Nevzat Atığ'ın Konseri: "Yahyâ Kemal ve Millî Müsikimiz"

Türk müsikisini layık olduğu sanat değeri içinde tutabilmek için var gücüyle çalışanlardan biri Dr. Nevzat Atığ'dır. Şan Sineması'nda cumartesi gecesi Yahyâ Kemal'in hâturasını anmak için verilen konserde de Klasik Türk Müzikisi Korosu'nu o yönetti.

Salon doluydu ve çok seçkin sanatçılara doluydu. Arka sıraların gençler tarafından işgal edilmesi, bizi ayrıca sevindirdi. Zira hafif Battı müziği denen akımın son yıllarda gençlerimizin lüzumundan çok fazla meyli, millî kültürümüz adına bizi düşündürüyordu.

Dr. Nevzat Atığ, bütün konserlerinde ve radyodaki Klasik Türk Müzikisi Korosu programlarında olduğu gibi, çok beğenildi. Millî müsikimizin, temiz bir şekilde nasıl ve ne suretle icra edilebileceğini bir defa daha gösterdi.

Yanında oturan bir gazeteci arkadaş, ilk defa bu kadar gürültüsüz ve saf bir Türk müsikisi konseri dinlediğini, bir dinleyici heyecanı içinde söylediği zaman çok haklıydı.

Konserin solistleri Necdet Yaşar, Recep Birgül ve Ayla Büyüksataman da çok muvaffak oldular.

(...)

Bugünkü imkânlarla temiz bir Türk müsikisi nasıl icra edilir? Bunun örneğini müsikimizin en güçlü koro şefi sıfatıyla Nevzat Atığ vermiştir.

Koşar adımlarla Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'na doğru

Devletin operası, balesi, senfoni orkestrası olduğu gibi, klasik müsiki icra eden korosunun da olması için gösterilen ilk gayretten, umulanın çok üstünde başarı elde edilmişti. Nevzat Atığ, gelecekteki, Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nu hedefinde canlandırmaya başlamıştı bile: Dinleyicinin zevkine, gönlüne klasik mü-

sıkı yoğunluğuyla ulaşılacaktı. Her konser repertuvarı, müsikimizle niçin öğünmeye hakkımız olduğunu açıklayabilecekti; daha doğrusu, eserlerin niteliği ve içrasi, geçmişimizdeki ihtiyaç sunının apaçık birer göstergesi olacaktı.

Zaten başka türlüsü, düşünenlerin gerçekleşmesine yetmezdi; yani, kuruacak "Devlet Klasik Türk Müziği Korosu"nun lehine kamuoyu oluşturmak öyle kolay değildi. Ne ki, Nevzat Atlıg, zoru, kolaylaştırmayan ustası olmuştu.

Onuna göründü, bununla anlaşıti, uygun zamani, insanları seçti; yapmak istediginin doğruluğuna, gerekliliğine ve en can alıcı, kültür hizmeti olduğuna insanları inandırdı; kuşkusunu olanları kendisine güvendirdi ve Kenter Tiyatrosu'nda ilk konserini verdi. (Yıldız Kenter'in eşi, rahmetli Şükran Güngör, Üniversite Korosu'ndan yakın arkadaşydı.)

Daha çok batı sanatlarına yakın olan Kenterler'in, tiyatrolarını bir kuruş almadan, Türk müsikisine açmalarının sebebi sadece, Şükran Güngör-Nevzat Atlıg arkadaşlığı değildi; konseri yönetenin Nevzat Atlıg oluşu da çok önemlididir onlar için. Konser, günümüzde bile hasretle aranılacak ilgiyle karşılandı ve takdir konușmaları günlerce sürdü. Basınımda göre, Nevzat Atlıg Konseri, 1971 yılının en önemli sanat olaylarından biriydi:

"Vakar ve müsikî"

Pazartesi akşamı Kenter Tiyatrosu'nun salonları müsikî ve vakarın haşmetli bir kucaklanması şahit oldu. Çok seçkin bir dinleyici kldesi önünde çok seçkin bir topluluk, Türk müsikisinin zirvelerinden Dede Efendi'nin en güzel eserlerinden bir demeti sundu... Vakarla...

"Vakar"la diye üzerinde bu kadar duruşum sebepsiz değildir; çünkü eskilerin "Fenni şenî" dedikleri müsikinin radyolarda, televizyonlarda, gazinolarda nasıl karikatürize edildiğine, kepâze edildiğine şahit olan bizler bir büyük müsikîye ne kadar尊重 edilmesi gerektiğini ve尊重 edildikçe bir müsikinin ne kadar büyüğünü filen bu konserde elç tutulur cinsinden tespit ettiğiz.

Şimdi gönüm G. Bernard Shaw'un "Cehennem amatör müzisyenlerle doludur" sözünü "Cehennem vakarsız müzisyenlerle doludur" şeklinde değiştirmek istiyor.

Sahnede başlanında Sayın Nevzat Atlıg olmak üzere Türk müsikisinin en kıymetli elemanları, teremiz ciddî ve vakur giyiniş ve tavırlar içinde hanımefendi ve beyefendi idiler. Sesler, perdesinde en küçük bir fazla taşımayan, disiplinli ve fakat bir müsikî fezâsanı yudum getirip bazen bir yelken gibi açan bir kvamda idiler.

* Ergun Göze, *Tercüman*, 30.12.1971.

Bu konser için seçilmiş eserlerin tümü, İsmâîl Dede Efendi'ye aitti. Nevzat Atlıg'a göre, İsmâîl Dede Efendi ve Mimar Sinan, Osmanlı kültürüne kaynaklık eden, manevî değerleri hatâsız ve eksiksiz yansitan en büyük iki Türk sanatkânydi. Her repertuar düzenlemesinde, Dede Efendi eseri aramaya alıştırmıştı kendini; son konserine kadar hep devam etti bu mübârek alışkanlık; gönülnün sözcüsü sayıordu seçtiği bütün İsmâîl Dede eserlerini. Zihnine ve gönüne yerleşen müsikî târîfini ancak, İsmâîl Dede Efendi'den seçikleriyle yansıtacağına inanıyordu.

Her gerçek müsikîsinastan daha fazla vurgunu Dede'ye. Müsikî zevkinin oran tanımaz çokluktaki bölümünü, İsmâîl Dede Efendi'nin dehâ ürünlerine ayırması da bu yâzdzendi. Nevzat Atlıg'ın, Dede Efendi sevdâsı artık herkesçe biliniyor, konser programlarında bu dâhî bestekârin mutlaka yer alacağı kolayca tahmin ediliyordu. Müzikâye, özellikle Türk müsikisine yakınılığıyla ün yapan, sanata ve sanatçuya duyduğu sınırsız ilgile tanınan, hepimizden sanat erbabı üç-beş yazarından biri olan Mehmet Barlas da, Nevzat Atlıg gibi bir İsmâîl Dede Efendi sevdâkânydi.

13 Kasım 1995 târihlî bir yazısında, "Dede" etrafında buluşan üç kişilik dostlar meclisinden şöyle söz ediyordu Mehmet Barlas:

"1996, 'Dede Efendi Yılı' olmalıdır!.."

Geçen hafta Dr. Nevzat Atlıg ve Dr. Afşin Germenle bir araya gelip, doyumsuz saadet geçirdik. Türk klasik müziğinin, biri büyük içfâisi, diğeri de seçkin bir dinleyicisi olan bu iki doktorla bizi yeniden bir araya getiren kişi, Dede Efendi'ydı.

Önümüzdeki 1996, hepimizin sadece "Dede Efendi" diye andığımız, Hamâmi-zâde İsmail Dede Efendi'nin 150. ölüm yıldönümü. Dede Efendi, Hac farâzâsim ifâ için gittiği Hicaz'da, 1846 yılında kolcradan ölmüş.

(...)

Dr. Atlıg ve Dr. Germenle yıllar önce buluşup, Sultanahmet'in Akbîyik semtine gitmiş ve Dede Efendi'nin bir harabeye dönüşmüş olan evini de ziyaret etmişük.

(...)

Neticede şunu söyleyelim:

Ulusların târihi ve kültürü, Dede Efendi'leri tanııp, yaşatabildiğiniz oranda zenginleştiriyor.

Mehmet Barlas'ın 1995 yılında yaptığı bu hayırlı teklif uygun görülmüş, 1996, "İsmail Dede Efendi" yılı olmuş ve yine Devlet Klasik Türk Müziği Karosu'nun verdiği konserlerle kutlanmıştır.

Ve Nevzat Athığ, yakınlarının bile zor anlayacağı, çok seyrek duşa vuran ince romantizmini, icrâ etmekte olduğu eserlerde arar, bulduğunda da birçok dinleyicisine yabancı gelen üzünlü simâsi, yorgun ve derinleşmiş çizgilerle saklanan bir acayı yansıtır. Az rastanan bu enstantane, nesil bir televizyon programında, İsmail Dede Efendi'nin, sultânî-yegâh ağır semâîsinin icrâsı sırasında açıkça görüntülenmiştir.

Acaba, beste midir; yoksa güfte midir Nevzat Athığ'ı bu hâle koyan?

*Nibân ettim seni sînemde ey meb pâre cânımsın.
Benim râz-i derûnum sevdîğim dilber nibâniâmsın
Gönül sende gözüm bâk-i derinde ey şeb-i devrân
Benim cân ü cibânim rîz ü şeb vird-i zebâniâmsın*

Ve Nevzat Athığ, çok bilinen Dede Efendi sevdâsına söz edildiğinde, hemen, İzzet Molla'nun şu beytini yana yakla söylememeyi âdet edinmiştir:

*Kâşki sevdîğimi seuse kamu balk-i cîban
Söziümizk cümle beman kissa-i cânâna olsa*

Kenter Tiyatrosu'nda birer ay arayla iki konser daha verildi. İsmail Dede Efendi konseri bir kere de Ankara'da tekrar edildi. Nevzat Athığ, bu dönemde konserlerin hangi düzeydeki dinleyici kesimine yönelik olduğunu çok iyi tespit ederek, eser seçimine büyük özen gösteriyordu; çünkü, sırasında birçok bestekârı, sayısız saz ve ses icrâcısını aşan, gelişmiş ince zevke, repertuar genişliğine, müsikî bilgisi ve kültürüne sahip dinleyici topluluğuyla karşılaşıyordu. Kenter Tiyatrosu'nda verilen konserlerin dinleyicileri de çoğulukla bu türdendi. Bir kısmı, batı kültürâne yatkın, çok sesli müziğe alışkin, Türk müsikisine pek âşina değil ama, iyi örneklerini dinlemeye meraklı; bir kısmı da, klasik müsikimizi çok geniş repertuar içinde izleyen, sanat zevki gelişmiş dinleyicilerdi. Ve her iki kesimin büyük çoğunluğu aydın kişilerden oluşmaktadır.

3 Şubat 1972 tarihli *Tercüman*'da, Rauf Tamer, ikinci konseti daha çok dinleyici niteliğini ele alarak değerlendirmiştir:

"Türk Müzikisi"

Kavga böyle yapılır işte; sessiz ve sedasız. Üstelik son derece terbiyeli... Dr. Nevzat Atlıg idaresindeki koroyu dinleyen İstanbulluların tüyleri diken diken oldu. Türk müziğine gullananlara en nazıkane cevaptır bu... Dede'nin rühu kadar hassas, Kassamzade'nin kalbi kadar temiz; fakat Hacı Arif Bey'in ses cambazlığı kadar da muzip bir cevapır.

Yıldız Kenter'e defalarca teşekkür ederiz. Tiyatrosunu o gece İstanbul'un en seçkin, en aydın insanları doldurmuştur. Bir ayağı Avrupa'da, öbür ayağı Amerika'da olan "batlı" kişiler vardı. Koktaylere sık sık arzı endam eden "sosyctic" kişiler vardı. Ayrıca profsoörler, şöhretli sanatçılar, tanınmış iş adamları vardı... Bu da bati özentililerine en güzel cevaptır.

Bilmem anlatıbildim mi?

Onların muhteşem icrâatını ben burada yazıyla anlatamam. Görülecek şeydi.

Ankaralılar, bu cuma gecesi de şans sizin kapınızı çalıyor. Gidin. Koşa Koşa Anı Sineması'na gidin. Bir dakikalık ihtişam duruşunda bile sabır olmazıp, türlü acayıp sesler çiktan, yanındaki orası burasını çimdikleyen, rühu laubalilik ve müziplik dolu şu insanoğlunun 2,5 saatlik bir konseri nasıl öksürmeden, hapsirmeden, nefes bile almadan dinlediğini görün.

Nevzat Atlıg Korosu, verdiği konserlerle, radyodan, sahnelerde, sahnelerden devlet katına doğru hızla yol alıyordu. Şana, şöhrete dayalı, maddi çıkarlara bağlı, ticari değerlere ayarlı, niteliksiz müziğe bulaşmayı, konser repertuvarlarından belli oluyor, beğeniliyordu. Tarihle birlikte gelişen, yılan, çagan aşan, eskimeyen müziğe oluşturulmuş konser repertuvarları seviliyor, aranıyor, isteniyor, nitelikli müziğe örnek diye gösteriliyordu.

Daha önce de söyledigimiz gibi, Nevzat Atlıg, vasıflı sanat ve estetik anlayışını kullanarak, klasik müziğimizin seçkin örneklerini hafızalarım karanlığından, gün yüzüne çıkartıp, zevk alanımıza genişletiyordu. Daha doğrusu, müziğimizin devlet katında yer almaya hakkı olduğunu bilene, bilmeyene duyurmak isteyen bir sanatkârdı, mücâdele adamıydı.

Bu arada, baş döndürücü mükemmeliyetteki müziğimizle yolları düşen seçici ve titiz müziğe gezginlerini de korosuya ağırlayabilmekteydi. Bir Cemal Reşit Rey, bir Ahmet Adnan Saygun ve diğer çok sesli müzik erbabı Nevzat Atlıg korosunu severek, zevkle dinliyordu. İşte, Yener SüseyJ'un 20 Ağustos 1972 tarihli *Radyo TV* dergisinde, Cemal Reşit Rey'in, Nevzat Atlıg üstüne söyledikleriyle ilgili bir yazısından alınmış bazı bölümler:

"Cemal Reşit Rey İlk olarak Konuştu: Dr. Atış, Klasik Türk Müziğine Tekrar Asalet Kazandırdı"

Türkiye'de ilk olarak bati anlamında yazdığı "Lilküs Hayat" adlı operette büyük ün yapan Ünlü sanatçı ve müzik adamı Cemal Reşit Rey, Türk müziği hakkında görüşlerini açıklayarak "Dr. Nevzat Atış sayesinde artuk tek sesli Klasik Türk müziğini dinliyor, hayranlık duyuyorum. Dr. Atış, Mesud Cemil'in ağızı yoldan giderek bugün Türk Klasik Müziğine hakkı olan asalet damgasını bahsetmiştir" dedi.

(...)

30-35 yıl önce, Türk müziği için reform hareketlerine rahmetli Mesud Cemil başladi. İste o anda ben onun bütün konserlerinde en önde yar alan dinleyiciydim. Hayranlığım o derece büyütü ki, o konserlerden aldığı ilhamlarla kendi kompozisyonlarında bir istihâle (başkalaşım) sayılacak devir geçirdim. Klasik Türk müziğinin lâyık ile takdimi üzerinde büyük etkiler yapmıştır.

İste, Mesud'un (Cemil), yaptığı hâmleleri bugün Dr. Nevzat Atış devam ettirmektedir. Bugün tek sesli müzik olarak yalnızca Nevzat Atış'ın idare ettiği konserleri dinliyorum. Onun sayesinde örneğin Sâdullah Ağa'nın bir bestesi bütönlüğü ile ortaya çıkmaktadır.

Bana öyle geliyor ki, bu ustâ şef, kısa zamanda dünyâ müziği ölçüsündeki Türk Klasik müziği sanatını bütün dünyâya taşıyacaktır.

"Nağme kaynağı bakımından Hafiz Post, Bach'tan daha zengindir" dersem anlayanlar hiç şaşırmayacaklardır.

Çok sesli müzik kadar, Türk müsikisini de bilen Cemal Reşit Rey'den sonra, Ahmet Adnan Saygun da yine aynı derginin 3 Eylül 1972 tarihli sayısında, benzer değerlendirmelerle Nevzat Atış dan övgüyle söz etmektedir:

Türk müziğinde olumlu hareketlere Mesud Cemil başlamıştı. Bizim eski büyük sanatımızı yayyan ve çiğerten bir tarzda söylemekten kurtardı. Bu müziği younglayan ilk insan oldu. Sonra Rüsen Kam devam etti. Bu meşâle şu yıllarda ise Dr. Nevzat Atış'ın elinde.

Kendisinin yönettiği konserleri eylül ayından itibâren İstanbul'da izleyeceğim. Tanıdığım kadaryla bu konuda çok büyük otoritedir.

Kendisinin ve korosunun övülmesi Nevzat Atış için o kadar önemli değildi; övülmenin doyumsuz tadından uzak durmayı bilen biriydi. Onun istediği, devle-

tin, müsikimize sahip çıkmayısti. Dünyanın kültür ve sanat yanışına çıktıığı yüzümüzde, kültür izlerimizin kazanarak elimizden gitmesine her insaflı Türk aydını gibi gönüller razı olmuyordu. Yaşamakta olduğumuz genel değerler sarsıntısı ve karmaşasında, kulağı müsikide olanlarımız, geleceğimizin müsikisindeki muhtemel çöküntüyü önceden duyarak büyük bir umutsuzluk ve karamsarlık içinde acı çekmektediler. Aslında bu acı duymak için müsikisinas olmaya bile gerek olmadığı apaçık meydandaydı. Böyle giderse, millî değerlerimizin tek kaybı müsikî olmayacağından binlerce yılda süzüle süzüle birikmiş o kültür hazinemiz de gidecekti. Sonra n'olacaktı? Gideni bulamayan Türk insanı benzerine, onu da bulamazsa, sahnesine razı olmaya başlayacaktı. (Nevzat Atığ, bu son paragrafi, bir televizyon programında aynı heyecanla meâlen ifade etmiştir.)

Yener Süsoy, Nevzat Atığ'ın bu silahlarını, dönemin konuya ilgili devlet adamlarına, yetkili kişilerine ve kamu oyuna 5 Mart 1972 tarihli *Radyo TV* dergisinde şöyle iletiyordu:

"Klasik Türk müziğinin ünlü Şefi, Dr. Nevzat Atığ Uyardı: Eğitim Bakanlığı ilgilenmezse Klasik Müziğimiz Yok Olacaktır"

25 yıldır 1200 küsur konser yöneten "klasik Türk müziği"nin ünlü şefi Dr. Nevzat Atığ, yıllardır stüregelen ilgisizlikten yakınlara Millî Eğitim Bakanlığının: "Bugün kişisel dayanıklarla ayakta durabilen klasik Türk müziği kaybolmak tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu müziğe göntül vermiş bir kişi olarak size sesleniyorum. Kaybolanlar bir yana elimizdekileri tutabilmek için bize yardım edin. Çalışma programınızda öncelikle 'Enstitü' kurulmasının yet almasını sizden rica ediyoruz." şeklinde bir uyanda bulunmuştur..."

Radyo ve TV programları, 4 yıl süre ile İstanbul Radyosu Müdürlüğü de yapan Dr. Nevzat Atığ, bugünün radyo ve TV programlarının yeterli olmadığını ileri sürürek daha sonra şöyle konuşmuştur: "Bugün esefle söylemek gereki ki, aydın olarak tanımızımız kişiler bile klasik Türk müziğinin ne olduğunu bilmemektedirler. Nerede kaldı öteki dinleyiciler... İşte bütün bunları eğitmek radyo ve TV'nin amaçlarından biri olmak gereki. Haftanın belli günlerinde "açıklamalı" klasik Türk müziği programları verilebilir... Biz hiçbir müzik türünün karşısında değiliz. Müzik bir bütündür. Modern müzik için, klasik müzik temel taşı kadar önemlidir. Bizden başka ilâkelerde müzisyenler kökenlerini iyî biliyorlar. Ama Konservatuvar'da Türk müziği okuyan bir genç bile kendi ülkesinin klasik müziğine yakın ilgi göstermiyor. Olmaz yazıkır."

Bu yazdan birkaç ay sonra, Nevzat Athığ, ilk Türk müsikisini olarak, Ahmet Adnan Saygun'la birlikte TRT Yönetim Kurulu'na seçildi. TRT Yönetim Kurulu'na ilk kez bir Türk müsikisi temsilcisinin katılması, Türk müsikisi çevrelerinde büyük memnuniyet yaratmıştır. 9 Haziran 1972 tarihli *Akyazı*'da değerli müsikisinaslarından Necdet Varol, bu memnuniyeti ifade edenler arasındaydı:

Dr. N. Athığ'ın çevresine saygı ve güven telkin eden kişiliği, seviyeli müsikî anlayışı, derin ve geniş görüşü, tedbirli ve itidalli davranışlarıyla, TRT Yönetim Kurulu Üyeliği görevinde, başarılı, yurda ve öz müsikimiz yararı olacağı inancımızı güçlendirir.

TRT, kuruluşundan bu yana Türk müsikisi açısından daha da büyük gencinler ve seviye düşüklüğü kaydedildiği ve bu düşüğün (çeşitli nedenlerle) gittikçe hızlandığı şu devrelerle TRT Yönetim Kurulu Üyesi Dr. Nevzat Athığ'ın yüklediği ağır sorumluluğu ve şahsına düşen tarihi hizmetlerin önemini müdrik bulunduğuundan emin olarak kendisine başarılar dileriz.

Nevzat Athığ, amacına ulaşmak için önceden belirtediği her basamağı aşmaya başlamıştı. TRT Yönetim Kurulu üyesi olmasının asıl sevincidirici yanı, kendisinden ziyade, kurulmasını istediği koronun muhtemel kadrosunda üst düzey yöneticilerinin yer alacağının kamuoyuna dolaylı olarak duyurulmasıydı.

Tam zamanda kendisini ve korosunu geniş bir dinleyici kesimine hatırlatacak bir fırsatla karşılaştı; İstanbul'da toplanan Uluslararası Modal Müzik Kongresi'ne katılması ve korosuyla da bir konser vermesi için bir davet aldı. Tahmin edileceği gibi, kendisine ve korosuna gösterilen bu ilgiyi büyük bir memnuniyete karşıladı. Kongreye katılmakla, devletin koruyuculuğunda bir koro kurulması sırasında oy sahibi olabilecek muhtemel yetkililere ve müsikî nazariyatıyla ilgilenenlerine, devletin bir kültür organı olmaya yakuşan korosunun üstün niteliklerini duyurabilecekti.

Düşündüğünü fazlasıyla gerçekleştirdi Nevzat Athığ. Kongre başkanı büyük sanatkâr ve müsikisinas Rüsen Kam, Türk müsikisini temel özelliklerindeki benzersiz değerleri yerli ve yabancı kongre üyelerine etkileyici biçimde açıklarken, Nevzat Athığ da, korosunun mükemmel içrasıyla, müsikimizin kusursuz güzellikini örneklemiş oldu. Elbette, basın Rüsen Kam ve Nevzat Athığ'a alt övgüye değer nitelikleri konu edinmekte gecikmedi.

İste, 5 Temmuz 1974 tarihli *Milletler Sanat* dergisinde Nüvit Özdoğu'nun makalesinden aldığımız bazı bölümler;

Adnan Saygun'un başkanlığında İstanbul'da toplanan Uluslararası Modal Müzik Kongresi'ne Türk müzikolog ve sanatçlarının yanı sıra Cezayir, Fas, Macaristan, Mısır, Romanya, Sovyetler Birliği ve Yugoslavya delegeleri de katıldı.

Geleneklere saygı gösterilmesine, halk ve sanat müzikerinin korunmasına, bu ulusal hazırlardan gelecek için esin kaynağı olarak yaratılmasına, bir ulusal müzik merkezi kurulmasına ve gelecek toplantının Tahran'da yapılmasına oy birliğiyle karar verildi.

Dördüncü ve son gün konuşan Ruşen Ferit Kam'ın makam tarifi konusundaki tanımlaması alkışlarla kabul gördü. Kam'ın tanımlamasını aynen veriyoruz: "Bugünkü anlayışımıza göre makam herhangi bir dizinin sesleri arasında belli koşullara, belli kurallara uygun olarak icra edilen melodik bir seyrin ve hareketin ortaya getirdiği karakter olarak tarif edilir."

Ruşen Kam, modal müziği de "majör-minör"ün monotonluğundan kaçarak öbür makamların atmosferinden yararlanan müzik" olarak tanımlıyordu.

En iyi korunan ve en yüksek düzeyde kalan geleneksel sanat müziğine örnek olarak da Dr. Nevzat Atılığ yönetimindeki Klásik Türk Müziği Korosu'nun icra ettiği İtri'leri, Kassamzâdeleri, Üçüncü Selimleri, Hafız Post'ları gördük.

Olağanüstü anlayışındaki insanların önünde çalmanın verdiği şevkten midir, değerine inandıkları bir milli hazırlayı yavaş yavaş bütün dilnyâya tanıma olanağının doğmasından duyulan yurtseverce bir heyecanın etkisiyle midir, biz Nevzat Atılığ yönetimindeki bu seçkin koro ve saz heyetinin böyle bir doruğa yükseldiğini görmemiştik.

Mısır'da bir buçuk yıl kalan, Arap müziğini lyl bilen ama Türk müziğle ilk kez karşılaşan Bayan Borsal Ilona'ya üzlenimini sorduk; şöyle dedi: "Hayran oldum; büyülendim. İslâmî bir müzik. Melodik yaratıcılığı ve zenginliği olan ince, özenlimiş bir müzik. Nasıl bize klásik ve halk müziği vatsa, sizde de öyle. Bu da sizin klásik müziğiniz. Mutlaka yaşatılmalıdır. Ney'in ne kadar güç bir saz olduğunu biliyorum.. Niyazi Sayın'ın rabbâhi ve virtüozluğu karşısında hycâcân duydum. Öbür sazlar da mükemmelidi."

Sayın Tiberu Alexandru da söyle diyordu: "Kongrenin en harikulade anıannan birini yaşadık. Bugüne kadar yaşayan bu eski geleneği bize sunan kongre yöneticilerine teşekkür borçluyuz. Son derece güzel bir müzik. Harikulade bir melodik çizgisi var. Melodik çizgi öylesine zengin ki Avrupa kulağı bile armamı aramıyor. Dr. Nevzat Atılığ, koro ve saz sanatçuları mimâkın olabilecek en büyük övgüye läykütler. Koronun ve sazların rengi, beraberliği kusursuzdu.

Kantemiroğlu'nun programa alınması da beni ayrıca duygulandırdı. Kantemiroğlu, hem Türkiye, hem Romanya için büyük adamdır; müsterek hazırladır."

Müzik söz konusu olduğunda fırsatları değerlendirmeyi çok iyi bilen Nevzat Atış, hemen bir ay sonra, korosuya İstanbul Festivali'ne katıldı; ama bu koronun şefi TRT Yönetim Kurulu üyesiydi, elbette, diğer korolardan farklı olacaktır. Bu konserde korosunun bütün üstün özelliklerini sergilemeliydi:

İstanbul Festivali yurt çapında ilgi görüyordu. Bağı, Devlet Korosu'nun kuruluşunda hükümlü verecek kesim olmak üzere, Türkiye'nin her yerinde, kendimizi televizyon ve radyo aracılığıyla dinletebilecektik. Üstelik, basın, İstanbul Festivali'yle yakından ilgilendi, haber ve köşe yazılarıyla en ufak ayrıntıları bile okuyucusuna iletiyordu. Anlaşılacağı gibi, geleceğe yarım konusunda bizim için ele geçmez fırsatı.

Koroyu, konsere çok iyi hazırladım; olabilecek her türlü hatâ için yeterli önlemleri aldım. Açık havada verilecek bir konser için ses unsuru çok önemlidiydi. İki gün önceden konseri vereceğimiz, Rumeli Hisarı, Açık Hava Tiyatrosu'na gittim ve bir oyun seyrettim. Her şey mükemmel; seyircilere ayrılmış bölümün her yerinden, sahnedeki bütün sesler kolayca duyuluyordu. Yalnız, konserin verileceği saatlerde, Yeşilköy'e inen uçaklar, tiyatro üzerinden ve alçaktan çok ses çıkararak geçiliyorlardı. Bir de, Hisar Çamı'nde hoparlörle yassi ezanı okunuyor ve bu yüzden, sahnedeki konuşmalar hiç duyulmuyordu.

Bunun şaresini buldum; konsere on dakika geç başlamakla, ezan sesi, iki bölüm arasındaki boş süreye rastlayacaktı. Uçak gürültülerine engel olmak için bir şansımın olduğunu düşünerek, o dönemde Türk Hava Yolları Genel Müdür Teknik Yardımcısı yeğenim Ertuğrul Alper'i aradım. Uçak sesletinin, konserinizin kesintisiz dinlenmesine engel olacağını söyledi. Yeğenim, hiç merak etmememi, konser sırasında hiç uçak sesi duyulmayacağını söyledi ve dediğini de uçakların inişlerini konser süresince Büyükkırmecce gölü üzçüden yapıp rarak yerine getirdi.

Ezan, tam iki bölüm arasındaki boşlukta söylendi, huşu içinde dinlendi. Uçaklar, Rumeli Hisarı üzerinden geçmeyeince, program boyunca, müsikiden başka hiçbir ses duyulmadı.

(Anlaşılan; iki gün öncesinden konser mckânına girdip, muhtemel soruları tespit eden, çateleri ureten, titiz, becerikli ve dinleyicisine saygılı bir koro şefinden Allah lütfunu esirgemiyordu.)

Konser, alışlanan mükemmelliğe geçmişti. Dinleyiciler, Nevzat Atış ve koro elemanlarını kutlamak için sahneye, kulise, tiyatro çıkışına koşmuştu. Basın, böyle bir koroya Türk insanının ne kadar ihtiyaç duyduğunu, devlete ait bir koro kurma gayretindeki Nevzat Atış'ın ekmeğine yağ sürerek anlatmıştı.

Necmettin Hacieminoğlu, 13.7.1974 tarihli *Ortağoğu* gazetesinde şunları yazıyordu:

"Hisarlara Karşı"

İstanbul Festivali'nde, nasıl olmuşsa klasik Türk müsikisini de yer vermişler. Konseri Dr. Nevzat Atış hazırladı ve 7 Temmuz'da Rumeli Hisarı'nın burçlarını çınlatarak sundu.

Biz de bu ecdat çeşmesinden içtik; fakat doymadık. Hakkaten serin kaynak sulanmış avuç avuç ve yudum yudum gibi dinlediğimiz konser "fevkâlâde" sıfatı ile dahi anlatılamayacak kadar güzeldi. Onun için doyamadan ayrıldık.

Görüşüğünüz herkes aynı duyguya dile getirdi: "Doyulmuyor ki, sabaha kadar sùrmeliydi." Tabii, güzel olan, insanı büyütleyen yalnız konser ve okunan eserler değildi.

Bir kere mekân, muhteşem Osmanlı medeniyetinin asırların üzerinde asıp gelen burçlarından biri... Karşınızda da Anadolu Hisarı... Kulağınız ney ve tanbur sesyle mest iken, gözleriniz hisarlarda... Zihiniz, millî hafıza ve hanız ise târih sayfalarını çevirmeye.

Hisar konseriyle, Nevzat Atış yönetimindeki Klasik Koro'ya, devlet kapısı epey aralannmıştı. Bundan sonraki sahada koroyu, devlete götürecek yollar dan biri TRT'den geçiyordu. Nevzat Atış, TRT Yönetim Kurulu'na seçilmeyi, amacına yaklaşma hızının artışı olarak görmüştü. Epeydir, kazandığı her başarıyı, korosunun gördüğü ilgi ve takdiri, elde ettiği müsikî itibârini, Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun kuruluşu yolunda kullanıyordu.

İşte 1972 yılında İstanbul ve Ankara'da verdiği konserlerle kazanılmış başarıların kârını, Devlet Korosu'nun kuruluşuna yatırma fırsatı çıkmıştı. Korosu, yine ilgi görmüş, benzerlerinden çok fazla beğenilmiş ve mutlaka, televizyonda görüntülenmesi istenmişti. İlgi gösterenlerin, beğenenlerin sözcülüğünü de, TRT'ye yemni atanmış Genel Müdür İsmail Oem yapıyot ve Nevzat Atış'a bir teklife bulutuyordu:

Nevzat Bey, televizyonda klasik Türk müziği yayınımız yok; ekibinizle bu ekipşimi tamamlar musunuz? Koronuz, ciddiyeti ve çağdaş görünümlüyle, elbet-te, icra mülkemmelliğle de televizyonumuza değer katacaktır.

Istanbul Festival'nde Rumeli Hisarı konseri. 1973

TRT Genel Müdürü İsmail Cem'den gelen bu ricâ ve tevâzu yüklü teklif, sanki Dede Efendi himmetiyle (!) Devlet Korosu'na giden kestirme yolu işaret ediyordu; ama daha başında dikenler sanıvermişti öünü. Sonrasını, Nevzat Atılığ hüzünlle, kırgınlıkla anlattı:

İsmail Cem'in çok nâzık bir şekilde ifâde edilmiş teklifini, Kenterler'de ve daha sonra Ankara'daki konserlerimizde desteğini esirgemeyen sanatkâr arkadaşlarımı ve öğrencilerime güvenerek kabul ettim. İsmail Cem, bu televizyon konseri için, İstanbul Radyosu A stüdyosunun uygun olduğunu, İstanbul sahne câmiasının dâvetli olarak katılacaklarını ve arkasından kokteyl verileceğini ifâde etti. Aslında, konser görüntülerinin İstanbul'dan, Ankara'ya, oradan da bâtilin Türkiye'ye yayılmasını teknik açıdan zor olduğunu, fakat televizyondaki klasik Türk müziğinin şâfaâî bir biçimde seyirciye iletilmesi için

bütün bu zorluklara memnuniyetle râzi olduğunu içtenlikle belirtmeyi ihmal etmedi.

1974 sonbaharı; koro ve sazlar her türlü hazırlığını yapmış, konser gününü bekliyor. Gelgelelim, radyodaki, yöneticileri müzisyenlerden oluşan iki sendika, toplu sözleşme görüşmelerinde TRT ile ücret konusunda anlaşmazlığa düşmüş ve hiçbir saza televizyona çıkma izni vermiyorlar. Bu yasaklamayı, istekletinin kabul edilmesinde baskı unsuru olarak kullanıyorlar.

Radyoevîne bir prova. Cüneyd Kosal ve Coşkun Sabah. 1974.

Öte yanda da, TRT Genel Müdürü, klasik müsikimizi Türkiye'nin baştan aşağı dinlemesi için çareler üretiyor. İçin can yakıcı yanı, konsere katulacak sazların hepsi sendikalı radyo mensöbu. Aralarında, rahmetli Cevdet Çağla, Cahit Pekşayar, Niyazi Sayın, Cüneyt Kosal gibi koronun alışık olduğu isimler var.

Her iki sendika ileri gelenlerine, müsikimiz ve müzisyen arkadaşlarımızın geleceklere için bu konserin çok önemli olduğunu; yasaklama istifalarıyla müsikimizin lityik olduğu mükemmeliğin sergilenebilmesini engellendiklerini anlatmaya uğraştım. Ricam, bir defa için sayısı sekiz geçmeyen saz sanatkârlarına müsâde edilmesiydi. Aksi takdirde bu konser verilemeyecekti.

Ne yaptysam, ne dediysem, başaramadım. Saz sanatkârları da sendikalardan baskısı yüzünden bu konserde katılımlarının mümkün olamayacağını üzüerek bildirdiler. İçlerinde sendikal olmayan sadece, Necdet Yaşar vardı.

Ismail Cem'e söz vermiştim, davetiyeçiler dağıtılmıştı; ne olursa olsun konser yapılacaktu. Çarcınlık içinde, Necdet Yaşar'dan başka, Radyo'da çalışmayan, Hacer Tisoğlu, Fırat Kızılıtuğ, Sait Suna, Coşkun Sabah, olmak üzere beş sazla konseri yapmaya mecbur kaldım. Coşkun Sabah ve Hacer Tisoğlu o tarihte çok genç, henüz öğrenci idiler. Konser başarılı oldu; ama istedigim gibi değildi; elli kişilik koro önündede, nokta gibi beş kişilik saz, çok cılız kalmıştı.

Çektiğim sıkıntı ve üzüntüyü târif edemem. O zamanki sendika yöneticisi müzisyenler, hesap kitabı yüzünden dâvâ adamı olamamışlar; sanatın umurunda olmadığını açıkça ortaya koymuşlardı.

İçimde yara gibi taşıdığım bu hâstra, nitelikli müziğin ufak ve basit çıkarlar karşısında çok zaman yenik düşebileceğini pek güzel açıklar.

Daha sonra, Maçka Maden Fakültesi'ndeki çok yetersiz TV stüdyosundan yararlanmaya başladık; "Klasik Türk Müziği Korosu Konserleri" adı altında her ay yayınlanan programlar yaptık. Devlet Korosu kurulana kadar devam eden bu programlarla, kendimizi kamuoyuna tanıttık, begendirdik, sevdirdik, kabul ettirdik.

Spikey ve metin yazarı olarak kırk yıllık arkadaşım Tarık Gürcan'ın katkıları da konserlerin başarısında önemli rol oynadı. İsmail Cem kutma aşamasında olduğum koronun, TRT adı altında faaliyet göstermesini arzu etmiştim; ancak, devlette bağlı bir koronun müsikimizle çok daha yararlı olacağını ayırt eden sebepler göstererek izah ettim. Amacımın doğruluğunu heren anlamış, gerçeklegmesinde her türlü yardımda bulunacağımı büyük bir incelikle ifade ettim.

Devlet Korosu'nun kurulmasında, İsmail Cem'in TV'de klasik Türk müziği yayınılarını başlatmasını ve istifalar takip etmesini, koroyu kurma çalışmalarında önemli bir destek olarak hatırlıyorum ve kendisine bu vesile ile şükran borcumu ödemek istiyorum.

Cumhuriyetin 50. Yıl dolayısıyla UNICEF'in dünya galası, İstanbul Kültür Sarayı (şimdiki Atatürk Kültür Merkezi), 30 Ekim 1973.

30 Ekim 1973
Cumhuriyetin 50. yıl
dolayısıyla UNICEF'in
dünya galası

Bu arada, kurulacak koromuzun hayınna bir gelişme daha olmuştu. Başbakan Bülent Ecevit, Rusya'ya gitmiş ve Sovyetler Birliği'yle yapılan kültür alış-verişî anlaşmasına, "Dr. Nevzat Atlıç idâresindeki koronun, Rusya'da konser vermesi ibâresini taşıyan bir madde eklenmişti.

Bunun üzerine, Ankara'ya davet edildim. Kültür Bakanlığı müsteşarıyla görüştüm. Dinlenen koronun, özel bir topluluk olduğunu, özellikle dış ülkelerde yapılabilecek Türk müsikisiyle ilgili hizmetlerin ancak bir devlet kuruluşu etiyle yapılabileceğini anlatmaya çalıştım. Yurt içinde ve yurt dışında müsikimizi en iyi şekilde icra edecek bir devlet kuruluşuna ihtiyacımız olduğunu israfla belirttim. Maksadım, devlete bağlı bir Türk müziği korosu için zemin hazırlamaktı. Bu amaçla, istenen dış seyahati yokluğa sürdüm; yoksa, bana inanmış arkadaşlarla böyle bir seyahat gülüş çağrış gerçekleştirdi. Bu davra-

nismi Dugişleri'ni ve Kültür Bakanlığı'ni, koronun sahibi olan bir devlet kuruluşuna ihtiyaç duyulduğuna inandırabildim mi bileysem; ama en azından konuyu gündeme getirmiş oldum.

Bir süre sonra, ilk Kültür Bakanımız Tâlat Sâid Halman'ın Türk müsikisi konusundaki olumlu görüşleri de kamuoyu oluşturulmasında etkili oluyordu.

Sonuç olarak, Bülent Ecevit ve Tâlat Salt Halman'a teşekkür borçum bulunmaktadır. Bülent Ecevit, Devlet Korosu kurulduktan sonra, zaman zaman konserlerimize geldi. Bazı beyanatlarında Devlet Korosu'ndan söz ederek, klasik Türk müziğini sevdigiini ifade etmiştir.

Başarıyla buluşmanın yer: Devlet Klasik Türk Müziği Korosu

Devlet, 1969 yılının başında, Türk müsikisine kutlu kapılarından birini iyice aralamış, Millî Eğitim Bakanlığı'nda, Türk Müsikisini Araştırma ve Değerlendirme Komisyonu'nu kurmuştur.

Peki, vaktiyle kim ne yapmıştı da, böyle hayatı bir karar almıştı? Olmazı olduran güçlere, kim, müsikimizin tasa dolu merâmını anlatabilmişti? Kim, müsiki şanımızın kararan bahtına, umudun ay aydınlığını yerleştirmenin ilk çarelerini arayıp, bulmuştu? Kındır, Türk müsikisinin hatrı için, aklını, gönlünü, zamânını, sırasında maddî cömentliğini, siyâsi itibârını sebil edercesine kullanan kişi? Bilenlerin, bildiklerine göre: Müsikîşinas bekântisini, târihçi sezgisini, siyâsetçi ustalığını ve millî heyecânını bir araya getirip Türk müsikisine hizmet yolunda Nevzat Atâğ'la bölüşen Yılmaz Öztuna'dır.

Elbette, nice dir ortak müsikî heyecânları yaşadığı, yürek yüreğe geldiği, huya huyuna uygun olmasa da, aklı akına, yolu yoluna uygun Nevzat Atâğ da zengin sermâyesiyle o günlerde Yılmaz Öztuna'ya ortak olacak kişiydi. İki sanat ehli, bir oldular, birlik oldular; yollarının evvel yolcusu, Arel sözcülerinden Ercüment Berker'le, yan yana, omuz omuza, müsikî kaderimizdeki "Devlet Konservatuvarı", "Devlet Klasik Türk Müziği Korosu" yazılarına okunurluk, bilinirlik getirmenin mübârek gayretine kemер kuşandılar.

Kuşkusuz, "Devlet Klasik Türk Müziği Korosu"nun Nevzat Atâğ'ın alın yazısında yer aldığı herkesçe ve önceden mâmûmdu. Sayısız müsikî girişimleriyle Ustası Arel'e yakışmaya hak kazanan Ercüment Berker de herkesin dilinin ucundaydı.

Baştan sona aklı, plan, yöntem, gayret, fırsat kollama getekti ren, mutlaka siyâsi güçce muhtaç olunan bu işlerin, yani, müsikimizin devlet çatısı altında

Türk Müzikî Devlet Konservatuvarı'nın birinci kuruluş yıldönümü. Mustafa Cahit Atasoy, Nâime Baranay, Bedriyat Aml, Alaeddin Yavaşça, Fikret Kutluğ, Laika Karabey, Ercüment Berker, Nevzat Atlığ, Selahattin İçi, Cüneyt Orhon.

yer almasını sağlamaya gayretlerinin bir kısmını hâtıralarından ayıklayarak anlatır Nevzat Atlığ:

Kurulacak klasik koronun, devletin kültür organlarından biri olması için, her türlü fırsatın yararlanmanın yolunu arıyor, bütün dikkatimi titizlikle kullanıyorum. Düşündüğüm tedbirlerden biri de, bilgisine, kişiliğine, sanat heyecânına güvenebileceğim müsiki sever dostlarla iş birliği içinde olmaktır.

1940'lı yılların sonlarına doğru, Türkiye "Yılmaz Öztuna" adını konuşuyordu; adı vardı, kendi yoktu; âlim müzikolog Hüseyin Sâdeddin Arel'in takma adı olduğu düşünültüyordu. *Müsiki Mecmâası*'nda yayınlanan *Türk Müzikî Lâğıatı*, fışlup farkına rağmen, içerik açısından, Arel'in daha önceleri yazdıklarının devâme gibiydi. Sonradan, mecmâada Yılmaz Öztuna'nın fotoğrafı, Arel'in açıklaması yayınlandı. Böylece, gerçek bir Yılmaz Öztuna'nın İstanbul'da yaşamakta olduğunu şaşırarak öğrendik.

O güne kadar, Yılmaz Öztuna gibi, fevkalâde müsikî ve târih bilgisine, sahip bir kişiyle tanışamadığını üzülüren, yakın arkadaşım Rahmetli Câhit Atasoy, içine doğmuş gibi, Yılmaz Öztuna'yla tanışmamı çok istedğini söyledi ve hakkında bildiklerinin bir kısmını anlattı:

Katıksız bir İstanbul çocuğuymuş; zekâsı ve mâmûmâti ilk tanıştığı insanları ürkütecek kadar fazlaymış. İstanbul Konservatuvarı'na devam ederken, Arel ve Subhi Ezgi'den özel müsikî dersleri almış. Öğrenmeye çok meraklıymuş; tam bir Türk aydını olmak için, Sâdeddin Nûzhet Ergun gibi ünlülerden edebiyat, dönemin en ünlü yabancı dillerini edebiyatıyla bilen ve konuşanlarından da, Farsça, Almanca, İngilizce, Fransızca dersleri almış. Fransa'da yedi yıl kalarak Sorbon gibi üç ayrı üniversitede yüksek öğrenim görmüş, bir süre de Paris Konservatuvarı'na devam etmiş. O sırâlarda (1965 yılı) Yapı ve Kredi Bankası, *Hayat* kuruluşunun genel yayın müdürüüğünü yaparken, bir yandan da dillerde dolan *Hayat Tarih Mecmâusunu* yönetmekteydi.

Rahmetli Câhit Atasoy kardeşimin bu övgüsü bol tantırmanı, Yılmaz Öztuna'yla yakın arkadaşlık kurduktan sonra olduğu gibi kabul ettim; bugün için daha fazlasını söyleyecek bilgi ve hâtraya sahibim.

İşte, o zaman hemen karârımı verdim; Türk mitziğinin geleceğine Yılmaz'ın mutlaka büyük katkıları olacakır. Nye bunlardan birisi de, müsikîmize, devlet çatısı altında lâyık olduğu yeri ayırmaya gayretime, uğraşmama, dîdînmeme katılmak olmasın?

Yılmaz Öztuna'yla tanıştan tanışmaz müsikî konusunda sayısız ortak düşüncelere sahip olduğumuz ortaya çıktı. Hemen birlikte yapabileceğimiz işlere başladık. Müsikîmizdeki âbîde şâhîyetleri, eserlerinden ömekler vererek tanıtan bir program hazırladık; metinleri Yılmaz yazdı. Programlar çok beğenildi. Hacı Ârif Bey, Hacı Fâik Bey, Şevki Bey, Rahmi Bey, İtti, elbette benim vazgeçemediğim İsmâîl Dede Efendi ve diğer büyük bestekârlarımız için yapılan her program, Türk basınının en önemli konularından biri olarak değerlendirildi. (Şimdi bu tür yazılanın bir satırına bîc hasretiz.)

Bu arada, Yılmaz'ın telkiniyle, Kültür Bakanlığı Bin Tercüme Eser Komisyonu'na davet edildim. Buradaki en büyük kânum, Nihat Sâmi Banarlı, Muhammed Ergin, Fâruk Timurtaş gibi mütesnâ ilim ve kültür adamlarıyla tanışmam ve üçünün de Hakk'ın rahmetine kavuşmalannan kadar dostu, arkadaşı olmadır.

Yılmaz Öztuna'yla kolayca yakınlık kurabilmem'in önemli sebeplerinden biri de, Ercüment Berker'dir. Her ikimizin de çok sevip beğendiği bir sanat ve

kültür adamıydı. Yılmaz'la tanışıklıkları benden önce, Aref'in ünlü "cumartesi toplantıları"nda başlamıştı. Sık sık buluşuyor, müsikimiz adına dertleşirdi. Git gide bu dertleşme, aynı ideali paylaşma şekline dönüştü.

Bu üç arkadaş, başlangıçta, birikmiş müsiki dertlerini söyleşip, yakınıyorlar ve birbirlerine soruyorlardı:

Neden "avâze-i Dâvut" gibi gür sesiniz kısıldı?

Neden, gezgin satıcıların manî seviyesindeki seslenmelerini, müsiki saymaya başladık?

Neden ulaşılması güç doruklardan, bu umarsız çukurlara düştük?

Ekilip strülmekten, ayıklanıp, temizlenmekten mahrum kalmış, çoraklaşıp, kuraklışa müsikimize, vakit geçirmeden hayat suyu nasıl verilecektir?

Müsikimizin yağmalanmış, hurdalaşmış bu hâliyle avunmaya alıştıracak miydi kendimizi?

Bu iç karartıcı soruları dört duvar arasında konuşup, içlenmek elbette, bu üç insana yakışacak hâl değildi. Hemen işlenen hatâ, gaflet, hattâ ihâncı yaraları sarılacaktı. Ve öyle oldu; Yılmaz Öztuna milletvekili seçildi, Başbakan Süleyman Demirel'e, Millî Eğitim Bakanı İlhamî Ertem'e daha yakın olundu. Sanat hareketlerini kulağı kırıştı takip eden, dönemin başbakanı Süleyman Demirel'in, Yılmaz Öztuna'ya duyduğu güven pek iyi değerlendirildi ve daha önce de söylenilmiş gibi, Millî Eğitim Bakanlığı, Türk Müzikini Araştırma ve Değerlendirme Komisyonu'nun kurulması sağlandı; başkanlığı Nevzat Atlığ'a verildi.

Böylece Türk müsikisi, devlet çatısı altına girmiş oldu. Nevzat Atlığ'a göre bu komisyonunun kurulmasından sonraki sahfa çok önemliydi:

Komisyonun kurulmasıyla, Millî Eğitim Bakanlığı'ndan başlayarak, konservatuvar ve koro kurulmasında etkili olabilecek devletin yetkili diğer kademeleme ni, kişi ve birimleriyle yakınılık sağlamış olduk.

Yılmaz hiç vakit kaybetmeden, Başbakan Demirel'in Türk Müziği Konservatuvarı kurulması emrinin yerine getirecek olan, Millî Eğitim Bakanı Ali Nâîî Erdem'i, arkadaşlık seviyesindeki yakınlığından da yaradınarak, âdetâ esir aldı. Mecliste, bakanlıkta, hattâ evinde bulup, daha önceden en ufak aynutunu bile bîyîk bir titizlikle gözden geçirdiği belgeleri inzâlatı. 13.10.1975 tarihli *Resmi Gazete*de, yürütmeliği yayınlanan Konservatuvar, 03.03.1976'da eğitime açıldı.

Sırası gelmişken söyleyeyim, Konservatuvar'ın kurulmasını siyâsi iktidâra

kabul ettiren, tek başına Yılmaz Öztuna'dır; ama, Arel'in vastyetini yerine getirmeyi kendine iman edinmiş Ercüment Berker'in hizmet ve fedâkârlıkları da unutulacak gibi değildir.

(Elbette, bu hizmet onurundan ilk payı hak edenlerden birisi olarak kendi adını söyleyemezdi Nevzat Atığ; ama, Devlet Klasik Türk Müzikî Korosu'nun kuruluşuna âit hatırlarının anlatımında yine bu üslûbu denerse, kendine haksızlık ettiği hemen anlaşılacaktır.)

Yine aynı şekilde Dcmirel'in emriyle Kültür Bakanlığı yapısında yer alacak olan Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun kurulması karân alındı.

Nevzat Atığ, "Klasik Türk Müzikî Korosu"nu kurmanın son aşamasındaydı artık. Önce özenmişti, umut etmişti. Sonra ne yapacağını, nasıl yapacağını hassas ölçülere vurdu; aklını gönlüne, gönlünü aklına katı, yolun doğrusunu, iyisini, gereklisini seçti. Amacına ulaşmasının her türlü zahmeti, külfeti, sanki anadan, atadan kalma boynunun borcuydu; mutlaka ödeneceğî için, ödeyerek başlıdı işe. Dost omuz verdi, kader gileçüz gösterdi.

Sonra? Sonrası, iyilik, güzellikti; Devlet Klasik Türk Müzikî Korosu kurulmak için, Nevzat Atığ omzunda geldi, devlet kapısına dayandı. Daha alkış almaya başlamamıştı, başarısı henüz belgelenmemiştir; ama, Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun kuruluşu ile ilgili yönetmeliğin, *Resmi Gazete*'de yayınlanmasına az kalmıştı; yine de onu tanrıyanlar, bileyenler, ta Üniversite Korosu döneminden beri gözleyenler, şimdiden bağışını kutluyorlardı.

Türk müzikisine hizmet etmeyeceği içtenliği, heyecânı, başarılarının ilk sebebi sayıyordu. Bu hâlis duyguların kendisinearmağan edilisini de, İsmâîl Dede Efendi'nin mânevî ihsânı olarak nitelendiriyordu, her fırsatla ifâde etme ihtiyâcını hissediyordu. (Devlet Klasik Türk Müziği Korosu kurulurken, İsmâîl Dede Efendi gibi erenlerin himmetlerini esirgemediklerini söyleyerek menkibeler üretenler, elbette, hoş görülecektir.) Bundan sonrasına da görevini iyî yapan insanların kararlı, sâkin ve huzûrlu hâliyle anlatmaya başladı:

Sıra geldi, Koro yönetmeliğinin düzenlenmesine. Yıllarm, müsikîyle ilgili sayısız yönetmeliği anlamak, yorumlamak, uygulamakla geçmişti. Öyle ki, Radyo'nun olsun, Konservatuvar'ın olsun birçok yönetmeliğ maddesi, bentleriyle, şâreleriyle zihnimdeydi. Yönetmeliğ konumun dışında görmeyip, kendim hazırlamaya karar verdim.

Benzer kuruluşların yönetmeliklerini toplayıp, Alanya'da bir motele kapanı-
dum. Devlet Opera ve Balesi'nin, Devlet Senfoni Orkestrası'nın, Devlet Tiyat-
rosu'nun, İstanbul Belediye Konservatuvarı'nın yönetmeliklerini büyük bir
dikkatle gözden geçirdim, inceledim, taradım ve Devlet Klasik Türk Müziği
Korosu yönetmelik taslağını hazırladım.

*Etti o güzel ahde vefü
Müjdeler olsun**

Nevzat Atlığ, parlıltılı hayatı içinde çeşitli türdeki müjdelerle sevinmiş, mutlu olmuş, gönüllü dolup taşmış, heyecanlar yaşamıştır. Ne var ki, bunlardan hiç biri: "Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun kuruluşu, Başbakanlık onayından geçti; yarınki *Resmi Gazete*'de yayınlanacak" müjdesi kadar etkilememiştir onu.

Uzun süre bin bir zahmet ve dikkatle hazırlamış olduğu yönetmelik, birkaç düzeltme ve eklemeyle, 15 Kasım 1975 tarihli *Resmi Gazete*'de yayınlandı; Devlet Klasik Türk Müziği Korosu, kâğıt üzerinde resmen kurulmuş oldu.

Yıllar içinde çkarılan çeşitli yönetmeliklerle Koro bugünün özenilen şartlara kavuştu; tahmin edilebileceği gibi, hemen hemen her olumlu değişiklik, Nevzat Atlığ'ın kişisel gayreti ve çabasıyla gerçekleşti.

Târihi bilgilerimiz, belgelerimiz, hattâ rivâyeterler, tahmînler dâhil olmak üzere, hiçbir müsiki kuruluşumuza, Devlet Klasik Türk Müziği Korosu seviyesinde görev yapmak nasip olmamıştır. Bu kesin ifade, ona gösterilmiş bir iltimas olmayacağından her hâlde.

Şimdîye kadar Nevzat Atlığ'a yakışırın olumsuz eleştiriler zaman içindeki gelgitlerin, dalgalanmaların, firtınaların, depremlerin dinmesinden, durulmasından hemen sonra değişmiş, birçok kişi, ya pişman, ya da mahcup olmuştur (Elbette, ehl-i insaf olanlar). Ne olursa olsun, kim ne derse desin, Devlet Klasik Türk Müziği Korosu kurulmuş, müsikîmiz sahibini bulmuştu artık. Bundan böyle, devlet çatısı altında barınacak, korunacak; devlet şâniyla şanlanacaktır, yüce gönüllü insanımızın yüzünü güldürecekliği.

1950'lerde varlığı hayal bile edilemeyen bu kuruluştan dolayı, 1975 yılında, kime, kımlere, millete teşekkür etmeliydiğ acaba? Bu sorunun cevâbi, Koronun kuruluş mâcerâsında yet almaktadır; ancak, Nevzat Atlığ anlaştığı zaman...

---

* Ebû Bekir Ağa'nın *Segâh Yârûk Semâdi*.

Koronun kuruluş safhasında Kültür Bakanı olan Rıfki Daşman, Türk müsikisi-nin mutlaka, geçmişine yakışır bir yerde olması gerektiğine yürekten inanmış Erzurumlu yiğit bir insandı. Bu davânm hep arkasında oldu. Ancak, en büyük şansımız o dönemdeki bakanlık müsteşarı, müstesna insan Emin Bilgil Beyefendi'nin mevcudiyeti idi. Onun sayesinde bürokratik engeller bir bir çözülmüşti.

Koro'nun yönetmeliğindeki geçici maddeye uygun olarak Yılmaz Öztuna, Mehmet Yıldırım, Necdet Yaşa ve Cüneyt Kosal'dan oluşan Sanat Kurulu başkanlığında çahgmalanma başladı. Gerekli ilânilar ve hazırlıklardan sonra İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Erzurum'da stajyer sınavları yapıldı. Bu ve daha sonraki yıllarda yapılan sınavlarda Kültür Bakanlığı'ndan bir müfettiş hazır bulundu. Bunu her defasında özellikle istedim, zirâ sınava girip de kazanamayanların bir kısmının "hakkım yendi" diyeğini tahmin ediyordum. Böylece muhtemel itirazları önceden karşılamış olduk. Bakanlık, "Sizlere güveniniz tamdır; niye böyle bir tedbire gerek duyuyorsunuz" diyerek kargı çekmiş, fakat ısrâmla sınavın müfettiş gözetiminde yapılmasını kabul etmişti. Sonunda, bakanlık da rahat etti, biz de...

Koro'nun kuruluşu sırasında ve daha sonraki geligine ve bütünlüğe döneminde gösterdikleri yakın ilgiden dolayı, Güzel Sanatlar Genel Müdürü Mehmet Özel ve Devlet Personel Dairesi Başkanı Hikmet Büyüklimanlı'yı saygıyla anıyor teşekkürlerini sunuyorum.

Stajyerlerin tespitinden sonra yönetmeliğimizin ilgili maddesine uyarak Sanat Kurulu'nun onayı ile sınava tâbi tutulmadan yetişmiş ve kendini ispatlamış ses ve saz sanatkârlarının katılımı ile Koro'nun ilk kadrosu kuruldu. Sanatkârların hepsi müzik çevrelerinde sanat güçlerini ispatlamış,inandığım ve güvendiğim kişilerdi. Genel bir tasvîle karşılaşlardır. Câhit Peksayar, Nihat Doğu, Fırat Kızılıç, Hacer Tisoğlu, Doğan Ergin, Coşkun Sabah saz; Ayla Büyükataş, Gülsen Güvenli, Serap Mutlu Akbulut, Yurdagül Eroğlu, İncila Bertuğ, Ender Ergün, Sami Göğüş ses sanatçısı olarak dâvetimiz üzerine koroya katıldılar. Daha önce, Mehmet Yıldırım, Necdet Yaşa ve Cüneyt Kosal'ın Sanat Kurulu üyesi olarak tâyinlери yapılmıştı. Böylece Koro'nun 43 kişilik ilk kadrosu kurulmuş oldu. Daha sonra, değişik sebeplerle ayrılanların yerine, sınavla veya dâvet yoluyla yeni stajyerler ve sanatçilar alındı; Koro, ancak 1985 yılında ideal sayılabilcek kadrosuna ulaştı.

İlk çalışmalarımızı, Devlet Konservatuvarının Ayazpaşa'daki binasında, ve Galata Mevlevihânesi'nin müfak bölümünde yaptık. Atatürk Kültür Merkezi'ne geçişimiz daha sonra oldu. O dönemde Aydın Gür, Kültür Merkezi'nin yetkili kişiisiydi. Ayrıca, İstanbul Festivali yöneticiliğini de yürütülmekteydi ve

Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun Galata Mevlevihanesi'ndeki ilk konserinden.

olumlu İşbirliği içindeydik. Eksik olmasın bakanlık kararının uygulanışında gösterdiği kolaylıkla çalışma ve prova salonuna kavuştuk.

Koro'nun kuruluşundan sonraki dönemlerde Kültür Bakanlığı Müsteşarığında bulunan Emekli Korgeneral Kemal Gökçyc'c daha sonraki yıllarda Başbakanlık Müsteşarılığı yapan Hasan Celâl Güzel'e, bir dönem Kültür Bakanlığı yapan Mesut Yılmaz'a gösterdikleri ilgi ve destekten dolayı teşekkür borcum vardır.

Sonuçta, Koro bir ideal etrafında yek vücut oldu. Arkadaşlarını işlerine sıkıca bağlamıp aziz müzikseverlerle kaynaşarak, yıllarca müsikimizin en güzeliini yapmaya çalışılar.

Müsikî hayatımızdaki bu önemli ve başarılı adının 25 yıl süren döneminin değerlendirilmesini Koro'nun kurucusu ve ilk şefi olarak yapmak istemiyorum, müsikî târihimize bırakıyorum. Kurulugundan beri, görev yapan bütün arka-

daşlarının elde edilen sonuca ortak olduklarını dile getirmeyi kendime borç saymaktaýuyum. Çalışmalanıza güç katan, aynı amacı paylaþtığımız Mefharet Yıldırım, Câhit Peksayar ve Doðan Ergin'i rahmetle anıyorum.

Büylecc kurumlaşmış olan Devlet Korosu, bugün, köklü bir kuruluş olduğunu ispatlamıştır. Kurumsallaşmanın ilk şartı, şahıslara bağlı olmadan kendi gücüyle ayakta kalmaktır. Kurduğum ve yıllarca emek verdigim Devlet Korosu'nun başarıyla yoluna devam ettiğini görmek benim için ne büyük mutluðuktur. Bunu hissediyor ve onur duyuyorum. Uzun yıllar Koro müdürü ve şef yardımcısı olarak başarılı çalışmalıyla hıznet vermiş şefleri Ender Ergin ve şef yardımcısı Fâtih Salgar yönetiminde daha nice yıllar kurumlaşmayı pekiþiterek hedefe doğru koþacaklarından eminim. Bu gïvenle, sanatçı arkadaşımın hepini kucaklayarak, baþarılarının devamını diliyorum.

*Sen yap anı iller ana vîrâne desünler
Lâyik mi bu kim Kâ'be'ye bül'hâne desünler
Şeyhü'lislâm Yahyâ*

Nevzat Atığ, Koro'nun kurulmasında büyük yararı olacağuna inandığı halk destegini sağlamak için, içrâlarını geniş halk yığınlarına dinletebilmelenin çarelerini aramıştı. Elbette, Ankara ve İstanbul radyolarında, klasik müsiki içrâ eden koro programları yayınınyordu; ne var ki, klasik müsikîyi de koro içrâsına da sadece radyo hoparlördyle halka sevdirek iletmek çok güçtü. Dinleyici sayısını artırmak kolay olmuyordu. Oysa, sahneden dinlenen müsikînin daha kolay benimseneceği aşikârdı. Bu yûzden, hiçbir fırsatı kaçırmadan, en zor şartlar altında bile halka açık sahne konserleri verdi Nevzat Atığ. Eğer, o zamâna kadar sahne konserleri beğenilip, ciddiye alınmasaydı, salonlar dolmasaydı; basın, halkın yoğun ilgisine katılma gereksinimini duymasaydı, belki de Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun kurulması çok daha zor olacaktı.

Bir bakıma, Koro'nun kurulmasını Türk insanı istedî ve Nevzat Atığ öncülüğünde de haklı ve çok gecikmiş isteğini elde etti. Ve nihâyet, büyük bir sahârla, yillardır beklenen kuruluş, *Resmi Gazete*'yle belgelenince, Türk basını, müzik severler arasında bir bayram havası yaratı.

İşte bu haberi, bir yandan klasik müsikimize yapılmış haksızlıkların sona ermesi, bir yandan da Türk kültürü adına savaşan Nevzat Atığ'ın zaferi olarak ele alan ve sanatçı beklenisiyle müsikimizin geleceğindeki başarılı gelişimeleri konu edinen ünlü tiyatrocu Nüvit Özdoğu'nun bir yazısından aldığımız bazı bölümler:

"Devlet Baba Nihâyet Türk Müziğine Sahip Çıktı: Devlet Klasik Türk Müziği Korosu Kuruldu"

Yıllar yılı Türk müziği üvey evlat muamelesi göründü... Ve Türk müziğinin yükselmesi için savaş verenler de, isterlerdi ki, Devlet Baba yardım elini uzatın, ellerinden tutsun...

Nihâyet Muratları oldu...

Devlet Baba, Türk müziğine de sonunda kucak açtı.

Nasıl ki, bir Devlet Balesi, Devlet Operası, Devlet Tiyatrosu varsa, nasıl ki bir Devlet Senfoni Orkestrası, Riyaseti-cumhur Bandosu varsa, artık bir "Devlet Klasik Türk Müziği Korosu" da var...

Bundan böyle ekranada izlediğimiz klasik Türk müziği konserlerini, Konser-

← Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun Galata Mevlevihanesi'ndeki bir konserinden.

vatuvan, İstanbul, Ankara ya da İzmir Radyosu bünyesindeki Klasik Türk Müziği Korosu'ndan değil, yeni kurulan "Devlet Klasik Türk Müziği Korosu"ndan dinleyeceğiz, seyredeceğiz.

Doğrusu, Türk müziğinin ileriye gitmesi için atılan çok olumlu bir adım bu... Yillardır, başta Dr. Nevzat Atılığ olmak üzere radyo ve televizyonda halk karşısına çıkan Klasik müzik korosunu devletin himaye etmesi, devlet bünyesinde bir Klasik Türk Müziği Korosu kurulması için çalışmalar sürdürülüyor, başvurmadık kapı bırakmıyoruzlardı...

Nihâyet 15 Kasım 1975 günü, bunca emeğişin sonucu alındı. Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun kurulması resmen gerçekleşti. Büttç çıktı, kadro kuruldu ve televizyondan izlediğimiz, radyodan dinlediğimiz Klasik Türk Müziği Korosu sarttu Devlet Baba'ya dayadı.

Ayrıca amaçları da bu gazetedede yazılıydı. Şöyledi diyordu amaçlarla ilgili madde: "Bu koro, memlekette Türk Klasik Müziğinin tanıtılması ve bu sanat kültürünün geliştirilmesi için kurulmuştur."

İste Nevzat Atılığ'ın bu koroyu devletleştirmek için yaptığı ugrasalar hep bu yüzden. Koro, sanat çalışmalarını konserler vererek, plaklar, banlalar doldurarak ve çeşitli neşriyatlar yaparak halka duyuracak..."

(...)

Gerçekleşen İdeal...

Bu koronun kurulması için, Dr. Nevzat Atılığ ilk adımı atmış, sonunda da bütün yüksek makamlara kabul ettirmiş bu idealini. Hükümet böyle bir girişimi onaylayınca da, bu olay, sanat çevrelerinde çok olumlu karşılanmış.

(...)

Koro'nun kurulması, aslında Dr. Nevzat Atılığ'ın müzik hayatına atıldığından dolayı kalbinde sakladığı ideallerden en büyüğü. Bakın gerçekleştiğinde bu ideal için TV'de 7 Güne neler dedi Dr. Nevzat Atılığ: "Yillardan beri, klasik Türk müziğini en iyi şekilde içra edebilecek bir ekip kumak ve onu yetiştirmek en büyük idealimdi. Yıllarca üniversite mühitinde, Radyocu'nda ve Belçidiye Konservatuvarında, bu işe meskul oldum. Şimdi, devletin büyük ölçüdeki imkânlarıyla kurulan, Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nu, yakın mesai arkadaşlarımla yetiştirmek için, bütün gücümle, yorulmadan çalışmak arzusundayım. Klasik Türk müziğimizi, taşıdığı zenginliği ve ihtişamı ile tanıtmak ve sevdirmek için yaptığımız bu atılımda bizztere yardımcı olan, daha doğrusu arkɑ çikan Kültür Bakanlığı'ni alkışlamak istiyorum. Bir sanatkâr olarak bunu yapmak borcumuzu. Onlar da elliinden geleni yaptılar."

Evet, Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun temelleri nihâyet atıldı. Böylece ilk defa Devlet Baba Türk müziğini himayesine aldı...*

Türk müsikisinin hakkı olduğu yere ulaşmasından mutluluk duyanlardan ve bu yüzden, dönemin Kültür Bakanı Rifki Danışman'ı heyecanla kutlayanlardan biri de *Tercüman* gazetesi köşe yazarlarından Rauf Tamer'di:

"Kültür Bakanına Dair"

III. Selim'den bu yana, ilk defa devletin himâyesine giriyor Türk Müsikisi...

Ve ne mutlu Kültür Bakanı'na ki, şâhâne olay, onun zamânına rast geliyor.

Yani, Rifki Danışman için müspet-manfi her şey söylenebilir. Diğer kırâatında, çesili girişimlerinde tenkit veya takdir edilebilir. Hizmetleri beğenilir veya yeri-lir... Fakat, Türk sanat târihine atığı şu imza asla silinmez. Mahşere kadar kalır.

Dr. Nevzat Atlığ yönetiminde, Devlet Klasik Türk Müzikî Korosu, tipki, Rîyâseti Cumhur Orkestrası gibi, bir resmî hüviyet taşıyor.

Bu kuruluşu katulanların içinde ayda binlerce kazancı terk ederek, cüzî bir maşa koşan mûcâhitler var; çünkü Nevzat Atlığ, bir haysiyet âbidesi gibi dâm dik durmuş: "Ben buradayım" diyor...

Onun mevcudiyeti, kurulmakta olan Koro için de, devlet için de, sanat içinde bir teminât değil de nedir?

Sesini Avrupalara, Amerikalara duyuracak bu Devlet Korosu'nu şimdidenくだ. Kültür Bakanı'na ise saygılar sunarım.

Siyâset hayatında bundan sonra hiçbir iş yapmasa da olur...**

Gün oldu, kendilerini bestekârlık vâdisinde varsayılanın bir bölüğü durmadan şarkı ürettiler. Bâzları sık sık gündeme geldi, isimleri yazılır, fotoğrafları basılır oldu; sahnelerde, televizyon ekranlarında, radyolarda müsikîmizin sözcüsü olduklarını söylediler; inananlar oldu.

"Arabesk" gibi muzır bir muamma, müsikî türlerimiz arasına sağlamaya başladı. Kisacası, müsikîşinasınızı da, müsikîmizi de inciteler, hattâ varlığının göz dikenler oldu.

Olan, Türk insanına oldu, Türk müsikisine oldu.

* *Tercüman*, 11 Ocak 1977.

** Nuri Özdoğu, *TVde 7 Gün*, 21 Aralık 1975

1960'lı yılların sonunda mutlu bir çift: Vedia ve Nevzat Atlığ.

Nevzat, Nihan, Vedia ve Bülent Atılığ. 1966.

6

Ve Nihâyet...

*Bir milletin san'atlarının tamamı, onun seciyesinden
örülmüştür. Hepsi de mânevî ve rûbi yapısının
pinarından su içerek gelir, neşr ü nemâ bulur.
Bu öyle bir âb-i bayatır ki, bâlbassa Türk san'atlarının
ber zerresine, asâlet, vakar, olgunluk ve sâdetlik içindé
hendinden doğan başmetti vermiştir.*

Hikmet Hakkı Ayverdi

Olduk yine bu şevk ile mesrûr-i meserret

İ. Dede Efendi, Büçlik 1. Bestec.

Türk kültür târihinin en önemli olaylarından biri, 24 Şubat 1977 günü, Nevzat Athâğı adıyla özetlenmiş klasik Türk müziğinin, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası binâsında konser sunumuya, dinleyicilere dinletilmesiydi.

1971 yılında, hiçbir yasal dayanağı olmadan, çok sesli müzik mensuplarının bu binada Türk müsikisini icra etmesi yasak edilmiştir.

İsmâîl Bahâ Sürelsân yönetimindeki koro, İtrî'nin eserlerinden oluşan bir konser programı hazırlamıştı. Dönemin Kültür Bakanı Talât Sait Halman'ın onayı ve desteğiyle konser 22-23 Aralık günleri Devlet Konser Salonu'nda verilecekti; afişleri, dâvetiyeleri hazırlanmıştı. Ne var ki, çok sesli müzik icräcilerinin şiddetli karşı koymaları, "Bu salonda, Türk müziği çalınır, söylenirse hepimiz istifa ederiz." demeleriyle konserin verilmesi durdurulmuş, Bakan, Talât Sait Halman da bu yüzden, görevinden istifâ etmek zorunda kalmıştı.

"Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun, yine, devlete ait konser salonunda ilk konserini vermesindeki en büyük pay Nevzat Athâğı'ndır." denilmesinde en ufak bir abartı yoktur. Koronun, hem kuruluşu, hem geçmişten, o güne kadar dinleyebildiklerimiz arasında en üstün icrâ seviyesinde oluşu her türlü takdire lâyıkta. Ayrıca, üstün icrâ niteliğini, doğu-batu ayrimı yapmadan sanat değerî olan her türdeki esere saygı gösteren sanatseverlerin samîmî alkışları, Nevzat Athâğı' ait başarılardandır.

Sanatımızla ilgili oylara yabancı kalmayan ve altı yıl öncesindeki sonuçlanmamış girişiminin acısını yaşamakta olan değerli bestekâr İsmail Bahâ Sürelsân, Türk müziği adına kazarılmış târihi zaferi, Nevzat Athâğı' a gönderdiği ibret alınacak telgrafla kutladı.

Pek muhterem efendim.

1

İçinde bulunduğuuz pek müşkil şartlar dahilinde, bir başkasının başarabilirliğine asla imtihâl vermediğim, bu derece mükemmel ve muvaffakiyetli bir konser verebilmeniz, benim, açızâne takdir ölçülerimin pek üstündedir. Zât-ı allâmetini, en hâlisane duygularla tebrik etmek isterim.

Ayrıca, bu tâtipî hâdiseyi, yâni, ilk defa olmak üzere, Devlet Konser Salonu'nda taraf-ı âlinizden verilmiş bir klasik Türk müsikisi konserinin de, pek şerefle ve son derece ehemmiyetli bir hâdise olduğunu ve bununla dâirma iftihâr edeceğiniizi belirtmiş olmakla bahtiyarım.

Türk müsikisine olan bu, çok büyük ve son derece şereflî hizmetlerinizin, bundan sonraki konserlerinizle tettevvüç (taçlanma) edeceğinden emin olarak, derin sükrân tebrik ve hürmetlerimi arz eylerim pek muhterem efendim.

J. B. Sütrelsan

İsmail Bahâ Süreçsan'ın bu telgraf özetçiliğle ifâde etmek istediklerini, roman ve tiyatro edebiyatınızın önemli yazarlarından Mustafa Necâti Sepetçioğlu on iki yıl sonra, 4 Şubat 1983 tarihli *Ortadoğu* gazetesinde yayınlanan mektubuya yazıya döküyor. Mektupla kendisinden, Nevzat Atığ'ı konu edinen bir makale isteyen gazeteci arkadaşı Akkan Suver'e enfes yazı üslûbuyla verdiği cevap, aslında, hem müsikimiz yoluna gönlünü semmis, hem de o dilberim sanatı bilip bilmenden her fırsatı vermiş olanlardır:

Dt. Nevzad Atlığ hakkında isteyeceğin bir yazıya neden 'hayır' diyemeyceğini merak etmişsindir, söyleyeyim: Çünkü, o Nevzad Atlığ, benim ölçümle bilinebilten, en azından 5000 yıllık Türk kültür ve medeniyet tarihinin, Cumhuriyet Türkîc'si halkasında Türk kültürün müsikî zenginliğiyle işlenebilecek nakışlarının en mükemmelерinden birini nakşetmesini bilmistir.

Lâkin kolay olmamıştır.

Nice bin yorgunluklar, alın terleri, gönlү yipranmaları, şahsi minnetler, bâzan boyun bükmeler, çok defa söylemesi gerektigi hâlde söyleyememe yüzünden meydana gelmiş bin kez yutkunmalar benzeri davranışlar... Bunların her biri bir ayn ömrü töpüsüdür; her biri insanı sekiz on yıl birden ihtiyanlara, iste bunlar o kolay olmayan emeklerden ve alın terlerindendir.

6

Zafer anıtlarının temellerinde dâirmaBLE, sabır ve hattâ, binlerce başarısız-

Devlet Klasik Türk Müziği Korosu ile bir provada, 1984. →

W.H. Long
1984

[üstte] Devlet Klasik Türk Müziği Korosu. Kültür Bakanı Mükerrrem Taşçıoğlu. 8.11.1984.

[altıta] Devlet Klasik Türk Müziği Korosu. Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu. 1983.

lige katlanabilme başarısının güclü bulunur. Unutnamak gereklidir, bütün zafer anıları, her gözün görebileceği açıklıklarda ve yüksekliklerdedir. Orada, o açılık ve o yükseliğe durmak kolay değildir.

Dr. Nevzad Atış, her alkışın senden muhakkak bir şeyler koparıp götürüleceğini, yine her alkışın sana bir şeyler vermek için hazır olduğunu duyduğunu öyle bir yerde rahatça durabiliyor ise yorgunluklarının ve mihnetlerinin acılarını hatırladığındandır. Tipki sevenin sevdioğlu ile vuslatındaki huzur gibidir bu hatırlamalar.

Nevzat Atış'ın sanatkâr hüviyetini ve müsikimizdeki konumunu böylesine özenilecek dil ustalığıyla ifade ettikten sonra, devlet-kültür ve müzik ilişkilerinde gözetilmesi gerekenleri, sanatın lehine alınacak tedbirleri işaret ediyor ve ilgisiz kalınmış, yanlış yaklaşımlarla zarara uğratılmış müsikimizin bugünkü üzüntü verici hâlini gösteriyor Necati Sepetçioğlu:

Meselâ Türk kültürü, Türk müsikisi bakımından büyük yaralar almıştır. Hasta bir ımanızım, sakat bir bâncılık, hiçbir vakit akıl işi söylemeyecek özünden uzaklaşma, hatta inkâr etme inadı başta Türk müsikisi olmak üzere kültürümüzü yaralı ve hasta bir hâle getirmiştir.

Ve Sepetçioğlu sözü istediği yere getiriyor:

İtfâ'nın içra olunduğu bir salonda ben çalamam aña taflarlarında çalmı satmak, ne manifeur, ne de sanatçı (!) luktur. Belki üç-beş alkış getirir; lâkin, kişilikten çok, pek çok şey götürür.

Türk müsikisi açısından acı çeken sanatkâr tavrusu biraz öfkeyle, kırgınlık ve esefle ifade ettikten sonra, gerçek sanatkârdan beklenenlerin neler olduğunu iyice belirlemek için de Nevzat Atış'ın ömek gösterilmeye değer diğer özeliliklerini söze getiriyor:

Dr. Nevzad Atış, herkesin sustuğu, yahut saçna sapan konuşduğu sıralarda sessizce, kimseye aldrımadan, bildiğince gitmiş, o salonlarda, o kişilere İtfâ'yi de, Dede Efendi'yi de ve varlıklarına varlığını borçlu olduğumuz, onlardan öncekileri ve sonrakileri de rahatça dinletemiş, alkışlamasını bilmiş insanıdır. Düşünebiliyor musunuz ki, bir kişi, tek başına, birçoklarımız yoksul alkışların

sevdasında boyun eğmekte iken tek başına o alkışlara sırtını dönebilmış, aklına koyduğunu gün ışığına çıkarma uğrunda, yerme ve küçümseme illetinin çamuruna aldmadan didinmiş, terlemiş ve sonunda yasak salonların kapısını Türk müsikisine açmasını bilmıştır.

(Keşke, n'olayı da olaydı, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Nevzat Atlığ bahanesiyle, eşi, Muazzam Neriman Sepetçioğlu'nun Konservatuvardaki edebiyat hocalığı sebebi ve gönlünün buyruğuyla müsikimize biraz daha yakın durayı; yazaydı yazaydı, müsikimiz üstüne yazaydı. Olsun, nasıl olsa, 1932 doğumlu Necati Sepetçioğlu'nun, 1925 doğumlu Nevzat Atlığ'in önünde daha nice uzun yıllar var; bekleyelim...)

Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun kuruluşu ve ilk konserin Devlet Konser Salonu'nda verilişi, müsikî târihimizi çok yakından alâkadar etmiştir. Öyle ki, müzikolog-tarihçi Yılmaz Öztuna, konuya ilgili olaylara, ünlü *Büyük Türk Müzikisi Ansiklopedisi*'nde, oldukça geniş bir yer verme ihtiyacını duymuştur:

Koronun ilk konserini Devlet Konser Salonu'nda vermesi, Batı Müzikisi mensuplarının önlendirmeye çalışıldığı da, bu engel aştı. Bakan, bizzat provaya gelmek lüzumunu duydı.

Koronun yönetiminin ve Atlığ'ın makamının Atatürk Kültür Merkezi'nde üslenmesi ve konser salonunda ayda iki defa konser vermesinin kabulü de bu çesit engeller aşıldıktan sonra mümkün oldu. Türk müsikisini devlete kabul ettirmek, bu suretle büyük mücadelelerin sonunda gerçekleşti.

(...)

Devlet Klasik Türk Müziği Korosu, Türk müsikisinin kuyas kabul etmez şekilde en yüksek icra organı olarak kaldı. Türk müsikisini, târihinin hiçbir döneminde görülmemiş bir nefaset, temizlik, disiplin içinde icra etti. Atlığ'ın bizzat notalarını hazırladığı ve her nağnesi üzerinde 40 yıl düşündüp icra ettiirdiği eserler, gerek gençlikte, gerek aydın çevrelerde, büyük hayranlık uyandırdı. Atlığ'ın tâviz vermez, büyük şeflere mahsus disiplini, Koroyu en üst çizgiye çıkardı."

(...)

Koro, Devlet Konservatuvarının yanında Türk müsikisinin en yüksek otoritesi ve icra väsитesi olarak, ülbârimi muhafaza etti ve yıkılamaz şekilde müsesselesi.

*Fâni ise öz bestelerin hallâki
Doğmak yaşamak nâfiledir dünyâda**

Tahyîd Kemal

Nevzat Atlığ da bilinçli olarak ilk eseriyle karşılaşğından, tanışıp, bildiğinden beri İsmâîl Dede Efendi için yana yakla; "Eğer, böyle bir dâhînin eserleri bîle unutulup gidecekse, bu dünyâda, boşuna yaşıyoruz." demektedir. Aslında, Nevzat Atlığ'a göre iyi icrâ edilmiş her Dede Efendi eseri, gerçek sanatkârların ölümsüzlüğe ulaşacaklarının sesli belgesiydi; elbette, bir yandan da müsikimizin muhteşem kudretiyle zamâna meydan okumaktı.

İşte bu doğrultuda, Devlet Korosu'nun daha ilk konserlerinde, İsmâîl Dede Efendi'ye bütün Türk müsikisi sevenleri adına teşekkür edebilme gayretindeki Nevzat Atlığ sözleri:

Ankara'daki açılış konserimizden sonra, faaliyetlerimize 1977-1978 konser mevsiminde başlayabildik. Dede Efendi'nin doğumunun 200. tâncı yıl dönümünü dikkate alarak değişik târihlerde anma programları yaptıktı. Doğum günü saydığımız 9.1.1978'de özel televizyon programı; 6 ve 7 Temmuz 1978: İstanbul Sanat Festivali çerçevesinde, Galata Mevlevîhânesi'nde; 10 Aralık 1978'de Mevlânâ haftası dolayısıyla Atatürk Kültür Merkezi'nde; anma konseri verdik.

Koromuz her yıl Mevlânâ haftasında yeni bir Mevlevî âyini icrâ etmiştir ve ezerinde yirmiye yakın Mevlevî âyını bulunmaktadır. Devlet Korosu kurulduğu târihe kadar Mevlevî âyinleri Konya'da ancak sema gösterileri sırasında icrâ ediliyordu. Ve âyinler müzik açısından arka planda kahiyordu. Devlet Korosu, Mevlevî âyinlerini salt bir müzik eseri gibi yorumlamış ve dolayısıyla Ko-ro'da kadın sesleri de bu icrâya (müzik târihimizde ilk kez) katılmıştır. Başlangıçta kadın seslerinin bulunuğu bazı çevrelerde tenkit konusu olmuşsa da sonradan alışılmıştır. Böylece, en büyük beste formunu oluşturan kapital eserleri müsikî alemimize sunmuş olduk.

Nevzat Atlığ'ın tevâzuyla dile getirdiği bu çalışmalar, basında övgüyle yer almış, İsmâîl Dede Efendi'nin ve bir konser programında ilk kez yer alan de-hâ ürünü *Ferahfezâ Ayin-i şerîfi*'nden yansyan ihtişâmin, müsikî sevdâliları için nasıl sevinç kaynağı olduğu yazıya geçirilmiştir:

---

* İ. Dede Efendi için söylemiş rubâiden.

"Festival'de Kültür Bakanlığı Devlet Klasik Türk Müziği Korosu Konseri" Dr. Nevzat Atlığ hazırladığı programa Dede'nin dini yapıtlarından birini, Ferahfeza makamındaki Mevlîvî Ayını'ni de alması bir hayli ilginç; çünkü Türk müziğinin en büyük, en değerli ve görkemli yapıtları olan Mevlîvî ayınları ancak yılda bir-iki kez Mevlâna'yı anma programlarında icra edilme şansına sahiptiler. Bu yapıtların, sayılanın bir hayli olduğunu düşünürsek her bli ne kaç yılda bir sır geleceğini düşünmek bile zordur. Pek çoğu da bugün hiç okunmamış durumda sıralarını beklemektedirler.

Hâlbuki, Dr. Atlığ bu konserde, bir ayını sözlü bir yapıt olarak yorumlayıp halkumuzın yararına sunmaktadır. Samyorum ki Atlığ'ın böyle bir programı yapmakta asıl amacı, dini müzik yapmak değil; fakat bu üstün yapıtlardan, kültür ve zevk açısından toplumu yararlandurmaktır. Bu açıdan bakulnca, konserde icra edilen ayını, dini olarak değil; fakat koral bir yorum olarak değerlendirmek gereklidir.

Milli müziğimizi yarılara bu kalite içinde taşıyacak olan Devlet Klasik Türk Müziği Korosu elemanlarını ve yönetmen Nevzat Atlığ'ı yaptıkları bu güzel, ciddî çalışma nedeniyle yürekten kutluyor."

Yine, aynı konuya değinen bir başka yazı, Nevzat Atlığ yönetimindeki Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'ndan şöyle söz ediyor:

"Gurub Etti Güneş"

Pazar sabahı, saat 11'de Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun, Kültür Sarayı'ndaki konserine gittim...

Dr. Nevzat Atlığ yönetiminde, pınlı pınlı gençler, Dede Efendi'nin Ferahfeza Ayını'ni icra ettiler...

Ferahfeza Ayın...

Tam 35 dakika süren bir eser...

İşin müzik tarafı başka... Zirâ eserin içinde bir batılı kompozitör için on tane aynı konçertoluk bölüm var...

Fakat çocuklar, güfteyi nasıl ezberlemişler efendim?

Evet... Vazgeçik besteden... Güfteyi nasıl ezberlemişler?

Bu, ne dikkat!.. bu, ne disiplin!.. Bu, ne terbiye!..

Yarı başıma 17 yaşında bir kız geldi oturdu...

---

* İsmail Hakkı Özkan, *Milliyet Sanat Dergisi*, 10.07.1978.

Göz ucuyla bakıyorum, mânevî değerlerine bu zamanda, böylesine bağlı olmasa, bu güzel kızan, güneşli bir pazar sabahı gitceği yer mi yok?..

Salon tıklım tıklım...

"İletici ve aydın" geçenen kesimin temsilcileri bile var...

Hem de kendileri gelmekle kalmamışlar, yanlarında birilerini de getirmişler...

Ey müsikîl..

Meğer, devlet himayesine gitmeye ne kadar muhtaçmışsun sen...
Sana kucak açanın, ellerini öpeyim...*

Madem ki bir ırmaksın

Çağlayıp, akacaksın

Feruk Nâfir

Nevzat Athığ'ın başında olduğu Koro, devlete yakışır olmanın heyecânı ve gurûuya coşmuştu artık. Bendinden kurtulan bir ırmak gibi yurt alanında çağlayıp akmaya başlamıştı. Repertuarında, yakası açılmamış eserlerin yer alması hayranlık ve meraklı izleniyordu. Başlangıçta halkın kolayca sindiremeyeceği, güç anlaşıılır, ağır eserlerin konser repertuarlarına gitmeyeceğini sananlar ve her zaman bu tür anlayışın uygulanışına alışanlar, ilk konserleri şaşkınlık içinde dinlediler. Nevzat Athığ, Koro elemanlarının sabırla, bilgiyle, yetenekle, çalışmaya yüreklerinde oluşturdukları üstün icrâ değerlerini önce klasik müsikimizin tenha pazarına sürdürdü; sonra da çok sayıdaki gönülsüz müsikî müsterisinin Atatürk Kültür Merkezi'ne yol düşürmelerini bekledi. Hiç uzun sürmedi, konser salonu giriş ücreti ödemmiş dinleyicilerle doldu, taştı. Repertuar düzenlemelerindeki ince ayar, konserlerin büyük bir hız ve istekle dinlenmesini, eserlerin uzun süre hatırda kalışıyla müdâvîm dinleyici repertuarlarının genişlemesini ve Atatürk Kültür Merkezi konser salonunun tıryâkilerini artırdı.

Ayrıca, Koro'nun, Nevzat Athığ üslûbunu tam anlamıyla benimsemiş olması, eserlerin istenildiği şekilde yorumlanmasını kolaylaştırmıştı. Bu yüzden, müthiş bir repertuar zenginliği elde edilmişti. Elbette, bu zenginlik sağlanırken, çok değerli bir emâneti taşımının sorumluluğu bir an olsun unutulmadı, klasik müsikînin temel özelliklerinden en ufak ödün verilmeli; repertuvara gi-

---

* Rauf Tamer, *Tercüman*, 12.12.1978.

ren eserlere yakışacak icrâ mükemmelliğine ulaşmanın her yolu denendi. Bu yüzden, Nevzat Athîg'in çalışma yöntemindeki titizliği dillere destan oldu.

Rahmetli kemâni Câhit Peksayar'a göre: Provalarda, her eser en ufak hatâsı kalmayana kadar tekrar edildikten sonra, Nevzat Athîg'in "son bir kere daha" demesini Koro elemanları "son on kere daha" şeklinde anırlar, "O da olmazsa, yüz kere daha!" nüketesini de içlerinden tekrar ederler. Sanki Nevzat Athîg'in titizliğiyle artan bu tekrar etme sayısı, bir adet eksik olsa, ortaya bağışlanmaz bir hatâ çıkacaktır!

Devlet Korosu 1978 konser mevsiminden itibaren açılış konserlerine dâima kâr formunda bestelenmiş bir eserde başlamıştır. Nitekim Ankara'daki Devlet Konser Salonu'ndaki ilk konserde de *Nevzat kâr* icrâ edilmiştir. O güne kadar, Belediye Konservatuvarı konserlerinde olsun, radyo programlarında olsun, sadece *Nevzat kâr*, *Dulgâb-kâr*, Dede'nin *Kâr-i Nevî* ve yine Dede'nin *Rast Kâr-i Nâmî* icrâ ediliyordu. Bu kadar bile repertuvar zenginliğine örnek gösterilmektedir.

Ne ki, Devlet Korosu art arda verdiği konserlerle, geniş olduğu sayılan bu repertuvarların dışına taşımış, her yıl yeni bir kâr icrâsıyla dinleyici karşısına çıkmıştır. Dede'nin ferahfesa ve buselik, Sâdullah Ağa'nın arazbar-buselik, Dellâlzâde İsmâîl Efendi'nin ferahnâk, Abdüllâkâdir Merâgî'nin mâhur, Abdül Ali'nin evç, İbrahim Paşa'nın hicâz-hümâyûn, İsmâîl Dede Efendi ve Reis'tül Küttab Mahmut Efendi'nin ortaklaşa bestledikleri rast makamındaki kârları ilk defa, Nevzat Athîg'in yönetici Devlet Korosu tarafından icrâ edilmişlerdir.

1981 yılının Ekim ayında gelindiğinde, Türk müsikisine bunda hizmet veren Nevzat Athîg'a, Kültür Bakanlığı'nın başarı ödülli verildi. O güne kadar devletin, Türk müsikisiyle ilgili herhangi bir konuda ödül verdiği görülmemiştir. Böylece hem Nevzat Athîg, hem Türk müsikisi devlet tarafından ilk kez ödüllendirilmiş oldu.

Güncel ve özel konular için konser programları düzenlemek, belki de Nevzat Athîg'in radyocu alışkanlığından gelmeydi. "İsmâîl Dede Efendi'nin Ölüm

Türk müziği dalında 1981 yılında Nevzat Athîg'a verilen Başarı Ödülü Kültür Bakanı Cihad Baban'ın imzasını taşıyor.

"Yıldönümü", "Mevlevî Âyinleri", "Kadın Bestecilerimiz.", "Atatürk'ün 100. Doğum Günü" gibi, çeşitli başlıklar altında verilen konserler dinleyici sayısını artırırken, güncelliği olan konulara da önem katıyordu.

1981 yılı ulu önder Atatürk'ün doğumunun 100'üncü yılıydı. Atatürk, yurtiçinde ve yurt dışında bazı etkinliklerle anıldı. Biz de İstanbul ve Ankara'da Atatürk'ün sevdığı eserlerden oluşan konserler verdik. Bu anna yılı vesilesiyle Almanya'da Türk haftası teriplendi.

Atatürk'ün sevdığı eserleri içre ederken su gerçeği bir kez daha hatırlıyoruz. Onun çocukluğunu ve ilk gençliğini yaşadığı imparatorluk Türkîyesi'nin Rumeli topraklarında, bir çöküşün ve çözülüşün acısını dillendiren nağmeleri her dinleyişinde, yanının umutlarına hazırladığını kolayca tahrif edebiliriz. O nağmeler, geçmişin acısı ve kederi olduğu kadar, o güne gelen haşmetli bir geçmişin hatalarıyla da yüklenmişti. Ve muhakkak ki, yarınlara ulaşacak bir yaradılışın meydana gelmesinde üzerine düşen görevi yapacaklardı; yaptılar da.

Mahalle mektebinden askeri okula, oradan Harbiye'ye giden genç Mustafa Kemal'in olgunlaşma çizgisinde adım adım bu nağmeler de vardı. Atatürk'e ulaşan yolda, imparatorluk Türkîyesi'nin kültür ve sanat mirâsiyle ilerlerken, bu nağmeler, onun ruh yapısına ihtiyacı olan huzur ve sükûn'u veriyordu.

Bos yere eline kalem almayan, sırasında da, çok kolay yazan bir aycın olan Nevzat Atlıoğlu, bir başka konu başlığı altında, verilen konser için şunları söylüyordu:

28 Kasım 1982'de büyük kadın bestecimiz Dilhayat (Kalfa) Hanımefendi'nin eserlerinden oluşan bir konserde bu büyük sanatçıyı anmaya çalıştık.

Dilhayat Hanım'ın son yılları III. Selim'in, kendisini tamamen müsikiye verdiği ve saraydaki bütün müsikişinâşları çevresine topladığı döneme rastlamaktadır... Bu devirde, III. Selim'in bulduğu 12 makamdan birisi olan Evc-Ârâ, Dilhayat Hanımın ve Mehmet Ağa'nın eserleri ile klasik çizgisine kavuşmuştur...

Bilindiği gibi, çağdaşlarıyla kıyaslanabilecek çapta kadın bestekârlara, diğer müziklerde rastlanmamıştır. Dilhayat Hanım, bu sahada tek ve emsalsizdir. İki yüz sene evvelden zamanımıza, canlı ve muhteşem müziği ile hitap edebilmektedir. Kanaatimizce, o yalnız Türk müsikisinin değil, bütün müsiki âlemiinin en büyük ve yegâne kadın bestekârı olarak kabul edilmelidir.

Kendisini, takiben yıldız yıl sonra, çağdaşları ile aynı çizgide bestekâr Leylâ (Saz) Hanım izleyecektir.

İyi müsikîyi, iyi icrâyi, iyi sunusu ve büyük devlet oluşumuzdaki sanata destek olma geleneğimizi bir araya getiren, Nevzat Athâg yönetimindeki Devlet Klasik Türk Müziği Korosu, gitgide itibârî artıyordu. Bu yükselişi yansitan dikkate değer bir hâturasını (ibret almaya âivet eden bir tebessümle) Nevzat Athâg şöyle anlatır:

29 Ocak 1983 günü Ankara Türk Ocağı Salonu'nda, TRT Korosu ile birlikte Devlet Başkanı Sayın Kenan Evren'in himayecinde ilk defa devlet protokolünün uygulanlığı bir konser verdik. Sayın Kenan Evren'in bu girişimiyle, Türk müsikisini devlet protokolüne sokarak, müsikimize büyük destek vermesi, son derece dikkate değer bir davranıştı. Konser sonrası kabulde, Sayın Evren'le dönemin Kültür Bakanı İlhan Evinlioğlu'nun da katıldığı kısa bir sohbetimiz oldu. Karşılıklı konuşmamızın bir yerinde, aklında kaldığı kadaryla aramızda söyle bir konuşma geçti:

- Duyduğuma göre, Devlet Konser Salonu'na, Türk müsikisi sokulmuyor mu; bu meseleyi hâlledeceğim.
- Efendim, 1977 yılında Koromuzun açılış konserini o salonda vermiştık. Aslında bizim için yer o kadar önemli değil; önemli olan, milletin gönüldünde yerimizin olması.
- Öyle ama, büyük zorluklar çıkartılmış.

Zamanın Devlet Başkanı Kenan Evren ile.

Peki, madded öyle, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasıyla, Devlet Klasik Türk Müziği Korosu, Devlet Konser Salonu'nda ortak konser veremezler mi?

- Bizim için elbette, mümkün. Memnuniyetle yapınız; belki, Senfoni Orkestrası da rızı olur.

- En iyisi, onlar bir konser versinler, hemen arkasından bir de biz verelim; bakalım ne olacak?

Sayın Kenan Evren'in o an gönlündeki gerçeği kontrol etme gereği duymadan "biz" diyerek Klasik Türk müsikisini sevenleri, "onlar" diyerek de, çok eski müzik yanlarını işaret edip, dilinin ucuna gelen söyleyişvermesi, orada bulunanlara, o gün için Türk insanının gönlünde nasıl bir müsikînin yer ettiğini yansıtması bakımından çok seyler düşündürmüştü.

Kenan Evren'in himayelerindeki bu önemli konser, basında, Türk müsikisi'nin lehinde gelişen ciddî bir olay olarak değerlendirildi:

"Şark Ufuklarında Vuzuh"

Dr. Nevzat Atığ yönetimindeki Devlet Klasik Türk Müziği Korosu, 29 Ocak 1983 Cumartesi akşamı, Ankara Türk Ocağı Salonu'nda (TRT korosuyla birlikte) verdiği millî müsikî şöleni, bir hoş-sadâ olarak başkent kubbelerini, daha uzun zaman çalatacaktır.

Fakat, bu konserle ilgili asıl önemli hâdise, Sayın Cumhurbaşkanı Evren'le Sayın Konsey Üyeleri ve hükümet erkânının da bu Türk müsikisi konserini hayranlıkla dinlemiş olmalarıdır.

Atatürk'ten sonra ilk defa, bir Türkiye Cumhurbaşkanı, bir millî müsikî konserine gitmiş oluyor. Bunun manası yeni bir uyanış çağının açılışıdır. Millî kültür ve sanatlarımızın artık devletçe baş üstünde tutulacağı müjdesidir. Millete zor düşmekten ve ona yabancılışmaktan kurtulan bir devletin mutluluğudur.

Cumhurbaşkanı Sayın Evren, sayın Atığ'a ve sanatkârlarımıza tek tek ihtarlar etmiş, müsikîminizin ve millî sanatımızın meselelerini onlardan dinlemiş, Çankaya'da onları yemeğe çağrırmıştır.

Evren, Dede Efendi'nin İstanbul'daki evinin onarımı ve millî müsikî müzesi yapılması konusuya da ilgilenmiştir.

Sayın Evren'i ve arkadaşlarını bu çağdaş millî devlet ve sanat anlayışlarından ötürü milletçe kutlamaktayız.*

---

* Ahmet Kabaklı, *Tercümanı*, 31.01.1983.

Takdir edilmenin her türlü zevkini 1983 yılına kadar aralıksız yaşamaktaydı. Nevzat Atığ; korosu, unmak olmuş çağlayıp, akyordu; yatağı genişti bu ırmağın, suyu boldu, çok uzaklara uzanacak gürültüteydi. 1978 yılında İstanbul'da konserlerine başlayan Nevzat Atığ'ın ulaşmak istediği amaçlarından ilki, korosunun icrâ ettiği müsikiyi, her düzeydeki, her anlayıştaki ve Türk insanının yaşadığı her yerdeki dinleyiciye önce kabul ettirmek, sonra da sevdirmekti; hem de müsikimizin klasik ömekleriyle... Hiç durmadı, İstanbul dışında, Ankara, İzmir ve Anadolu'muzun değişik illerinde konserler vermeye başladı. Televizyonda (*o dönemde tek olan televizyonda*) yaptığı programlarla büyük ilgi gördü. Ayrıca, Almanya, Tunus ve Cezayir gibi dış ülkeler, Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun konserleri aracılığıyla müsikimizin seçkin eserlerini tanıma fırsatı bulmuşlardı.

Berlin Konseri. Kasım 1993.

Türk sanatı adına her müsiki severin özlediği, mutluluk verici bu gelişme, aydınlarımızı da alâkadâr etmekteydi. Yıllar boyunca yanlış uygulanan sanat politikası yüzünden, Türk müsikisinin gerçek değeri aydınlarımıza tam olarak tanımın, bilinmemiştir. Nevzat Atığ da aydınlarımızdan beklediklerini görmeyince uyan niteliğindeki eleştirilerini dile getiriyordu:

[Üstte] Tunus Konseri. Kasım 1983.

[Altta] Cezayir Konseri. 1984.

Kanaatimce sanat âleminizde "aydin taassubu" diye nitelendirdiğim şifasız bir hastalık var. Bu, daha ziyâde kendisini müsikî sanatımızda gösteriyor.

Birçok aydınımız, bugün bile, Türk müsikîsini gazino ve plâklardaki müzik olarak değerlendirmektedir. Hâlbuki, eğlence veya kısaca hoşça vakit geçirebilecek müzikerlerden, İdâsiç Türk müsikîsini ayrı tutmak gereklidir.

Tuhaf bir durum var: Bâzı aydınlarımız, Türk kültüründen birçok unsuruna kucak açmaktadırken, müsikîye gelince, sırtını çevirmektedir. Bu, "aydin taassubu" bâna çok yersiz ve garip geliyor. Meselâ, òyle aydınlarımız var ki, Bo-

ğaziçi'nde yakılmaya yüz tutmuş bir yahı veya Toroslar'da örümüş bir kılım karşısında hayranlıktan dilleri tutuluyor da, aynı kültürün müsikisi karşısında derhal inkâra yönelikler. Bu çelişkiye, aklum ermıyor.

Ben buna "aydın taassubu" diyorum.

Nevzat Atığ, çok güzel bir örnekle ortaya koyduğu bu aydın taassubunun ve aymazlığının karşısına, Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'yla çıktı. Büyük bir disiplin içinde, müsikimizin benzersiz değerlerinden ödün vermeden kendini tahmin edilemeyecek genişlikteki çevreye dinletebildi ve çok sayıda Türk aydınına harekete geçirdi. Elbette, bütün bu oluşumların odak noktası, Nevzat Atığ yönetimindeki Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'yu.

Rahmetli, Prof. Dr. Ayhan Songar da *Türk Edebiyatı Dergisi*'ndeki, "Nevzat Atığ Olayı" başlıklı yazısıyla bu konuya etrafında değinmişti:

"Nevzat Atığ Olayı"

Yazma "Nevzat Atığ Olayı" başlığını seçtim. Zirâ değil son senelerin, 1982'nin, 1983'ün, belki de son yitziyili en dikkate değer hadiselerinden biri millî müsikimizin şahlanışı ve bu şahlanışla Dr. Nevzat Atığ'ın oynadığı "önder rolü"dür.

Bütün zorluklar ve yokluklar arasında üstüttü Dr. Nevzat Atığ'ın ne gibi bir mücadele verdigini, bugündelere nasıl geldiğini görmemek, hissetmemek mümkün müdür? Onun yapıcı disiplini, tâviz vermez ciddiyeti bâzen etrafakilerin gözünde yüksek sanatkâr vasfini, hassas yorumculuğunu, ince zevkini sanki perdeleyip gibi oluyorsa kabahat onun mu?

Ancak bu ciddiyet, bu disiplin, bilgi ve duygular iletti ki, müsikimiz içine düştüğü veya düşürülmek istediği laubâlilikten kurtanmış, bu, millî hazırlamız üstüne sinmekte olan tozlardan temizlenip pınl pınl bir şekilde karşımıza çıkmıştır. Bu çalışmalar ile devletin ve sayın Cumhurbaşkanının da dikkatlerini çekmeyi başaran Dr. Nevzat Atığ, artık "millî kıymet"lerimizden biri hâlinde gelmiş bulunmaktadır.

Dr. Atığ'ın korosu mensuplarından birinin sözlerini hiç unutamam: "Anlamıyorum nasıl oluyor" diyordu; "Nevzat Hoca elliğini kaldırıldığı zaman şu enstrüman başka türlü ses çekiyor, çalan ben miyim, o mu bileyim..."

Gerçekten, Nevzat Atığ, korosunu, sazi ile sözü ile tipki bir virtüozun âletini kullanış gibi idare etmektede, o koro ile dinleyicileri de bütünleştmeyi başarabilmektedir. Yorulmak bilmeden, durmadan, dinlenmeden çalışmış, mem-

leketin dört köşesinde tertiplendiği konserlerle müsikimizin "en iyisi"nin nasıl bir edilebilceğini göstermiştir.*

Ve Ayhan Songar'ın bu değerlendirmeleri doğrulanırcasına, 1983 yılında Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu üyeliğine seçilmiş olan ve Üyeliği hâli devam eden Nevzat Atlığ, bu kurumdan önerilen adaylar arasından 1984 yılı Şubat ayında Cumhurbaşkanlığında, Radyo Televizyon Yüksek Kurulu üyeliğine seçildi. Hemen ardından, iki ay sonra nisan 1984'te, Türkiye Millî Kültür Vakfı'nın Türk millî kültürüne hizmette bulunanlar için düzenlediği "Türk Millî Kültürüne Hizmet Şeref Armağanı" bir törenle Nevzat Atlığ'a verildi.

Hüzün yüklü bir hatırlı

Bazı hatırlalar güzel de olsalar, mutlulukla dolup taşalar da, uygun ölçüyle hüzün hamuruna katıldıklarında daha bir hoş, daha yürek kumildacı oluyorlar.

diyerek başladı söze Nevzat Atlığ:

Bu yaşuma kadar tanıştığım en yakışıklı erkekti İzzettin Ökte. Zamanın güzel hanımfendilerinin Ankara'dan ve İzmir'den uçakla insan güzeli İzzettin Ökte'yi dinlemek ve görmek için konserre geldiklerini, ön sıralarda yer ayırtılabilmek için türlü zahmetlere katıldıklarını çok iyi hatırlıyorum. Sözlerimde en ufak bir mübalağa yoktur.

Sımdıye kadar içfâsi bilinen tanbûrlar arasında tartışmasız ilk şıradaydı. Ayrıca, müsikimize âit her konuya ilmî seviyede vâkfı olan sayılı sanatkârlarımızdan biriydi.

Genc sayılacak yaşta felç geçirdi. Sazını çalamaz hâlc düştü; Çınarcık'ta münzevi bir hayat sürdürmeye başladı. Çok sevdığı, devamlı ilgisini gördüğü ve fâkâr talebelerinden Sadûn Aksüt'ün gayretleriyle tekrar görüşmeye başladık. Bir konserimize hasta ve yarı felçli hâliyle, dinleyici olarak katılmıştı.

O muhteşem insan, kendisine ayrılmış ön sıra koltuğunda küçülmüş bedeniley, dengesini korumaya uğraşarak oturuyordu. Güzelliği, diriliği silinmiş sınımsını saklamak istercesine başını öne eğmişti.

---

* Prof. Dr. Ayhan Songar, *Türk Edebiyatı Dergisi*, Ağustos 1983.

Değerli tanburi İzzettin Ökte ile. 19 Aralık 1984.

Dinleyicileri selamlamamdan sonra gelen alkışlara tek eliyle katılmak istemesi yüreğini yaktı, canımı açtı, yüzümü ateş bastı, dizlerimin feri kesildi. Ona arkam dönük olarak koro yönetmek anlamsız bir şekilde üzdedi beni.

Dayanamadım kısa bir arayı fırsat bilerek, sahneden inip, yanına gittim, sesimin boğazında düşümlenmesine rağmen, seyircilere bu çok değerli insanın, büyük tanbür sanatçısının aramızda olduğunu duyurdum. Kendisine duydugum büyük saygından, sınırsız sevgiden ve sıkıntılı zor günlerinden kalan ödenmesi güç minnet borcumdan söz ettim, tanlığım en büyük tanbürü olduğunu söyledim.

Alaş seslerinden sanki duvarlar çatlayacaktı. İğinden geçenleri yansıtamanın çaresizliğiyle İzzetin (Ökte) ağabeyin gözleri yaşlarla doluydu. Sahneye döndüğümde gördüm ki, Koro arkadaşlarının da gözlerini yaşı basmıştı.

Tanburi ve yazar rahmetli Laika (Karabey) Hanım her konserinize mutlaka gelirdi. Konser sonu beni ve arkadaşları tebrik etmek zahmetine de katlanır, bizi taltif ederdi.

Ertesi gün, bu davranışından çok duygulanmış olan Laika Karabey'in bir mektubu basında yer aldı: "Sayın Nevzat Atılığ'ın bir başka vasfına da daha önceki konserde şahit olduk: Vefa. Hiçbir konserini kaçırmadığım için yakından biliyim, kendisi konser sırasında veya sonunda sahneden konuşma yapmaz.

O gün, konsere gelenlerin içinde, en iyi tanbür çalan bir sanatçı, bir radyo emeklisi olan Sayın İzzetin Ökte de vardı. Ne yazık ki, bu dostumuz, rahatsızlığı yüzünden uzun zamandır tanbür çalamıyor, ama içindeki sanat aleviyle konseri dinlemeye gelmiş. Konser bitince, Dr. Nevzat Atılığ ilk defa olarak sahneden konuştu, İzzetin Ökte dostumuzun yanına gitti ve onu mutlu etti. O ana kadar, İzzetin Ökte'nin konserde olduğunu görmeyenlerin de sevgi tezahürleriyle değerli sanatkar manen tedavi edildi.

O gün vefa örneği hareketiyle Dr. Nevzat Atılığ gözlerimi yaşartmıştı. Dil eğimi, sıhhatle çok seneler, bize dinlenmeye değer bu güzel konserleri vermemesidir.

"Laika Karabey, 16.0.1985"

Ciddi ve önemli bir hâitura

Nevzat Atılığ, profesörlüğe atanmasına açıklık getirecek olan hâtirasını büyük bir titizlik içinde dile getirmiştir. Elbette, hep yaptığı gibi, anlatıklarından zarar görecek birkaç kişiyi ve bu kişilerle ilgili olayları yok saymıştır;

1984 yılıydı. Ahmet Adnan Saygun evine çaya davet etmişti; sohbetimiz sırasında "YÖK'e bağlanmış olan konservatuvarların öğretim üyesi probleminin ortaya çıktığını, bunun çözülmesi için de YÖK tarafından kendisinin görevlendirileceğini, Türk müziği konservatuvarındaki seçim ve atamalar sırasında benden yardım bekleyebileceğini söyledi." Kendisine: "Hocam ben bu konunun içine girmek istemem, çoğu arkadaşım. Koro'nun başında zaten kafi derecede yoruluyorum; müzik âlemindeki çalkantılar dolayısıyla başum ağrıyor. Lütfen beni bu işe bulastınmayınız." diyerek israfla ricâci olmuştu.

Aradan bir ay geçmişti ki, gazetelerde birçok kişinin konservatuvarlarda profesörüğe ve doçentliği terfi ettirildiği yazıldı. Bunlardan bazılarının, terfiler dolayısıyla heyecan dolu, beyanatları okudum. Ancak, havâdisler olumsuz tepkilerle karşılandı ve başında büyük bir gürültü çıktı.

Birkaç gün sonra, o dönemde Mimar Sinan Üniversitesi Rektör Yardımcısı dostum Prof. Dr. Gündüz Gökçe tarafından telefonla arandım. Söylediğimdeki şimdilik mahrem olduğunu ve üniversitelerası kurulun, konservatuvarlardaki öğretim üyelerinin terfilerini kabul etmediğini ve bu konunun özümüşü Adnan Saygun ve bana bırakıldığını söyledi; "Bir iki gün içinde aranacaksan hazırlıklı ol." diye de ilâve etti.

Gerçekten de ertesi günü Prof. Dr. Ayhan Songar (Ayhan Songar, konservatuvarlardaki yüksek tâhsil sahibi öğretim elemanlarından çalışmalarıyla ilgili dosyaları ilerde terfilerinde yararlanmak üzere topluyor ve dolayısıyla bu konunun içinde bulunuyormuş. Nedense bir yıldır devam eden böyle bir çalışma içinde olduğunu yakın dostum olmasına rağmen bana duyurmamıştı). YÖK Başkanı Prof. Dr. İhsan Doğramacı'nın benimle görüşmek istediğini söyledi ve o günün akşamı birlikte Doğramacı'nın evine gittik.

Hatırladığum kadariyle toplantıda Adnan Saygun, Konservatuvar Müdürü Prof. Dr. Lütfü Zeren de bulunuyordu.

Doğramacı'nın ifadesine göre, Batı müziğinden Adnan Saygun'un, Türk müziğinden de benim profesörüğe terfi edilmem kararlaştırılmış. Daha sonraki dönemde de çalışma dosyalarının incelenerek uygun görülenlerin terfileri yapılacaktı.

Adnan Saygun ve ben öğretim üyeliği hususunda bir isteğimin olmadığını ifade ettim. Bizler unvansız olarak derslere katılabileceğimizi, on senelik geçici bir dönem kabul edilerek konservatuvar mezunilarının bu dönemde zarfında yüksek lisans, doktora gibi aşamalardan sonra doçent ve profesörüğe yükseltmelerinin mümkün olabileceğini ileri sürdük. İhsan Doğramacı, tekliflerimi-

zi kabul etmiyordu; "Ben, bu arkadaşların terfileri için Avrupa'dan müzik profesörü mü ithal edeceğim!" diye kestirip attı.

Sonunda Ankara'ya çağrıldık her ikimizden profesörlük için talepnâme istendi. Bizler de böyle bir talebimizin olamayacağını ifade edinice ana formül olarak profesör seçildikten sonra en az üç yıl görev yapacağımıza dair bir belge imzaladık.

Sayın Doğramacı'ya görüşmeye başladığımız ilk günden itibaren, Konservatuvar'ın kuruluşunda Ercüment Berker arkadaşımızın çok emeğiňin geçtiğini, bu sebeple Türk müziğinden eğer, bir kişinin terfisi gerekiyorsa, benim değil, onun olması lazımlı geldiğini isrrâla anlatmaya uğraştım. Bir yandan da Adnan Saygun'un, Ercüment Berker'e olan katı mukavemetini korumaya çalışıyordum ve sonunda bu zor işi başarmıştım. Ancak, kurul toplantı hâlindeyken sayın Doğramacı Ankara'dan telefonla arayarak; "Nevzat bey, Ercüment Berker için bazı rektörlerin itirazı var (sonradan öğrendim ki, Yıldız Üniversitesi Rektörü, bu konuda başı çekmiş) Ercüment Berker için olumlu karar çıkmadı; lütfen itiraz etmeyiniz." diyerek biraz sert ifâdeyle konuyu kapattı.

Sonuçta değişik sahalarda alı ismin profesörlüğe yükseltilmesi kesinleşti (27.02.1985). Bunun üzerine, memuriyetim Kültür Bakanlığı'ndan, YÖK'e ve Konservatuvar'ın bağlı olduğu Teknik Üniversite'ye nakledildi. Ancak, YÖK kanunundaki 38. maddeden istifade ettilererek 1998 yılına kadar Koro'daki görevime devam edebildim.

Hâlen, YÖK kanununun ilgili hükümleri uyarınca emekli olmama rağmen, İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müzikîsi Devlet Konservatuvarı'nda Öğretim Üyeliği görevim devam ediyor.

Bu önemli hâtra, Nevzat Atlığ'ın "profesör"lük unvanını ilk kez telâffuz eden İhsan Doğramacı'nın telgrafıyla değerini artırmıştır.

Sayın Profesör Atlığ,

Bugüne kadar Türk müziğinin ciddî bir şekilde araştırılması ve geliştirilmesi yolunda yapmış olduğunuz müistesnâ hizmetler dâlima şükranla anılacaktır.

İstanbul Teknik Üniversitesi Devlet Konservatuvarı'nda ve İstanbul Üniversitesi Türk Müziği Araştırma Merkezi'ndeki eğitimi ve araştırma çalışmalarınızın başarı ile devam edeceğini inanarak atanmış bulunduğuuz yeni göreviniz vesilesiyle zati âlinizi tebrik eder, saygılar sunarım.

İhsan Doğramacı

Yükseköğretim Kurulu Başkanı

Müsikimizin hatır için anlatılan hâtralar

Sanatımız adına, Nevzat Atlıg'a edeceğimiz teşekkürlerden biri de, yurt dışı konserleriyle yüzümüzü ağartması ve Türk müsikisinin azametini yabancılara duyurulması hizmetinden dolayıdır. İşte böyle bir hizmetin kısa hâtrası ve hâtranın onay belgesi sayılacak bir yabancı müzikologun konuşma metri:

Yedinci Tübingen cyâleti sanat haftasında beş ayrı şhirde konser vermek üzere Almanya'ya çağrıldık. Konserlerimizin gördüğü umulmaz ilgi ve takdir, eyalet basınında "şagılatacak sanat olayı" olarak yer aldı.

Kapanış konseri Tübingen Üniversitesi'nin görkemli salonunda idi. Konserden evvel salonu tıkmı tıkmı dolduran Alman dinleyicilere hitaben üniversitenin müzikoloji profesörü Dr. Arnold Feil şu konuşmayı yaptı:

"Saygıdeğer misafirler,

"Tübingen şehri ve üniversitesi adına Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'na hoş geldiniz demekten şeref duyuyorum.

"Bugün, öğleden sonra topluluk burada bir prova yaptı. Birkaç müzikseverle bu provayı izledim ve Alman dinleyicilere bu müziğin yabancı gelmesini önleyebilmek için küçük bir açıklamanın gerekliliği olacağım kanaatine vardım. Dinleyeceğiniz müzik her geyden önce yabancı. Fakat, müziğin size basit, ya-hut az gelişmiş intibâi venmemesi için bu yabancılığı az da olsa gidermek istiyorum.

"Türk müsikisi basit ve az gelişmiş değil, sadece farklı. Bizim müziğimizi belirleyen polifoni ve armoni gibi faktörleri ihtiyâ etmiyor. Biz batılar, Türk müsikisinde ve diğer müsikilerde olmayan şeyler aradığımız için bulamıyoruz; bunun için basit geliyor. Hâlbuki gerçek bunun tamamen tersi. Bizim müsikimizde armonik yapının altında kalan melodik yapı, Türk müsikisinde ön plana geçiyor. Yani, bu müsikinin rûhundaki melodik boyutlar, bizim alışkan olduğumuzdan çok daha gelişmiş ve çok daha aynıaklı. Dikkatinizi bunun için çekmek istiyorum; lütfen bu müsikide bulunmayanlara değil, ne bulunduğu-na kulak veriniz.

"Türk müsikisinin aynı bir ses yapısı vardır. Bizim sistemimizde bir oktaf 12 eşit parçaya ayrılır. Klasik Türk müsikisi ise bir oktafı 24 eşit olmayan aralığa bölüyor. Böylece, bu entervaler içinde bize yabancı gelen melodik imkânlar kazanlıyor. İnsan önce bazı şeylerin yanlış olduğu hissine kapılıyor. Fakat, bu çok yanlış bir izlenim. Yanlış sandığımız şey bizim için asıl ilgi çekici olan

Tübingen'de prova.
1986: Üstten alta
doğru Hacıer Tisoğlu,
Samim Karaca, Reşat
Uca, Koro.

noktadır. Meselâ, bazı müzik âletlerinden sololar dinleyeceksiniz. Bunlardan biri kanun. Bu sazda çoğu tellerin ayarlanmaları için mandallar bulunduğuundan ses ayarı yapılabiliyor. 1/9, 4/9, 5/9 nisbetinde ayarlamalar yapılabiliyor. Bu entervaller baştan anlaşılmasa bile, dikkatli dinlenince ortaya çıkıyor. Bu değişikliklere özellikle dikkat etmenizde ricâ ederim.

"Ayrıca, tarâbür isminde bir saz dinleyeceksiniz. Bu sazda her aralığı gösteren perdeeler var. Bu noktayı da ilginize sunuyorum. Bir başka husus da Türk müsiki-sinin dayandığı yapının temelde vokal karaktere sahip olmasıdır. Türk müsiki-

Tübingen'de konser. 1986.

si, Tanrı tarafından vokal olarak yaratılmıştır denilebilir. Saz sanatçları öylesine azimliler ki, sazlarından insan sesine has enstrümantal bir vokal müzik çıkarıyor. "Sayın dinleyiciler, lütfen size ders verdığımı düşünmeyiniz. Ben sadece bu akşam bize yabancı, ancak çok güzel, ağır, ciddî, çok detaylı, son derece yüksek kültürülü bir müziğin zevkine varabilmenizi istiyoruz.*

* Südwest Presse, 11.06.1986, Tübingen.

Müzikimizin, Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'yla yurt dışında kazandığı büyük zaferlerden biri daha, dokuz yıl sonra, Fransa'nın Strasbourg şehrinde ihtişamla yenilendi ve Nevzat Atlıç'ın hâtralarında kendisi için yazılmış bir rubâî ile birlikte yer aldı. Bu konserle ilgili, gurûr verici hâtrasını da şöyle özetleyiverdi Nevzat Atlıç:

1995 Ekiminde koro Fransa'ya davet edilmişti. Önce, Strasbourg Üniversitesi Müzik Bölümü'nde izahî müzik programı yapıldı ve ertesi günü Müzik Sarayı'nda Fransız dinleyicilere konser verildi. Konserden sonra TRT mikrofonlarından yayınlanan röportajlarda Fransız dinleyicilerinin ortak kanaati Türk müsikisinin en göze çarpan özelliğinin, olağanüstü huzur verici bususu olmuştu. Strasbourg Üniversitesi'nde misafir profesör olarak çalışan Server Tanilli üniversitedeki izahî müzik programını ve daha sonraki konserimizi de dinlemiş, izlenimlerini bir gazetedede yayımlanmıştır:

"**Strasbourg'da Bir Şöhren**"

"**Çok isterdim o akşam orada olmanız!**"

"Geçen Cumartesi akşamı, Strasbourg'un görkemli Müzik Sarayı'nda verilen konserde, dinleyiciler büyüklendiler. Bu bir gerçek şöyledi ki, yalnız Türkiyeli insanlarımız değil, salonda sayısı hayatı kabarık yabancıları da, bir başka dîn-yânnâ içine soktu; alabildiğine güclü bir koro, başında usta bir şefin hünerli işaretleriyle, yüzyılların –o zengin– ahenk birlikiminden bir "güldeste" sundu; izleyicilerinin iç dünyalarına tercüman olurken, onları hep hatırlayacakları bir anı ile de zenginleştirdi.

"Nevzat Atlıç ve korosunun konserinden söz ediyorum.

"Herkes gibi bende çok mutlu ayrıldım salondan; çünkü, 40'lardan başlayarak, bilinçli olarak bu işi izlemiştim. Klasik müziğimizi, başta Münir Nüreddin olmak üzere, en ünlü içâcılardan konser salonlarının ciddiliği içinde tattımışım. Ne var ki, bu hazine, özellikle son yıllarda başta piyasanın, onun hasta ve sapık istek ve özlemlerinin saldırısına uğramıştır. Yumurta topuklar sahneye fırlamış, cicili-bicili giysiler, kalça-kuç gösterileri, pis bir popülezim adına halkla sulu ve yılışık bir kucaklaşma içinde, her şey yozlaşmaya terkedilmiştir.

"Ve daha başka savrularla stürmektedir de bu..."

"Ne var ki, bütün bu hengame arasında, o hazineye bekçilik edenler, saldırıyla karşı çıkan, işin ciddiliği ve soyluluğunu koruyanlar vardır.

"Onların başında Nevzat Atlıç ve korosu gelmektedir; bunu biliyordum; ama o akşam, bir kez daha tanık oldum.

"Nevzat Atığ ve korosu, klasik Türk müziğinin yüz akrı bir kuruluştur; yurt dışında da, sanatımızı en iyi temsil edeceklerden biri odur. Dede Efendi'yi ölü münün 150. yılının anacagınız 1996 yılı, bu temsile aynı bir önem kazandırırmaktadır şimdiden.

Yetkililere de duyurulması bizden!

Rastlantının güzelliğine bakın: Tam da o akşam Nevzat Atığ'ın 70. yaşına bastığını öğrendik ve coşkuyla kutladık.

Dileğimi burada da tekrarlamak isterim.

Bu sayın sanatçıyla korosuya beraber nice yılları..."*

Konserv 14 Ekim 1995 tarihinde iddi ve yctmişinci doğum günümü rastlıyor. Server Tanilli, bu münâsebetle benim için yazdığım rübat'yi konser vesileyle şerefmine tertip edilen yemekte bizzat okumuştı:

Rübâî

*Bu ses, başka bir dünyadan geliyor, kanath
Mahurlu, yürek semâlit, sâzidilârâh, nastî
Hep silsân o, yankılausun bu gök kubbeye
Ve korosuya bin yaşamın dilerim Nevzat Atığ*

Server Tanilli, Strasbourg, 14 Ekim 1995

Talât S. Halman'ın can evinde duyduğu

Talât S. Halman'ın bir yazısından da anlaşılıyordu ki, kaderine serpilermiş başarı nişanlarını bir bir toplamaya başlamıştı Nevzat Atığ:

1986 Aralık ayında Mcvlâna haftası programı içinde İsmâîl Dede Efendi'nin *Hüzzâm Mevkîî Ayını* icra edildi. Konuya ilgili olarak, Cumhûriyet târihimizin ilk Kültür Bakanı Talât Sait Halman'ın *Millet* gazetesinde bir yazısı yayınlandı. Bu yazıya önem kazandıran, Talât S. Halman'ın kültür bakanlığı sırasında, Devlet Konser Salonu'nda İtfi konseri verilmesini desteklemesi ve şiddetli karşı koymalar yüzünden, bakanlıkta istif etmesidir.

"Türk klasik müsikisi çağdaş Batı müziği çekişmesi sürüp gidiyor. Zaman zaman ideolojik ve partizan siyasetin içine giren bu çatışma, her iki tarafın ya-

* Server Tanilli, *Cumhuriyet*, 20.10.1995.

rancı enerjisini yıpratmıştır. Gereksiz olduğu kadar yanlış ve zararlı bir mücaadeledir bu. Birçok kimselet, ya Türk müzisyeni, ya Batı müzigi vardır gibi bağnaz bir düşünceye saplanmıştır. Yıllar boyunca, ayrıntılarını hatırlatmamamız gereken saldırlılar, suçlamalar, baltalamalar olmuştur. Bnlardan hiçbir yarar sağlanmamış, aksine korkunç zararları görülmüştür.

Bugün, eski kavgalardan vazgeçip, Türk ve Batı klasik müzigi arasında sağlam bir denge ve verimli bir ahenk yaratmak, hayatı bir kültür görevidir. Bu-nu, Dr. Nevzat Atlığ yönetiminde Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun Dede Efendi'yi Anma Konserleri'nden birinde yeniden can evimde duydum.

Dr. Atlığ korosu ve müzisyenleri, geleneksel müsikimizin baş eserlerini hem otantik hüviyet içinde hem de Batı'nın müzik äletlerini de kullanarak mükemmel bir sentez hâlinde sunuyorlar. Dede Efendi'nin *Hüzzam Mevlavi Ayini*, Bach'in herhangi bir "cantata'sı kadar görkemli, Verdi'nin "Requiem'i kadar sarsıcı... Dede Efendi'den şarkıları, Schubert'in "Neu"leri kadar güçlü. Böyle bir karşılaştırma yapmak bile yanlış görünüyor bana; çünkü bir aşagılık duygusundan hareket etmiş oluyoruz. Sanki Bach ya da Haydn mutlaka bizim bestekârlarımızdan üstünündür de, bazı eserlerimizi onların düzeyine yakın göstermek için kendimizi zorluyormuşuz gibi. Oysa ben, "Haendel'in oratoryosu, Dede Efendi'nin Mevlevi Ayini'ne benzer bir güzelliktedir, diyebilimek isterim."*

Şansa yenilmeyen İhyâkat

Etkilerini biçenlerin, mutluluklarını yansıtma hakkını kullanarak anlatır Nevzat Atlığ:

1983 yılı sonlarında Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu üyeligi sc-ğildim ve buradan önerilen adaylar arasından Cumhurbaşkanlığı'ncı Şubat 1984'te Radyo Televizyon Yüksek Kurulu üyeliğine atandım. Bu kurulda iki yıl hizmet verdikten sonra yapılan kurada kaybettim ve kurul üyeliğim sona er-miştir. Ancak Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'ncı önerilen adaylar arasındaydım; Cumhurbaşkanı Evren beni ikinci defa Radyo Televizyon Yüksek Kurulu üyeliğine atadı sonuç olarak sekiz yıl bu kurulda görev yaptım: "Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu'nun üçte birinin yenilenmesi maksadı

* Talat Sait Halman, *Milliyet*, 29.12.1986.

ile çekilen kura sonunda görev stüresi biten Prof. Dr. Nevzat Atığ; Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nda önerilen adaylar arasından 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu'nun 6ncı maddesi gereğince, tekrar Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu Üyeliğine atanmıştır.

25.02.1986

Kenan Evren
"Cumhurbaşkanı"

Türk müziğinin ilk devlet sanatçısı

Hesap işlemlerini aralıksız devam ettiriyor, başarı bereketlerine şükrediyordu Nevzat Atığ:

"Devlet Sanatçılığı unvanı 1987 yılına kadar Türk müziği sanatçlarına verilmeyordu. 1987 yılında ilgili kanunda yapılan bir değişiklikle bu unvan Türk müziği sanatçularına da verilebilir hale geldi.

Radyo Televizyon Yüksek Kurulu: İsmet Giritli, Nevzat Atığ, Altıemre Küçük, Bozkurt Kuruç. 1991.

Şubat 1987 başlarında Kültür Bakanlığı'na davet edildim. Devlet Sanatçısı'ni seçmek üzere yirmiye yakın seçici kurul üyeleri arasında ben de vardım. Bir süre sonra kurul dışına davet edildim; meğer, YÖK ve Kültür Bakanlığı, Devlet Sanatçılığı için kurula namzet olarak beni önermiş. Bir saat sonra kurulun oybirliğiyle aday olarak beni seçtiğini öğrendim. Daha sonra yasa gereğince Kültür Bakanı olan Mesut Yılmaz adaylığımı Cumhurbaşkanı'nın onayına sundu ve 16.02.1987'de Cumhurbaşkanı Sayın Kenan Evren'in imzası ile Türk müziğinden ilk Devlet Sanatçısı seçildim. Daha sonra 10.05.1987'de İstanbul'da Atatürk Kültür Merkezi'nde verdiğimiz bir konser sırasında görkemli bir törenle Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in elinden Devlet Sanatçılığı beratimi aldım.

1987 yılı itibarıyle, Nevzat Atlığ'ın, 'Aldığım en büyütük ödülü.' dediği bu berat, evinin en özenlimiş yerine konulmuşken, son yıllarda epey yer değiştirdi. Ve işte ilk kez bir Türk müsikisi sanatkârına verilen beratin metni:

Türk Sanatına yaptığı değerli hizmetler ve fırıldan sanatçı kişiliği dolayısıyla Kültür ve Turizm Bakanı'nın teklifi ve Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in onayıyla Dr. Nevzat Atlığ'a Türkiye Cumhuriyeti Devlet Sanatçısı unvanı verilmiştir.

A. Mesut Yılmaz
Kültür ve Turizm Bakanı

Sen de mi?

Nevzat Atlığ başarı yolunda hızını alıp yükselirken, müsikimizin hayranlık uyandıran değerlerini o yıllara kadar görülmemiş mükemmellikteki koro içrafıyla bilene bilmeyene ulaştırip, sevdiriyordu. Her kesimin çok sayıdaki dinleyicisi, klasik müsikimizin seçkin eserlerini hızla benimsemeye, müsikî ihtiyâcının bir kısmını bu eserlerle sağlamaya başlamıştı.

Ne ki, müsikî târihimizin dikkate değer bu mutlu dönemine gelininceye kadar nice yol engelleyicisiyle uğraşmak zorunda kalınmış.

1984 yılında başlayıp, 1987'ye kadar devam eden saldınlarda Nevzat Atlığ'ın hurpalanmasını isteyenler, aslında müsikimizin uğrayabileceği en büyük yıkımlara sebep olmak üzereydiler. Neyse ki, müsikimizin yapısında var olan kırınma kudretinden yararlanmayı çok iyi bilen ve daha önce sinamış olan Nevzat Atlığ ve yakonları görevlerini fazlaıyla yerine getirerek çeşitli münâsebet-

sizliklerin öünü aldılar. Sayısız ibret verici özellik taşıyan bu konunun, Nevzat Atlıg hâtûralarında yer alışı söyleydi:

1984 yılı Nisan ayı başlarında Kültür Bakanlığı Müsteşarı Emekli Korgeneral Kemal Gökçe telefonla arayarak hakkında oluşturulmuş bir raporu yazılı olarak cevaplamam için şu yazıyı gönderdi:

"Nevzat Bey, Koro ve özellikle sizi hedef alan bazı sanatçılardır, birisi bakan diğerleri milletvekili olan politikacılardır birlikte Bakanlığımıza etkilemeye çalışıydalar. Anladığım kadaryla sizi bir kenara iterek Koro'nun yönetiminde söz sahibi olmak istiyorlar. Bakan birlikte ziyaret ettiler ve isteklerini yazılı bir rapor hâlinde sundular. Raporun kopyasını yasal bir işlemin gereği olarak size gönderiyyorum; lütfen iddialarla ilgili cevabınızı gönderiniz."

Kemal Gökçe Paşa 12 Eylül 1990 sonrası Bakanlığın Müsteşarlığına atanmış Sanata âşina idi. Sanat hareketlerini yakından ilgi ile takip ederdi. Müsteşarlığı döneminde Bakanlığı çok başarılı bir şekilde yönetmişti. Koro'nun konserlerinde sık sık bulunur, verilen hizmeti dâima takdir ederek teveccühfîni esirgemezdi.

Rapor bana ulaşınca baktım ki, on kişi tarafından imzalanmış (imzalar ben de saklıdır) ve tamamen ihtirasları yönünde hazırlanmış; maksatları, hemi Koro'nun başından uzaklaştmaya ve koronun yönetimini şu veya bu şekilde elde etmeye yönelik.

Bu on kişi içinde, kendilerine önemli ölçüde emeklerimin ve desteğimin geçtiğiini inkâr edemeyecek isimler de bulunuyordu.

Gerekli cevapları kısa zamanda hazırlayarak Bakanlığa takdim ettim.

Müsiki alemindeki çalkantı ve duygusal davranışlar ne olursa olsun üzücü idi. Devlet Korosu yurt içinde ve yurt dışında başarıdan başarıya koşuyor, devlet katunda Türk müsikisine läyik olduğu itibarı sağlıyordu. Böyle davranışlarından kaybeden ne yazık ki her seferinde müsiki sanatımız oldu.

Her zaman yaptığım gibi, şahsen cevap vermedim; en güzel cevap, Devlet Korosu'nun başarılı bir şekilde konserlerinc devam etmesi idi.

Rapordaki imzaların bazları için bilmem ki ne diyebildim. Eski Roma, Sezar döneminden kalan, vefasızlık için soru hâlinde söylemiş ve sonraları âdet ta atasözü gibi kabul görmüş birkaç sözcük, kulaklarında çundaki dardı. Bir taraftan da Ziya Paşa'nın meşhur beytini tekrarlıyordum:

*Âstilde olam dersen eger gelme cihâne
Meydâne düşen kurudamaz seng-i kazâdan*

Vine de...

Yıldandan beri radyolarda, televizyonda ve en az kırk senedir konser sahnehinde idim. Elbette, atılan oklara (zehirli de olsa) hedef olacak ve bunlara katlanacaktım; ancak, bu olaydan hemen sonra, YÖK tarafından Türk müziği sahasında ilk ve tek olarak müzik profesörlüğüne getirildim. Böylece müzik çevrelerince, "Devlet Klâsik Türk Müziği Korosu üzerinde klâsik oyunlar" şeklinde nitelendirilen bu çalkantılar bir süre dindi.

Nc var ki, 1987 Aralığında bir büyük dergide, hemen hemen aynı imzalarla yine aynı ihtişaslar dile getiriliyordu. Dergi, bu kıycı harketi, zarar yine müsikimize olacak şekilde: "Klâsik Türk Müziği Kavgası" başlığı altında yayınıyordu. "Türk Müziğinde Nevzat Atlığ İpoteği mi?", "Devlet Korosu, Nevzat Atlığ Korosu Hâline mi Geliyor?", "Kurulan Koro Devletin Korosudur, Şahıs Korosu Değildir", "Yüzeysel ve Yeknesak İcra...", "Koroda Ritim Sazları İhmal Ediliyor", "Türk Müziği Bir Tek İcra Boyutuna mı Hapsedilecek?", "Müsikiminin Dinamik Olduğu Ortaya Konmali" şeklinde anılan başlıklarla ben ve Devlet Korosu hedef tahtası yapıyordu.

Bu salvolar da dikkati çekecek şekilde birdenbire sustu. Zirâ bir ay geçmişti ki, Kültür Bakanlığı ve YÖK'ün teklifi ile Türk müziği sahasında yine ilk ve tek olarak Devlet Sanatçısı seçildim. İki yıl içinde müzik profesörlüğü ve Devlet Sanatçılığı gibi devletimin lâyık görülp bana cömertçe lütfettiği makam ve ödüller cevapların en güzelidi. Sonuçta ben ve koro üyeleri daha da biltülleşerek, bu soylu sanatımıza en ufak şekilde gölge düşürmeyeerek onu, iktidar ve kabiliyetlerimiz ölçüsünde en üst düzeyde icra etmeye çalıştık.

Dinleyici en adil hakemimizdi.

Ama, kültür ve sanatımız konu edildiğinde yüreği hızlı çarpan ilim adamlarımızdan rahmetli Prof. Dr. Ayhan Songar'ın intikam alırken küfüklüklerini saklayamayanlara söyleyecek sözleri vardı:

Haftalık dergilerden biri, şimdîye kadar hiç böyle şeyle meşgul olmazken, birdenbire bir Türk müsikisi meraklısına kapıldı geçen haftalarda. Nerden esti, ne oldu demeye kalmadı, daha yazının ilk satırlarından meselenin ne olduğu anlaşılırverdi. Yok efendim, Nevzat Atlığ "Ebedî Şef" inisi de Devlet Klâsik Türk Müsikisi Korosu da "Nevzat Atlığ Korosu" imiş... Ne sandınız ya? Elbette, koro, orkestra, müsikî topluluğu "şef"inin değneğine göre ses verir.

Neden şaşıyorsunuz? Senfonî orkestramız bir zamanlar rahmetli Cemal Regîd Rey'in ismi ile anılırdı? Kurulan koro "devletin" imis, "şahıs korosu" değilmiş... Elbette, devlet korosu malî güçlî ile destekler, ona salonlarını açar, bunda kimse'nin şüphesi ve tereddüdü olamaz. Ama, o "Ebedî Şef" dedikleri Nevzat Atlıç olmaması idi bu koro, Atatürk Kültür Merkezi'nin kapısından mı girdi dersiniz?

Beyler, hiç telaşlanmayın... Bu "maya" tutmuştu artık. Siz unutsanız bile, millet unutmur. Siz ne kadar bu satırları yazarınlara, "Birtakım müsikî yazarınlar, kendilerini müsikî biliyor sanan kimseler" diye satışsanız da, bu yazıları yüzbinler okuyor ve hükmünü veriyor. Ve, Nevzat Atlıç da "Âyincı iştir kişi'nin läfa bakılmaz" düsturunca en iyi cevapları, her pazar kendisini ayakta alkışlayan ve salonlara sağlanan dinleyicilerinin huzırunda, Atatürk Kültür Merkezi'nde vermekte...*

Virmi İki saatlik klasik Türk müsikisi

1958 yılında Devlet Klasik Türk Müziği Korosu ile Abdülkadir Merâg'den, Rahmi Bey'e kadar uzanan döneme dek en yüce bestekârların vazgeçilemeyecek eserlerini içine alan plak ve kasetler yapıldı.

Kültür Bakanlığı ve TRT'nin katkılarıyla hazırlanan bu önemli hizmetin başlanmasında Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı ve onun Türk kültürünün en etkili savunucusu Prof. Dr. Turan Yazgan'ın desteği çok büyüktür. Ayrıca plakların yapılması fikrini ileri süren ve başlangıçta desteğini esirgemeyen Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun da bu yoldaki gayreti çok önemli olmuştur.

Koro büyük masraflarla Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı tarafından Ankara'ya götürüldü. O tarihteki TRT Genel Müdürü Tunca Toskay'ın gösterdiği kolaylıkla Ankara Radyosu'nun büyük stüdyosu dört gün süreyle bize ayrıldı ve her gün üç saat çalışarak dört günde altı saatlik altı plâğın ses kayıtlarını yapabildik. Konuya ilgili olanlar çok iyi bilir; aslında, çok zor bir işti. Arkadaşlarının gösterdiği bilinçli bir çalışma ile işi başarıyordık. Ses kayıtları daha sonra otuz üçlük plak ve kasetler hâlinde müzik severlere sunuldu. Bir süre sonra, Turan Yazgan hocamın himmetleriyle bu seride, koro konser kayıtlarından seçilmiş eserleri içeren dört plak ve bir kaset daha ilâve edildi. Böylece on saatlik bir albüm meydana gelmiş oldu.

* Ayhan Songar, *Tercüman*, 20.12.1967.

İlk altı plaklık kayıt sırasında Ankara Radyosu stüdyosunda, 26 Haziran 1986.

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Kent Plakçılık A.Ş. ile anlaşarak gelişen teknolojiden yararlanarak albümün CD ve kasıtlarını yeniden müzik severlerce arz etti.

Devlet Korosu, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı marifetiyle 150'nci ölüm yıldızıyla Dede Efendi'nin eserlerinden oluşan iki CD ve daha sonra İtri'den Suphi Ziyâ Özbekkân'a başlığı altında dört CD yayınlanmıştır.

Bu arada, Koro'nun "Türk Müzikinde Musevi Bestekârlar" adı altında bir CD'si, Yılmus Enre yıldızıyla de Paris'te UNESCO tarafından klasik müsikimizin seçkin eserlerini içeren bir başka CD yayınlanmıştır.

Böylece 1960'lı yıllarda Aras firmasınca yayınlanan dört plakla birlikte müsikimize yirmi iki saatlik bir müzik albümü kazandırılmış oldu.

Iki profesör

Bugün eğriliksiz iki insanı sizlere tanıtmak istiyorum. İkisi de profesör. İkisi de taşların yetişmeyeceği yüksekliklerde...

Prof. Dr. Nevzat Atığ ile Prof. Dr. Turan Yazgan'ı kastediyorum.

Yillardır hayranlık duyar, inanılmaz ve güç yetmez hizmetleri karşısında nilce yitiklerin farkına varır, somutlaşırın...

Bu iki isim, tek başlarına iki üniversitedir.

Türkiye'nin en güzel yanlarının özeti gibidirlər.

Bu, iki ustâda ve iki tükcümcz potansiyeli tamamadan, kimse kendi çileinin büyülüğüne hükmedemez.

**

Peki, ne yapıyor bu iki adam?

Bu sualın cevabı, tektir: Büyüklüğümüzü restore ediyorlar...

Hem de yardımsız, yalnız, bükümlek duymadan...

Sayın Yazgan, araştırma yayınları, tarih dergileri, tebliğleri, seminerleriyle, vakıf geliştirme şevkıyla gençliğe ve aydına art arda kapılar arıyor.

Bu toprağa ve bu insana, özlediğimiz ama bir türlü ulaşamadığımız ufukları hediye ediyor. Prof. Yazgan var iken, aydınımızın "Şunlar eksik, yapılmalı" demege fırçan olmayacağından eminim.

Sayın Nevzat Atığ ise kırk gönül hacmindeki gönülü, pırıl pırıl irfanı, sevimli inatları ile yıkılmış değerleri yerlerden kaldırırmakta ve tamamına payanda olmakta...

Nevzat Atığ müziğimizi tasalluttan kurtaran adamdır.

Söyleyen, yazan, keşfeden, bezeyen, sonra da bizlere sunan yorulmaz şurudur.

**

Milli kültürün nöbetçisi, dirayetli iki âlimi tebrik ediyoruz.

Bu iki profesör, bir gün iki yüz profesör olacaktır. Olmazdır...*

Gürbüz Azak'ın bu enfes yazısından da anlaşılacağı gibi, Nevzat Atığ'ın müslümânlarımıza hizmeti klasik müsikî konserleri, CD, plak ve kaset basımıyla sınırlı değildir. Bugün bile her türlü iletişim aracından yararlanarak müsikîmizin vazgeçilmez özelliklerini geniş bir alana yaymanın gayreti içindedir. Müsikî değerlendirmeleri

* Gürbüz Azak, *Tarihîye* gazetesi, 31 Temmuz 1968.

mizin kabaklılığını ve yanlışsız olarak gelecek nesillere ulaşmasını sağlamak amacıyla bir örneği daha olmayan mükemmellikte notalar basturması, unutulacak gibi değildir. Bu yüzden, Yılmaz Öztuna'nın özenerek sık sık belirttiği gibi:

Nevzat Atılığ'ın, yüzlerce klasiğimizin en doğru ve ilmî notalarını yayınlayan müstesnâ bir müzikolog olduğunu da unutmamalıyız.

Elbette, böylesine göz kamaştırıcı hizmetler, her ciddî müsikişinin, her dönemde teşekkürfüyle anılacaktır.

Nota basımının büyük sorumluluk ve bu yüzden de sınırsız titizlik gösterilmesi gereken bir bilgi işi olduğunu yakınlarına ve öğrencilerine telkin eden Nevzat Atılığ, sırası geldi ve bu zor işe, erbabın insan cesaretiyle bir kez daha soyundu ve başardı. Bu başarının ciddî hikâyesini, Nevzat Atılığ şöyle ifade etti:

Bilindiği gibi, Türk müsikisi klasiğlerinin nota şeklindeki yayınları, bu sahada duyulan ihtiyâca cevap vermeye yeterli değildi. Bu yolda yapılan çalışmaların pek azı basılı malzeme hâline getirilmişti. Pek çoğu da, radyoların ve müsikî kuruluşlarının günlük çalışmalarını kolaylaştıracak şekilde tekstir edilmişti.

Rauf Yekta Bey, Dr. Suphi Ezgi ve Belediye Konservatuvarı Tasnif Heyeti'nin yayımladığı notaların bir kısmı eski harflerle basılmıştı; büyük bir bölümü de türkenmişti. Müsikî repertuarınızda nota eksikliğinden dolayı karşılaşan güçlükler değişik biçimlerde; fakat, her kesimde hissedilmekteydi. Yıllar boyunca bu güçlüklerle ben de boğuşmuştum. Büyük bir hızla, Devlet Korosu çalışmalarından yararlanarak, "Türk Müsikisi Klasiğleri"nin notalarını yayımlamanın çarelerini aramaya koyulдум.

Her hayırlı işe omuz veren Turan Yazgan Hoca'yla plak çalışmalarının başarılı sonuçlarını aldıktan sonra, konuyu kendisine açtığım zaman, bir an bile tereddüt etmeden "arkanızdayım" diyecek onayını verdi.

Devlet Korosu çalışmalarımız bu işi kolaylaştırmıştı. Eserlerin mukâyeseli olarak tatbikini yaparak, notalarla son şeklini verebiliyorduk. Yılmaz Öztuna, Muazzam Sepetçioğlu, Ender Ergün, Fatih Salgar'dan oluşan danışma kurulu büyük fedâkârlıklarla yardımcı oldular.

O târihlerde henüz bilgisayarla nota yazımı başlamamıştı. Erol Ünal, nota yazarı olarak çok yorumlu bir işi üstlenmemiştir. Bütün bu hizmetler hiçbir şekilde maddi karşılık beklenmemeksiz yapıldı.

Böylece Türk Dînyâsi Araştırmaları Vakfı marifeti ile yirmi fasikül yayınlan-

di. Hepsi dört cilt ediyordu. Son zamanlarda bilgisayarlı nota yazımı pratik hâle gelmişti.

Nihâyet, müsikîmiz adına hiçbir fedâkârdan sakınmayan Hikmet Özkahraman'ın başkanı olduğu Bakırköy Müzik Konservatuvarı Vakfı, Turan Yazgan Hocamızın iznini ve desteğini alarak yirminci fasikilden itibaren bu hizmeti yükledi. Ben de yardımcım Fatih Salgar ile birlikte çalışmalarına devam ediyorum.

Bu satırların yazılıdığı tarihte, yirmi altıncı fasikül yayınlanmıştır. Dileğim, bu hayırlı faaliyetleri gücümün yettiği sürede sürdürmektedir.

Bu önemli gayreti, Nevzat Atığ böyle hikâye etti, uzun yılların müzik yazarı, ünlü radyo programcısı Faruk Yener de *Milliyet* gazetesinde şöyle yazmış:

"Müzik Sanatına Hizmet Etmek"

Tarih boyunca insan yaşamına "maddi-manevi" katkılar uğrına özveriyle sa-vaşım verenlerden biridir Prof. Dr. Nevzat Atığ. Kırk yıl önceleri onu tan-dığım günlerden bu yana gönül verdiği, ideal edindiği yolda yorulmadan, şaşmadan, yılmadan çalışmasına, sürekli aşamalar yaptığına, ürünler verdiği-ne tanık oldum.

Prof. Dr. Atığ'ın "Klasik Türk Müzikîsi" eserlerini tanıtmaya, sevdirdip yaz-mäßig dönlük çabalayı İstanbul Radyosu'nda başlamış, Devlet Klasik Türk Mü-zikîsi Korosu'nun kuruluşundan, TV'nin gelişiminden sonra daha programlı ve disiplinli çabalayı kulaklıları hangi müzik türünde koşturulan olursa olsun du-yanları ve görenleri derinlemesine etkilemişti. Kültür tarihimize ağırlık taşıyan bir sanat türü ve gelenekleri, olanakların elverdiği nitelikli örneklerle ya-şama kavuşturulur ve tanıtılırken, atkıdaşım bunla da yetinememiş, pek goğu "meşk" yoluyla kuşaklara devrolmuş bulunan, aslında onur duymamız gere-ken bir kültür hazinesine bilimsel kişiliğini kazandırmaya koyulmuştur.

Prof. Dr. Atığ, "Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı"nın desteğiyle Türk mü-zikîsi klasiklerini *Türk Müzikîsi Nota* dergisiyle yayımlamaya koyulmuştur. Bu girişim için elde bulunan ve seslendirilmeleri esnasında çok kez gözden geçi-rilerek düzeltmeleri yapılan eserler fasikül yayınılmaya başlanmış, altı fasikülün, bir cilt oluşturmazı gözetilmiştir. Bunlarda yer alan eserlerin teker telker aruz kalıpları belirtilmiş, ayrıca her eserde geçen yabancı sözcüklerin ce-viri ve açıklamaları eklenmiştir.

Önemli bir bölümü yayınlanmış bulunan fasikülerin nasıl büyük bir önem taşdığını belirtmeye bilmem gerek var mı?

Üniversite ve konservatuvarlarınızın yapması gereken böylesine geniş kapsamlı bir verimi gerçekleştiren Prof. Dr. Atlığ'ı kutlarken yardımcıları esirgemeyen kuruluşları alkışıyoruz.*

Rahmetli Fârûk Yener gibi değerbilir yazarların, insaf ehli insanların yazdıklarıyla yüreğine su serpiliyordu Nevzat Atlığ'ın. Ne var ki, uzun yıllar içindeki, bunca didinmesi, zorluklara direnmesi, öfkesi, sitemi, acısı, elemi, velhâsil bütün sıkıntıları, yüreğinin kuyutusunda birikmişti.

Gün oldu, 1998 yılının, 20 Martı oldu; çile haznesi geniş vefakâr yüreği, ameliyat masasında cerrah eline düştü. Bir, iki derken, üç yeni damara yol verildi bir başka yerden; yâni, by pass ameliyatı oldu. Yetmiş üç yaşındaki Nevzat Atlığ, bu zor ve riskli tıbbî müdüâhaleyi de kolayca atlattı.

Gerçek sanatın 50 yıllık gerçek sanatkârına mutluluklar

Nevzat Atlığ, mûsikî alanında kazandığı zaferlerden kaynaklanan ve hırpalanmamış yapısından yansiyan esrâh zindelikle Elli yılîk sanat hayatını arkasında bırakarak 2000 yılına kadem bastı ve ellinci sanat yılını, eşîyle, dostıyla, sevenleri, dinleyenleri, Türk mûsikisi adına teşekkür edenleriyle kutlamanın mutluluğunu yaşadı.

Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda benzerleriyle kıyaslanamayacak mükemmellikte bir program düzenlendi. Konser salonunun duvarlarını çatlatacak gürültükteki alkışlar konu edilerek, programa şu sözlerle başlandı:

Büyük bir millete ait sanat ihtişamının, belgelenişini, 400, belki de 500 kez kutlayanların yûrek sesidir bu, saygı, takdir ve hayranlık alkışları...

Sanatın kutsal çağrısına uyup, Nevzat Atlığ aracılığıyla mûsikînizin sîhidi ülkesine ulaşanların vakası sevinçleridir bu, saygı, takdir ve hayranlık alkışları...

Vefâh, fedâkâr, duyarlı ve ince zevkli klasik Türk mûsikisi dinleyicilerinin teşekkürleridir bu, saygı, takdir ve hayranlık alkışları...

Ecdat gönüllerinden bir mirâs gibi süzülüp gelen mûsikînin devamudur bu, saygı, takdir ve hayranlık alkışları...

---

* Faruk Yener, *Müsiyet*, 8.4.1992.

Daha sonra, barkovizyon gösterileriyle Nevzat Atlığ'ın elli yıllık sanat geçmişi sergilendi. Başta, elli yedi (şimdilik altmış bir) yıllık sanat dostu, Alaeddin Yavaşça olmak üzere, koro arkadaşları İnci Çayırlı, Meral Uğurlu, Serap Mutlu Akbulut, Münip Utandı, Adnan Mungan, Çetin Körükçü ve Devlet Korosunun seçkin saz sanatçuları Nevzat Atlığ için çalıp, söylediler. Bu anma programında, Alaeddin Yavaşça'yı sahneye davet eden anons söyleydi: "Sanatkâr" tanımına en ufak ayrıntısına kadar şeksiz şüphesiz lâyık olan; zaman törpüsünün dış geçiremediği "yârına kalma" sırrını ses icrâcılığı ve bestekârlığıyla ele geçiren; sanat hayatının her safhasında Nevzat Atlığ'la sık sık buluşan, Alaeddin Yavaşçal.."

Alaeddin Yavaşça, sanatın anlı-şanlı yolunda sık sık Nevzat Atlığ'la karşılaştı. İstanbul Tıp Fakültesi, Üniversite Korosu, İstanbul Radyosu, İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müziği Konservatuvarı ikisinin de kader güzergâhındaydı ve Selâhattin İçli'yle birlikte adlarının başına "Prof. Dr" yazılabilen ilk Türk müsikîşinasıydı. Böyle olduğu için de, Nevzat Atlığ'ın 50. Sanat Yılı kitabına şunları yazdı Alaeddin Yavaşça:

Altmış yıllık dostluk. Alaeddin Yavaşça ve Nevzat Atlığ.

Türk müsikisine en büyük hizmeti koro kurup, yönetmekle yapmıştır.

Üniversite çağındaki genç gruplara Türk müsikisini aşalamak bakımından son derece değer taşıyan bir hizmet vermiştir.

Dini ve dindisi pek çok eseri koronun repertuarına kazandırmıştır. Bu hizmetler, tâhihe mal olacak hizmetlerdir. Bunun için, Nevzat Atlığ ismi karşısındadır, bu müsikili sevenlerin ve millî kültüre önem verenlerin dâima saygı duyması gerekecektir.

Nota yazma mevzuunda son derece kabiliyetlidir. Hiçbir zaman nota taşımadı, eserlerin çoğu özberindedir. Ve bu eserleri bir gruba geçmek istediği zaman, tahta başına geçer, yazar, ondan sonra escri çokecdır.

Müsiki hayatımızda kaderimiz beraberdir dâima. Hattâ o kadar beraberdir ki, Konservatuvardan aynı sene, aynı gün birlikte emekli olduk.

Nevzat Atlığ'ın hak ettiği övgünün en güzel ömeklerinden birini değerli ilim adamı Turan Yazgan vermiştir; çünkü, övgüsünden derin bir sevginin sıcaklığı, aydınlığı, saflığı, hattâ kotuyuculuğu yansır. "Dostum" diyerek her zorunda, mutlaka yanında olut ağabeyinin; toz kondurmaz "dost" bellediği Nevzat Atlığ'a. Ne mutlu Nevzat Atlığ'aki, iki büyük insanın, Sâmiha Ayverdi ve İlhan Ayverdi'nin, "Günümüzün alpereni" olarak nitelendikleri Turan Yazgan gibi bir dostu ve kardeşi vardır. Ve işte, Turan Yazgan hocanın, bu kitabın yazarından gelen isrârları ve âciliyeti belirtilmiş istege uymak zorunda kalarak tam bez dakikada yazıldığı (uzun yillardan beri gönlündeki Nevzat Atlığ târifinin hiç değişimmemesinden dolayı bu kadar çabuk yazılmıştır her hâlde...) bir Nevzat Atlığ metni:

Prof. Dr. Nevzat Atlığ, Türkiye'de bir büyük mücadelenin başarılı ve bahtiyar insanıdır.

Asurlann içinden süzülerek, incilerek ve derinleşerek gelcn klasik Türk müsikisini meyhâne müsikisi derekesine indirilmiş olmaktan kurtarmış ve lâyk olduğu yere yükselmiştir. Bundan dolayı başarılıdır. Bu başarının tabhilinde, onun inceliği, derinliği ve vekar ve ciddiyetinin yanında san'ata olan hâkimiyeti ve Türk kültürüne olan samîmî bağlılığının başlıca rolü oynadığı ortaya çıkar.

Genç yaştan itibaren asıl mesleğinin yanında, müsikî ve genellikle san'at alanında en yüksek mevkileri isgâl etmiş ve bu mevkilerin hakkını tam olarak verdiği dosta düşmâna kabul ettimiştir. Onun yöneticilikte ve san'atta 8uçulmez kabiliyetinin deltili olan başarılarının sağlığında karşılığını almış olması da çok bahtiyar bir insan olarak vasiplendirilmesini gerektirir.

Benim san'attan ve yöneticilikten uzak bir insan olarak bu mümtaz insanı değerlendirmeye elbette, yetkin yoktur. Ancak benim de bir bahtiyarlığım vardı ki, onun kardeşi, dostu olarak yanında yer almam mümkün olmuş, iş başında, yolda, eğlencede, aile meclisinde onun inciliğinden, ciddiyetinden, samimiyetinden, dürüstüğünden, sevgisinden, kısaca nesli tükenmiş bir "eefendi" insan, insan-ı kâmil oluşundan yanında devamlı ezilmişdir; çünkü bu vaşfları ulaşılmaz derecelerdedir.

Ona verilen her değer, Devlet Sanatçısı unvanı dahil, her unvan, ona annesinin ak sütu gibi belalıdır.

Önemk insan, abide şahsiyet, kıymetli ağabey, kıymetli hoca Nevzat Atığ'a bütün kalbirle sağılıklı ve mutlu uzun ömür diliyorum. Birçok vasfi itibarı ile huyundan huy kapamamış olsam da yanında bulunma şansına sahip olmamdan dolayı ne mutlu bana...

Turan Yazgan

Bir başka dost, kardeş ve arkadaş da Selâhattin İcli'dir; Nevzat Atığ'ın hâtralatındaki arkadaşlık kayıtları çok eski târihli ve uzundur.

İkisi de mûsikîşinas, helkim ve İstanbul Teknik Üniversitesi Konservatuvarında öğretim üyesidir.

İkisi de, hacmi geniş sabır deposudur.

İkisi de, içlerinde çırıntılı, yakıcı, bunaltıcı olaylar akıp giderken bile, sakin bir insan görünümü yansıtımıya kendilerini alıştırmışlardır.

İkisi de, acıız, ama çekimseli ve sinavi bol hayat hikâyesiyle bugünlere gelmiştir.

İkisi de, başkalarını üzecik eleştirilerden insâniyet adına çekinirler; çögünün sandığı gibi de etliye, sütlüye karışmama gibi çekingenlik değildir bu...

İkisi de kendilerine yabancı hissettiğleri kişiler arasında sadece nezâket seviyesinde, gerekenleri söylemekle yetinirler; eğer, gevezelerin arasında kalmışlarsa selâmeti oradan ayrılmakta bulurlar.

İkisi de yaşama biçimini konusunda ve sanat anlayışında birbirlerini etkileme gayretinde değildirler.

İste Nevzat Atığ üstüne Selâhattin İcli'nin çok uzun değerlendirmelerinden alınmış, kısa olmasına râzi gelinmemiş birkaç bölüm:

Nevzat Atığ'ı 1943'de tanıyorum. Bizi önce müzik tanıdırdı. Hemen sonra, tibbiye bilikte kaydolduk. Yan yanadır numaralarımız. O günden beri de Allah nasip etti, hep birlikte olabildik. Bu da büyük mutluluk.

18 yaşında Üniversiteye başladığımız zaman, Türk müziğinin çok önemli bilgisini ve mutfağını yaşamış, geniş bir kültürü özümsemiş kişiydi.

Çevresine saygı telkin eder, her yaşta, her yerdeki kişi Nevzat'a saygı gösterir; ama, Nevzat'ın böyle bir beklenisi yoktur, şahsiyetindeki yapı daima bu saygıyı kendiliğinden elde eder.

Son derece nüktedan ve şakacıdır. Bulunduğu mecliste mutlu olursunuz.'

26 yaşında, Belediye Konservatuvarının şefi olmuştur. Daima yüksek seviyeyi aramış ve o seviyenin başarılı kişişi olmuştur.

Daima gençlerin elinden tutmuştur.

Şefliği ve sahneyle medeniyeti getirmiştir. Sahnede iki laklıdı etmemiştir; itibânnı, müsikisiyle sağlamıştır.

Çırpinan şef değildir. Büyük bir sükûnet içinde, ufacık, zarif hareketlerle çok şey söyler ve yanlışsız olarak ileter. Koro da şefine göredir ve şefinin her kumultusunu okumaya alışmıştır.

Çok çalışır, çok çalışır.

Nevzat'ın müzik açısından bilgisi korkunçtur. Dikteleri dillere destandır. Deşifre etmesine kimse yetişemez. Ritim anlayışı, eser analizleri, saygı duyulmasını gerektiren belli seviyesindedir.

Yıldır hem eserler, hem içri, provalarda yıkandıktan sonra konser salomuna gelir.

Nevzat Atış, hep klasik müziği en iyi biçimde sunmayı, müziğimizin her türündü çok iyi bilerek gerçekleştirmiştir.

Zaman zaman kimseyin tahmin edemeyeceği kadar duygusallaşır. Birçok kişi Nevzat'ı ağlamaz zanneder; hayır, o ağlar.

Aile çevresine çok bağlıdır. Çok düzenli bir hayatı olmuştur.

Siyasi kanaatini oluşturan, fevkâlade vatanseverliğidir.

Çok okur.

Karakter zaafı olan kişilerden hoşlanmaz.

İntikam duygusu yoktur, o kadar yoktur ki; Nevzat'a kızdım tek konudur. Öyle şeçler oldu, alçılıkla yazanlar, çizenler, konfrans verenler, onun ayağına karpuz kabuğu koymak isteyenler çıktı ortaya. Nevzat ağını açmaz, ben çıldırınm. Ama böyle olaylar sonrasında, dîni inançları doğrultusunda söylediğini, "Allah ihmâl etmez, ihmâl (sonraya bırakma) eder." sözünü doğrulayan bazı kesin sonuçları gerekerek ona hak verdim.

Bizim yapınızda ne bedduâ vardır, ne kavga vardır, ne mîlnakaya...

Aksaray'da bir evde oturuyorlardı. Hiç unutmadım bir akşam ziyâretlerine gitmiş-

Devlet Korosu ile çalışmadı. 80'ler.

tim, 1953'ü galiba. Oturup, konuşurken epey şiddetli bir deprem oldu. Sarsıntıın ilk anında Nevzat'ın ve Vedat'ın aynı anda, uyumakta olan bir yaşındaki çocukları, Bülent'in yatağına dehşet içinde koşuşlamış, evlâtlarına vücutlarını siper ederek sarılışlarını hatırladıkları en net evlât sevgisi görlüntüsü olarak hiç unutmayı.

Vedat, çok aklı başında, çok dengevi bir hanımdır. Nevzat'ın her konudaki en önemli destekleyicisidir. Eşinin yaşadığı her olayın içinde olmasına rağmen, kendini hiç göstermeyen bir gizli kahramandır...

Devlet Korosu konseri. 90'lar.

Son olarak şunu söyleyeyim; Nevzat'ın ilk solistlerinden biri benim.. Üniversitenin ilk yılında, Nevzat keman, amcasının oğlu Vedat (Atığ) tanbur çalarlar, ben de söylerdim. O zamandan beri bu şakamı sık sık tekrarlamış... Selâhattin İçli bu hâtıralarını, 6 Mart 2004'ten bir gün sonra anlatsayıdı, belki de Nevzat Atığ'ın büyük bir sevk içinde dile getirdiği şu olayı ondan dinlerdik:

Değerli sanatkâr Mithat Özylmazer'in kurduğu ve yönettiği Ahenk Müzik Grubu'nun, Selâhattin İçli şarkılarından oluşan bir konserine davet edilmiştim. Güzel geçen konserin sonunda kıdemli müzisyenler sahneye tebrik ve teşekkür konuşması için davet ediliyorlardı. İsmim anons edildi, sahneye çağrılmışca, yan yana oturduğumuz Selâhattin İçli'yle el ele tutuşmuş olarak dinleyici alkışları arasında sahneye çıktıktı.

Nevzat Athığ ailesiyle: Ön sıra: Bülent Athığ, Vedia ve Nevzat Athığ, Nihan Athığ Simson. Torun Melissa annesinin kucağında. Arka sıra: Torun Canan, Şermin Athığ, torun Sinan, torun Ela Athığ, George Simson ve torun Kerim.

Başanlı konser veren ekibi, Mithat Özyilmazer'i ve o akşam gerçekten her seferrinde adeta kendini geçerek çok seviyeli bir program sunan İnci Çayırı'yi tebrik ettim. "Aziz dinleyiciler şimdi sıra Selâhattin'e geldi." diyerek sunulan söylediğim:

"Müsikimizde ayrılmaz ikili olmalya ünlenmiş bazı isimler vardır; mese-lâ, Hakkı Denman-Şerif İçli, Mesut Cemil-Rüsen Kam ikilileri gibi. Biz de 1943 yılında, yani altmış bir yıl evvel tanışık ve kısa zamanda dost olduk. Tip Fa-kültesi kayıtlarımızı aynı yılda birlikte yaptırdık. Onun numarası: 6115, benim-kisi: 6116 idi. Tahsil ve müsikî hayatımız beraber geçti. Sınav odasına sık sık birlikte alındık; bilmemişim soruyu Selâhattin cevaplar, onun bilmemişini de ben cevaplandım.

Vedia ve Nevzat Arığ, 2004 yazı

"Şimdi sizin karşınızda yine sunav heyecanı içindeyiz; bunu kendimden ve Selâhattin'in titreyen elinden anlıyorum..."

"Musiki hayatımız hep birlikte geçti ve bugün altmış bir yıllık beraberliğimiz çok yüksektir devam ediyor. Devlet Konservatuvarı'nda tek masayı paylaşarak birlikte çalışıyoruz.

"Her hálde ilerde biz de müsiki sahasındaki diğer ikililer gibi anılacağız; fakat, şimdilik en uzun müsiki beraberliği rekoru bizde." diyerek sözlerimi tamamladım. Salon alkıştan ve "daha nice yıllara" sadaları ile inliyordu.

Bilmiyorum, acaba bu "nice" sözcüğüne kaç yıl sığacak?

Göründüğü gibi, Nevzat Athığ'ın sanat hayatı başanlarla dolu olduğu için, her kutlama yazısı bir övgü metnine dönüşüyor. Yine övgülü kutlama sözleri; bu defa, çok gelişmiş sanat zevki ve titiz seçiciliğiyle tanıştığımız, herhangi bir müsikî eserine ve icrâsına kolay kolay iyi ve güzel demeye yanaşmayan, büyük neyzen Niyazi Sayın. Diyor ki:

Nevzat Bey, klasik müsikimize, camıyla, gönüllüle katılmış, bu emsalsiz sanata halkı ödenmeyecek hizmetler etmiştir; bir bakıma müzikimizin ve biz müsikî icrâcularının itibar görmesine yardımcı olmuştur.

(Sırası gelmişken hemen söyleyelim: Niyâzi Sayın'ın anlatıklarına göre, Nevzat Athığ'ın beklenmeyen teferruatlarından birisi, tenis oyunuymus; ara sıra birlikte oynadıkları bu oyunda, mâhir bir amatörmüş.)

Bu kutlamaya, basın mensûbu dostları da yazılıyla, yâni, Nevzat Athığ övgüleriley katıldılar:

"Efsâne Şef"

Dr. Nevzat Athığ, klasik Türk müsikîsinde bir dânenin imzası. Bir "Efsâne".

50 yıldır sanatın içinde. Şef olarak, icrâci olarak, hoca olarak, yönetici olarak. Kurduğu okuldan binlerce sanatçı gelip geçti. Milyonlarca izleyici âdetâ müsikî dersi aldı. Hiç kaygılanmamış. Nevzat Hoca, Şefliği bırakıyor, müsikîyi asla!

Kültür sanat hayatımızda çok büyük işleri başlatmıştır.

Bugün, Kültür Bakanlığı Klasik Türk Müziğî Korosu adıyla tanınan dev organizasyonu kurumlaşan O'dur.

Türk müsikîsi için hayatımı öncे koyduğu bir savaşa denebilir. Sonunda o değil, toplum ve sanat kazandı.

Nevzat Bey can dostlarından biri. Bu gece alkışlarınız yine onun için. Ve yaratığı cserc.

Biliyoruz ki, Şef, bu sahneden inecekt. Ama konserler devam edecek. Alkuşlar salonun duşuna taşacak. Bu alkuşlar elbette, önce Nevzat Hoca'ya aittir. İşte, onca savaşın sonunda ona kalan şeref... Ama bu şeref hepimizde fât değil mi?

Sevgili Hocam, sana, eşin, çocuklann ve torunlarını... Biz dostların, notaların... Aziz dinleyicilerin ve öğrencilerinle... Elbetteki müsikîyle akıp gidecek bir yaşam diliyorum.*

---

* Necmi Tanyolaç, *Gözde*, 7 Mayıs 2000.

Türk müziğine adanmış yarım asır

Klasik Türk müzisyeni dinleyen, onu seven, bu konudan anlayan herkes Dr. Nevzat Atış adını bu müzikle birlikte düşünür.

Üniversite yıllarından beri, bu müziğin saygınlık kazanması, anlaşılarak sevilmesi ve yayılması için mücadele vermiştir Dr. Nevzat Atış. Gazinolardaki yayvan ağızlarından kopararak, konser salonlarına girmesini sağlamıştır.

Bir dönem, klasik Türk müziği, konservatuvarlardan dışanya düşünce, ne yazık ki gazinolardan tekeline girmiştir. Çok kimse Türk müziği denildiğinde piyasada çalınıp söylenenlere anlamıştır. Atış'ın bu yanlış kanaatin silinmesinde büyük emeği geçmiştir.

Nevzat Atış, Kültür Bakanlığı'na bağlı koroya getirdiği disiplinle, bu koruya, bir batı müziği orkestrasına benzetmiştir. İçerik ve biçim bu çağdaş görünümün, ses rengini belirlemiştir.

Hoca olarak da, genç kuşağa bu disiplini aktarmıştır. Korosunda, öyle adalar yer almıştır ki, hepsi bugün birer solistler.

Nevzat Atış'ın yönetimindeki koronun kaydını yaptığı plak, CD ve kasetler, bu içfları kalıcı kılmıştır.

Son günlerde yayınlanan Dede Efendi CD'si yazdıklarımı destekleyen bir örnektir. Hele çok sevdığım tanbur İzzettin Ökte'nin saz eserlerinin kasetini hâlâ dinliyorum.

Nevzat Atış'ın bir hizmeti de nota yayıncılığıdır. Yayınladığı notalar aracılığıyla başkanlarının da klasiklerimizi doğru içfâ etmesini sağlamıştır.

Türkiye'de değişik alanlarda üstün hizmetler başarmış olanların belli yıldız nümlerinde değişik vesilelerle ödüllendirilmesinin iki açıdan önem ve işlev taşıdığı kanıtsadayım; çünkü, bu davranış, onlara gösterdiğimiz saygının, duyduğumuz sevginin simgesidir.

Sadece o kadar mı?

O geceyi izleyen, orda bulunan genç kuşaktan biri söyle diyecektir: Ömrümü bir tutkuya adarsam, ben de günü geldiğinde toplumun takdir ettiği biri olurum.

Müzikçi dostuma iyi çalışmalar, güzel sesler diliyorum.*

---

* Doğan Hızlan, *Hürriyet*, 10 Mayıs 2000.

Nevzat Atlığ'ın 50 yılı

Devletin, uzun süre, "alaturka-alafranga" çatışmasında; evrensel olan ikincisini tercih ettiği, birincisini hor gördüğü doğrudur.

Ya bugün?

Devletin, Türk müziği konservatuvarı var, devlet koroları var, ama bu defa da, devletin dışında Türk müziği duşanıyor, hor görülüyor.

Buna ne buyurulur?

Devlet, konservatuvar açıyor, koro kuruyor, devlet televizyonu TRT konserlerini yayınıyor... Peki, özcl ve özgür televizyonlar, nerede? Arabeskten, bılıcımızdan zıpırıldaklara ekran açanlar, ciddi bir Türk müziği içmasına niçin yer vermezler?

Dr. Nevzat Atlığ'ın 50. sanat yılı törenini izlerken bunları düşündük...

Alaturka'yı beğenmeye bilirsiniz, Nevzat Atlığ'ı da sevmeye bilirsiniz, ama reddedemezsiniz...

Nevzat Atlığ, bir ideale, bir ilkiye, tam 50 yıl hizmet vermiş ve kazanmış ender insanlardan biridir.

Nevzat Atlığ, bu idealini şöyle özetler:

"Devletin operası vardı, devletin tiyatrosu vardı, devletin senfoni orkestrası vardı, Türk müziği ile ilgili kuruluşu neden yoktu?"

İste şimdi Nevzat Atlığ, 50 yıl sonra bunun mutluluğunu yaşıyor.

Üniversite Korosu'ndan başlayan macera, Küçük Koro, Klasik Türk Müziği Korosu, Radyo Müdürlüğü, Belediye Konservatuvarı, Devlet Klasik Türk Müziği Korosu kuruluşu, Devlet Korosu, Devlet Konservatuvarı...

Nevzat Atlığ, bütün bu kuruluşlarda hep "bit numara"dır.

50 yıldır, bir ilkiye adamış bir insan için yapılanlar azdı bile..."*

Bir solukta son altı yıl

Son altı yılını, kendine pek yakıştırıldığı dengeli duygusallığını hiç mi hiç kulanmayarak anlattı Nevzat Atlığ:

1998 yılında Devlet Korosu'ndaki görevim sona erdikten sonra İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müzikisi Devlet Konservatuvarı'ndaki derslerime ve ça-

---

* Hasan Pulur, *Milliyet*, 11 Mayıs 2000.

ligeşmalarına daha yoğun bir şekilde dört elle sarıldım. Zaten, 1985 yılında müzik profesörüğünü tevih edildikten sonra, aslı memuriyetim Devlet Korosu'ndan, Konservatuvar'a nakledilmişti. 1993 yılında 67 yaş dolayısıyla Konservatuvar'dan emekli oldum. Ancak, Üniversite'nin isteğine uygun olarak, emekli sözleşmeli olarak görevime devam etmektedim.

Konservatuvar'da Temel Bilimler Bölümünde, Türk Müzikisi Repertuar Dersleri okutuyorum, ilâve olarak, yüksek lisans ve sanatta yeterlik ögrenmeye makam analizi dersleri vermektedim. Bu derslerde, özellikle büyük formlu klasik müzik eserlerinin söz-müzik ilişkileri, makam geçkileri, geçkilerin nedenleri, birbiri ile olan münâscbetleri, ritmik özellikler, bestecisinin eserinde yanışan müzik anlayışı, etkilenme kaynakları, eserlere estetik değer katılan unsurlar, teknigi, üslûp özellikleri, diğer bestecilerle benzerlik ve farklılıklar tespit edilip, incelenmektedir.

Şahsen bu dersleri özenerek vermekte ve her seferinde müsikimizdeki yapı mükemmellığını daha yakından gözleyerek hayranlığım kat kat artmaktadır.

Konservatuvar mesâimin dışında Bakırköy Müzik Konservatuvarı Vakfı çalışmaları ile yakından ilgilenmektediyim.

20 sene evvelinin mütevâzi bir müsikî Derneği'nden, bugün 500 üyeli konservatuvar vakfı hâline gelen bu kuruluş, her türlü desteği ve ilgiye layık şekilde çalışmaktadır. Başta, başkanları Hikmet Özkahraman olmak üzere bütün çalışanları takdir ediyorum. Müzik çalışmalarma danışmanları olarak zevkle katıldığım.

Türk müziğin klasikleri nota yazarlarına Bakırköy Müzik Konservatuvarı Vakfı'nın katkıları ile devam imkânımı bulduğum için vakfa teşekkür borçum hiç eksilmeyecektir.

Bu faaliyetler dışında bazı sanat ve kültür merkezlerinde müsikimiz üzerinde konuşmalar yapmakta, konferanslar vermektediyim.

Altınyıl aşkın müzikî çalışmalarına, eğitim ağırlıklı olarak devam imkânı bulabildiğim için kendimi bahtiyar hissediyorum.

En büyük dilçığım, sevdâlısı olduğum bu yüce sanatın asıl çizgisinin, zedelenmeden devam etmesidir.

Nevzat Athığ böyle söylüyor; biz de yazımızın başında söylediğimizi, sonunda da söylüyoruz:

Nevzat Athığ, müzikî hayatındaki kuraklık dönemleri yaşamamıştır. 79 yaşında bile huzûrunu müzikî rahmetiyle sağlamaktadır.

Kendinden memnun olmasına mûsikîdeki liyakati yeterdi ama, iyi koca, iyi baba, hele yakın yıllarda çok iyi dede olmanın doyumsuz hazzını şükrederek yaşamaktadır. Bilinmez ki, belki de eşi Vediâ Hanûmefendi gibi, gizli bir övünmenin tadında isrâr ediyor.

Ama, yine de sormak gereklidir: Yıllarca konser salonlarını nitelikli dinleyiçyle doldurmanın mutluluğunu yaşamışken hâtıralarının, bu kitabımızla tazelelenmesi, şu günlerdeki tesellilerinden biri olabilir mi?

Acaba, mûsikîmizin son yıllarda uğradığı ihmâlin dayanılmaz acısına tâhamîl edebilecek yaşıta mıdır?

Ne olursa olsun, mûsikînin duyulmadığı kırâç yerlerde aramayacağız Nevzat Atlığı.

Mart 2004 Ankara

Bir konferansta, 1986. →

Konrad Nierga

Dizin

- Abdüllatif Çapkan 198, 200
 Abdül Ail 273
 Abdülhak Şinasi Hısar 71
 Abdülkâdir (Atış) 35
 Abdülkâdir Mecîtgâl 19, 217,
 218, 273
 Abdülkâdir İnce 82
 Abidin Gençer 176
 Akşak Hava Tiyatrosu 237
 Adana 50, 51, 53, 55, 56
 Adnan Menderes 125, 195,
 209
 Adnan Mungan 301
 Afife Ediboglu 131, 132, 170
 Afiş Karscan 131
 Afrika 108
 Afşin Gençen Dr. 230
 Afşen Müvâfik Grubu 306
 Ahmet Adnan Saygun 232,
 233, 235, 283, 294
 Ahmet Ağa 39
 Ahmet Çağan 87, 97, 109,
 117-119, 132, 142
 Ahmet Hamdi Bey 29, 31,
 52, 54
 Ahmet Hamdi Tanpınar 64,
 75, 188
 Ahmet Hidayet Reel 107
 Ahmet İsley 231
 Ahmet Kabâlî 214, 276
 Ahmet Üstün 176
 Ahmet Yekta Madan 56
 Akhnyan 280
 Akdeniz 192
 Akile Aran 117-119
 Akilen Suver 264
 Alcasat 72, 146
 Alçıyan gazetesi 235
 Aliağa Yayıncılık 76, 109, 111,
 126, 174, 175, 244, 301
 Alanya 246
 Ali Hikmet Paşa 79
 Ali Nâîî Hımed 246
 Ali Nazîm (Adığ) 78, 79
 Ali Rıza Küral Prof. Dr. 198
 Ali Rıfat Çagatay 221
 Alızem 58, 285
 Almanca 184, 245
 Almanya 57, 274, 277, 285
 Alpulu 59
 Almanur Kâhc 291
 Altan Terim 169, 214
 Ameli ve Nazârî Türk
 Mîslîkî 97
 Amerika 153, 159, 253
 Ampar 162
 Anadolu 277
 Anadolu İlahisi 238
 Ankara 41, 43-49, 50, 56, 66,
 96, 97, 99-104, 105, 118,
 152, 162, 169, 189, 190,
 211-213, 219, 231, 238,
 239, 242, 249, 255, 254,
 270, 277, 284, 295, 314
 Ankara Devlet Konser
 Salonu 273
 Ankara Halk Evi 97
 Ankara Radyosu 54, 57, 68-
 66, 91, 98, 99-138, 160-162,
 179, 183, 195, 211, 212,
 219-221, 295, 296
 Ankara Tâbi Ucagi Salunu
 275, 276
 Antalya 25, 59, 60, 62, 65,
 65, 71-79(34)
 Antalya Halkevi 101
 Antalya Lisesi 100
 Antalya Münâliket Kümâ-
 hâmesi 74
 Arap 66
 Arap filmleri 220
 Arap harberi 44
 Arap mitâz 236
 Arapça 230
 Aras firması 296
 Arda Nehir 58
 Arı Sünneti 232
 Arif İsmet Çengîl Ord.
 Prof. Dr. 202
 Arnold Prof. Prof. Dr. 285
 Araplı Efendi 87
 Arvupa 79
 Arzîf Bâneur 79, 111, 175
 Asım Durm. Dr. 111, 174
 Asta 108
 Atabâk Mustafa Kerâal
 Fâgâ 46-50, 55, 213, 274
 Atâmirâ Khâtîb Merkezi 242,
 249, 268, 270, 272, 292, 295
 Atâmirâ Mîhrâb 208
 Atâmirâ Sünnet 109, 176
 Atila İlhan 157
 Avrupa 190, 255, 294
 Avustralya 108
 Ayarpaşa 269
 Aydin Güm 249
 Ayhan Songar Prof. Dr. 199,
 279, 280, 283, 294, 295
 Ayhan Sülmân 117, 142
 Ayşe Hıymakman 228, 249
 Azimîkâr Sokak 146

B
 Baab 233, 299
 Bedemlik bayan 30
 Baf 103
 Başiskele 54, 118, 129, 159, 181
 Başdan Gözlu Sanatlar
 Akademisi 159, 160
 Başkent Konserwâren 157
 Başiskele 86
 Başiskeley Mûslîkî Konserva-
 turâni Valisi 299, 313
 Başiskele Sâhâ Ediboglu 170,
 209-211, 225
 Bal Mâmet (Balâr) 228
 Balâkaleci 59
 Balkan Harbi 57
 Barcelona 77

Bâsim Yâsim Turizm Umutu
 Mühlidüngâl 124
 Bâsim Dâvâm Kü. Ayed 44
 Ban Mîrzâ 65, 268
 Bayan Eserler Noâra 236
 Bedîl Pekâr 37, 125, 126,
 128, 140, 141, 144, 151
 Behçet Kemal 213
 Behzat Budak 76
 Belediye Gazinosu 115
 Belediye Gazinosu fîrâ
 Heyeti 114
 Belediye Konservâterâni
 125, 196, 173, 512
 Belediye Konservâterâni
 Taçrif Uleyâl 298
 Berhâmet Anîl 94, 97, 100,
 102, 244
 Berlin Erbâb 119, 131
 Bergâz 81
 Beyazıt 92
 Beyazıt Camîti 40
 Bîthmeyen Menderes 151
 Bîzans Şâh 218
 Boğaziçi 278
 Bozkurt Kuruç 291
 Bulgaristan 58
 Bursa Felîk 76
 Büttehâmet Okâ 124, 183,
 142, 177, 178, 210
 Bursa 53
 Bursa İpekkâpı 49
 Bülerâ Adîl 51, 108, 129,
 146, 157, 305, 307
 Bünyâk Türk Mûslîkî
 Anatolikpedîsi 75, 268
 Bünyâkpedîme 810-817

C
 Çagaloğlu 197
 Çagaloğlu Kiz Taâbi Yurdus
 89
 Câlib Atâseoy 245
 Câlib Peşkâs 217, 240,
 249, 251, 273
 Can Akât 115, 119, 142
 Çanak 51, 307
 Çeâlî Bayar 209-211
 Çeâlî Tokâs 68
 Cemal Reçit Rey 115, 138,
 252, 253, 295
 Cemal Reçit Rey Konser
 Salunu 300
 Cemal Tunçelli 189
 Cemal Fâzîl 100
 Cerrahpaşa Hastâhânesi 71,
 211
 Cerrahpaşa Tip Fakültesi
 Türk Mûslîkî Korosu 199
 Cerrahpaşa Tip Fakültesi
 Üzüldü Anâ Bilim Dâru 199
 Çevdet Çâğı 99, 125, 136,
 159, 164, 217, 219, 246
 Çevdet Kozañâ 63, 64
 Ceyhan 25, 50-55, 55-57
 Çezayir 296, 277, 278

Gâhâd Babâ (Kâlîfr
 Balkan) 273
 Çopkan Çâlindrî 111
 Çopkan Nahâb 240, 241, 249
 Cumhurbaşkanlığı Serfîni
 Orkestrası 261, 276
 Cumhuriyet gazetesi 41,
 107, 159, 269
 Cumhuriyet Halk Partisi 87
 Taâbi Yurdus 87
 Câneyd Koala 161, 165,
 176, 177, 240, 249
 Câneyd Orhâa 90, 94, 100-
 102, 162, 181, 227, 244

Cumhurâzî 276
 Çapa Kadivoltî Klinikâ 201
 Çekâkâlîvâzî 57
 Çerberâlikâ Küz Taâbi
 Yurdus 89
 Çetin Körbögâl 301
 Çınarçık 280
 Çîçâlî Birâjî 108
 Gömekâzîde Recep Çelebi
 222
 Çorçap Namî 82

Dâvâtâzâde-i Mâlikâzâde 83,
 174
 Dâvât 246
 Dâvât Ocalı 101
 Dellâvâde İsmâîl Efendi 64,
 218, 273
 Denâkkad Panî 127, 128, 134,
 138, 140, 151, 169, 213
 Deniz Ahunda 29 000 Fensâl
 52
 Denizli 35, 39
 Denizyârları 109
 Devlet Balâcâ 253
 Devlet Gîzel Seçmâsi
 Akademîsi 94
 Devlet Klaudi Türk Mûslîkî
 Korosu 23, 95, 227-229,
 231-238, 247, 248, 250,
 253-255, 261, 266, 268, 271,
 276, 277, 279, 285, 288, 290,
 294, 295, 299, 312
 Devlet Konser Salunu 261,
 264, 268, 275, 276, 289
 Devlet Konservâterâni 195,
 249, 312
 Devlet Korosu 181, 196,
 197, 237, 239, 243, 251,
 270, 273, 285, 296, 298,
 301, 306, 312, 313

Dâvât Opera ve Baleci 249,
 258
 Devlet Senfoni Orkestrası
 242, 253
 Devlet Tiyatrosu 249, 253
 Dâlî ve Tâlit Cogrâfya
 Taâbiâtâzî 49

- Dilhayat Kalfa 113, 274
 Doğan Ergin 249, 251
 Doğan Huzan 311
 Doğan Sıyla 169
 Doğuzoglu 65
 Dolmabahçe 50
 Dilovası gazetesi 37, 123, 136,
 139, 140, 143, 144, 228
 Dilekde Ahan 195
 Dilevci Tunceli 169
- E**kmekevi 45, 97, 114,
 173, 249
 Edirne 25, 29-31, 36, 37,
 39-41, 45, 49, 50-54,
 56-58, 73, 87
 Edirne İlaceci 57
 Efelya Nurun (Dendizler)
 113
 Egz-Espres gazetesi 160
 Ekin Halkı Ayvansı 77,
 260
 Ekin Karadeniz 63
 Ekiner Koçgür 117, 118
 Eşyapres gazetesi 109, 124
 Ela Aılıç 307
 Emel Gökhanlı 169, 171
 Emine Bilekçi 249
 Emin Kalmalı 192, 193
 Emin Onay 210
 Eminönü Halk Evi 89-91, 109
 Emirhan Mühürlü 40
 Erdogan Ergin 251, 258
 Erdogan Hıfzı Hilmi 90
 Erinc Can 86
 Edmund Barker Prof. Dr.
 85, 86, 88, 92, 110, 243-
 245, 247, 284
 Erkmen Batuhan 113-117,
 119, 136, 179
 Erdem Ergin 249
 Erdinç Fındıkoglu 175
 Eremley 149
 Ergün Gözcü 225
 Erkol Deran 165
 Erdal Ünal 298
 Ertegün Alper 287
 Erzurum 249
 Erzurumlu İlahitim Halkı
 127, 157, 203
 Esref Arslanlı 111, 117
 Esref Şefik 167
 Eşan Bey 75
 Eyyubî Mihmet 114
- F**atma Hoca Hanım 29, 31,
 51, 52, 59
 Fazıl Küçük Dağlarca 46
 Fazıl Küçük Dr. 163
 Fezlin Paga 31
 Fezlin Tolosy 105, 218
 Ferda Tuçucu 119
 Felid İsfendiyaroğlu 76
 Ferdi Tur 90, 99, 100, 102
 Feyzay 100
 Feyzi Balaci 88
 Fırat Kırınğı 210, 241, 249
 Flory Körting 87, 90, 115,
 116, 118, 132, 138, 142,
 151, 164, 244
 Foto Sabah 106
 France 245, 248
 Fransa 228
 Fransız Hastanesi 138
 Fransızca 42, 184, 245
 Fuad Kırkıroğlu 151
 Fuat Bayramoğlu 103
 Fuat Bey 60
 Fulya Akaydan 86, 92
- G**Bernard Silvia 229
 Galata Mevlevihanesi 249,
 250, 270
 Galatasaray 167, 168
 Gavur Bayrakçı 115-117, 119,
 138
 Gebze 105
 Gelibolu 25, 41-43, 45, 56
 George Simon 307
 Gözde gazetesi 309
 Güllerin Seyahatleri 45
 Güllüvar Eşref 149
 Günsen Güvenlik 111, 118,
 131, 132, 142, 174, 249
 Günöz Gökcə Prof. Dr.
 286
 Günöz Azak 297
 Güldüre Kasaro 149
- H**üseyin Kemerli Prof.
 Dr. 202
 Hacer Taçlı 241, 249, 286
 Hacı Arix Bey 64, 76, 90, 91,
 218, 232, 245
 Hacı Paşa Bey 223, 245
 Hidaye Çukruk Hanım 138
 Hamzaoğlu 290
 Hafız Gölüp Sokak 71
 Hafız Post 90, 218, 233, 236
 Hafız Saadeştin Kaynak 77
 Hafız Şenlik 225
 Halk Demokrasi 63, 138, 307
 Halk Fatma Hanım 51
 Haliç Belediye Yenişehir 195
 Halli Nadareoglu Prof. Dr.
 87, 92, 95-97
 Hatim Alyot 150, 212
 Halk Partisi 50
 Hafız Reçid 177, 178
 Hamamönü 43
 Handi Tokay 68
 Hamyot Yüceas 165
 Harbiye 161, 163, 175
 Hasan Ali Yıldız 75
 Hasan Fırat 312
 Hatay 100, 101
 Hatay 245
- Haya Tarih Mecmuaası 245
 Haydar (Organizatör) 117
 Haydarpaşa 71
 Hayda 290
 Hayfa 106
 Hazret-i Mevlana 80, 271,
 289
 Heybelli (ada) 209, 211
 Hizir 205
 Hikmet Böyükkırımoğlu 249
 Hikmet Mümtaz Ebcioğlu 98,
 123
 Hilmi Özkan 259,
 313
 Hilmi Kit 210
 Hıristi Camii 237
 Hızır 64
 Hıristi gazetesi 108, 311
 Hırvat gazetesi 104
 Hırcan Ercanlı 52, 59
 Hırcan İlimi Çatalca 28
 Hırcan Südeddin Arel 85,
 86, 243, 244, 246, 247
 Hırcan Anıl 165
 Hırcan Çapar 111, 151, 174
 Hırcan Tıptenler 116, 119, 136
- I**ğdır 39
 İnkı 128, 157
 İm 64, 222, 225, 226, 286,
 245, 261, 267, 296
- S**ümeyye Mihnev
 Kocatepe 73-74, 81,
 82, 107, 108, 175
 İbrahim Paga 273
 İğdır Anadolu 57
 İğdiri Balkanlılı Belediye
 Konservatuvar 201
 İlhan Doğruhan Prof. Dr.
 223, 284
 İlhan Durak 127
 İlhan Erbil Sabar Prof. Dr.
 202, 203, 207, 208
 İlhan Mihbenelik 193
 İlinci Dünya Savaşı 57, 78
 İlhan Ertan 246
 İlhan Ayvansı 302
 İlhan Erbilyoğun 275
 İlyas Elençi 221
 İnci Çayıro 190, 191, 301, 307
 İncil Bentig 249
 Ingiliz 77, 160, 102
 Ingiliz Paskonvoksiolu 100
 Ingilizce 155, 245
 İnkıdil Stadyumu 167
 İnan gibi Kızı Aleviye 49
 İren 223
 İrfan Doğruhan 100, 102, 142
 İskenderler 100
 İsmail Bahar Salihova 261,
 264
 İsmail Çapo 238, 239, 241
 İsmail Doğan Ercanlı (Dede,
 Dede Ercanlı) 90, 94, 95,
 114, 157, 159, 200, 203,
 208, 214, 218, 222, 224,
 229-232, 239, 245, 247,
 261, 267, 270, 271, 273,
 276, 289, 290, 294, 311
 İsmail Bracivin Dr. 111, 174
- İsmail Hakkı Bey 221
- İsmail Halkın Özkan 196-
 198, 271
 İsmet Garip 291
 İsmet İhsan 98
 İsmet Mengü Dr. 205
 İstanbul 25, 50, 52, 53, 55,
 58-60, 63, 64, 66, 70-73,
 76-79, 81, 87, 91, 103, 105,
 106, 109, 110, 114, 115, 119,
 128, 133, 141, 145, 152, 175,
 176, 190, 205, 218, 235, 237,
 232, 235, 236, 238, 239, 244,
 246, 253, 254, 276, 277, 292
 İstanbul Belediye Meclisi
 140, 142
 İstanbul Belediyesi 134, 140
 İstanbul Belediyesi Konser-
 veranı 20, 85, 109, 111,
 112, 115, 116, 118, 134,
 141, 142, 144, 178, 195,
 195, 196, 198, 200, 210,
 216, 221, 245
 İstanbul Çarpaç Tip Fakültesi
 198
 İstanbul Devlet Klasik Türk
 Müziği Korosu Sofrigi 89
 İstanbul Festivali 237, 258,
 259
 İstanbul Kültür Sarayı 242
 İstanbul Lisesi 81
 İstanbul Radyosu 21, 38, 50,
 67, 108, 109, 128-129, 131,
 132, 145, 147, 151-153, 157,
 159, 161, 163, 165, 168-170,
 176, 179, 184, 189, 192,
 195, 199, 201, 211, 212,
 219-224, 226, 234, 239, 259,
 301
 İstanbul Radyosu Klasik
 Türk Müziği Korosu 21,
 109, 176
 İstanbul Sanat Festivali 270
 İstanbul Teknik Üniversitesi
 10th MÜzik
 Konservatuvar 168, 177,
 201, 234, 301, 303
 İstanbul Teknik Üniversitesi
 92
 İstanbul Tip Fakültesi Çarpaç
 Kliniği 201
 İstanbul Ticaret Borsası 95
 İstanbul Üniversitesi 19, 66,
 98
 İstanbul Üniversitesi Talebe
 Birliği 99
 İstanbul Üniversitesi Talebe
 Birliği Korosu
 85, 97, 108, 109
 İstanbul Üniversitesi Tip
 Fakültesi 105, 173, 202, 301
 İstanbul Üniversitesi Türk
 Müzikleri Korosu 86
 İmperial Çukurova 176
 İstiklal Hattı 57
 İkodra 29
 İlyas 77
 İzmir 52, 53, 118, 249, 277
 İzmir Internasyonal Tuan
 52
 İzmir Radyosu 254
 İzzet Molla 19, 231

- bazozlu Öktür 113, 115, 118, 134, 137, 142, 145, 177, 178, 216, 280-282, 311
- Kâfir 253**
- Kadi Fuat Bey 83
Kadıköy 86, 168
Kadıköy Halkevi 86
Kadırga Yurdu 86
Kadri Şengal 166
Kanunişregi 237
Kâlidî Osman Gümüşen 63
Kapalıçarşı 114
Kaptanzâde Ali Razi Bey 43
Kara Fatma 31
Karşılıklı Cadelesi 193
Kars 35
Kasumluhâde 232, 236
Kâzım İsmail Gözhan Prof. Dr. 76, 110
Kensel Gözge 250, 295
Kemal Gümes 136, 117
Kemal Pelin 213
Kemal Sato 97
Kenan Ersoy (Fikret) 209, 210
Kenan Ercem 275, 276, 290-292
Kent Plakaphik A.Ş. 296
Kent İlyasosu 229, 231
Kentkerler 239
Kerdo 307
Kibrîs 100-104
Kolbs Türk topçuluğu 103
Kibrîş Thâlber 101
Kırıca Mülhemâdüji
Fakihîesi 83
Klasik Türk Müziği Konusu 157, 162, 164, 172, 179-181, 183, 191, 192, 201, 214, 219, 224, 236, 238, 241, 254, 275, 312
Koca Bayrak Paşa Külliyyâhı-nâsi 71
Konservatuvar İcâb Heyeti 80, 113, 115, 124, 125, 134, 135, 140, 142, 147, 176, 190
Konservatuvar Sahat Kuluğu 115, 136
Konservatuvar Türk Müzikî Üni. Kuluğu 139
Konya 270
Kundakçı 60, 75
Kurdîjeâlî Akademisi 217
Kurtuluş Savası 57, 144
Kutlu Ergenek 79
Küçük Koro 21, 131-133, 153, 181, 191, 192, 199-201, 312
Kültür Bakanlığı Bel Teşkilatı Konser Komisyonu 245
Kültür Bakanlığı Klasik Türk Müziği Korosu 199, 309
Zeki Kavaklı 244, 282
Laleli 71
Lamakkı 103
Lebe 103
Leftizte 103
Lemi Ali 218
- Leon Hancıyan 222
Lezîfer Aşşâni 174
Levent 195, 208
Leylî (Saz) Hanım 274
Leyzak 103
Lütfî Dâlîlîk 143
Lütfî Zeren 285
- Mazarîstân 236**
- Mâlikâ Maden Fakültesi 241
Mâgas 103
Mahmud Çelîmeddin Paşa 132, 133
Mahmut Aksu 173, 175
Mahzûr Osman, Dr. 82
Marmara Sınırı 92
Mâzî Cennet 76
Mehmet Yıldız 115, 118, 132, 249, 251, 268
Mehmet Ağaoğlu 30, 274
Mehmet Barış 231
Mehmet Kırkugân 90, 100, 102
Mehmet Özal 249
Mehmet Puro 195
Mellîye Yalçın 149
Mehmet 307
Mevlî Uğrûş 301
Mehrabâz nâmîmâni 217
Menîk Râbiâ 58
Menîk Nâhi 58
Menîye İkamus (İmamın tahtının ve sancakının) 152
Mesud Cemîl Bey 21, 22, 63, 66, 83, 98, 109, 118, 125, 127, 128, 134, 135, 148, 157, 159-162, 172, 176, 178-181, 183-185, 195, 214, 220-223, 233, 307
Mevüt Yılmaz 250, 292
Mîmâ 236
Millet Bahçesi 41
Millî Kültür Vakfı 21
Millî Mücadele 46
Millîyet gazetesi 224, 225, 227, 289, 290, 299, 300, 312
Millîyat Sosyal Dergisi 235, 271
Mîmâ Sinâ 250
Mîmâ Sinâ Üniversitesi 283
Mîhâd Bey 31
Mîhâz Özylmanzâ 306, 307
Mîhâz Azâz 171, 190, 191
Mîhâz Yâker 115, 118
Mîmâmmâ Beyâzîn 150
Mîmâzzâmî Nîrîmâ Sepehî-oglu 195, 268, 288
Mîmâzzâmî Ergin 245
Mîmâzzâmî Erç 83, 94, 96
Mîmâzzâmî Arslâ 87
Mîmâzzâmî Gökmân Prof. Dr. 107, 130, 192, 201
Mîmâz Shreyya Bey 175
Mîmâz Meomâzâ 244
Mîmâz Cahî Alâmîzâ 244
Mustafa Çağlar 115, 117, 118, 131
Mustafa Çavuş 218
Mustafa Kowancı 118, 132
- Mustafa Necibî Sepehî-oglu 264, 267, 268, 295
Mustafa Sunar 46
Mustafa Ünal Dr. 175
Mustâfiâ Hâfiâ Osman
Efendi 56
Mustâfâ Akkâlî Prof. Dr. 199
Mustâfâ Biran 114, 118, 151, 152
Mustâfâ Sarol 127-129, 148, 150, 151, 162, 193
Mustâfâ Tâqîoglu 266
Mustâkinâ Hâfiâ Yâncâ 76, 77
Mülkâye Bozît 149, 175
Mülâmet Turhan 192, 194
Münâip Uhandı 301
Münâîp Nureddin Selçuk 56, 148, 152, 212, 216, 219
Münâîp Şenâz 118, 132, 142
Mütercim Âsim 73
Mütâyyîzî Sâtâr 176
- Nâdir Hâlikâ Qâfîsâ 131, 132**
- Nâmid Bâzâr 244
Nârid Kâshîoglu 60, 65, 73-75
Nâzîm Bâzâr 84
Nâzîm (Atîq) 31, 35, 41-43, 61
Nebahet Verdibâz 119, 142
Necâîl Thâiyâ 119, 136, 138
Necdet Câ 131
Necdet Vârel 235
Necdet Yâşar 95, 152, 154, 161, 165, 174, 210, 227, 238, 241, 249
Necip Paşa 189
Necmeddin Üncooglu 208
Necmettin Hâsebîmâzoglu 238
Necmi Atay 184, 188, 140-143
Necmi Erbaâ Ahsâdan 125, 227
Necmi Tanrıçâ 309
Nefât Atâli 36, 42, 53, 54, 63
Nefât Kocâli 104
Nefât Samer 98
Nefât Hallî Östan Dr. 85, 111, 112, 117, 134
Nevîn İnam 139
- Nevgîhîlî Damat İbrahim Paşa Medresesi 173
Neyzât Karagâl 103
Neyzât Yâlçen 131
Neyzât Burhaneddin Ökte 134
Neyzen İlâlî Süha Gezgin 81
Nîmâ Atâli Sîmsoñ 52, 51, 209, 257, 307
Nîmâ Dağız 249
Nîmâ Sâmî Bâzâr 245
Nyâzî Alâmîzâ 40
Nyâzî Saym 79-81, 132, 161, 164, 165, 200, 207, 210, 227, 236, 240, 309
- Nubar Yekyung 38
- Nurten Atâli 71, 96, 100, 102
Nurten Şîrelson 117
Nurten Şîrelson 149
Nâvîl Özâgoğlu 235, 258, 255
- Oswâlî Aras 214**
- Orhan Özay Dr. 175
Orhan Samîr 174
Ortaâdju gurzeler 238, 264
Osman Bey 61
Osman Nâzîr (Alâz) 66
Osmanî 30, 40, 132, 230, 288
- Ömer Farîd Sârgat, Dr. 211**
- Ömer Hayyam 153
- Pâfirâjîzât-i sâmevâan 104**
- Pâfir 296
Pâfir Konservatuvar 182, 245
Pâfir Oglâ 226
Perdan Ahmetâdî Sözer 126, 139, 140
Perîsâ Sungur 171, 190, 191
Pîsârînîmâ 108
Plevne 57
Polonya 57
Prens Abdülâzîz (Trak Kral) 150
- Râbiââ Bâzâr 115, 117, 119, 126, 136**
- Râbiââ Mecmââs 64
Râdiyo TV dergisi 232, 234
Râhmi Bey 90, 218, 245
Râhîl Sûmâzecâk 149
Rauf Tatâr 231, 255, 272
Rauf Yâlçen Bey 196, 221, 298
Reçîd Bey 75, 85
Reçîp Bâzâr 228
Refiâ Cevâd Ülmez 144, 175, 234, 220, 225, 227
Refîk Ahmet Sevengil 150, 190, 191
Refîk Ferâz 20, 63, 64, 66, 91, 113-115, 117, 123, 134, 135, 147, 178, 210, 217, 219, 231, 222
Refîk Fazlân Bey 113
Refîk Ferâz Bey 115
Refîl Klîtab Mahnût Efendi 273
Refîk Uzun 286
Rifîk Dağman 249, 255
Rîza Rîz 118, 119, 126, 132, 142
Riklît Uzunçâ 115
Roma 293
Romanya 236, 157
Rûmeli 19, 30, 40, 274
Rûmeli Hâsan 237, 238
Rusya 242
Rûşen Perî Kâm 63-65, 84, 96, 162, 219, 233, 235, 207
Rûşen Erç 161, 165, 168
- Sâmevâan Kâyânî 66, 76, 277, 277**

- Sabahattin Volkan 90
 Sabiha Tur Gülerman 176
 Sadreddin Nüzhet Ergün 245
 Sadettin Hepci 221
 Sadıq Oğloulu 175
 Sadıq İşler 112-114, 116, 132,
     137, 138, 142, 145, 177,
     178, 192-200, 216, 227,
 Sadıq Yavuz Ataman 160
 Sadullah Ağa 64, 239, 273
 Sadüm Akar 24, 161, 165,
     166, 168, 280
 Sadüm G. Savcı 89
 Sayıye Tokyu 63
 Safr Suna 241
 Saflı Alkol 170, 192
 Salih Dizer 117, 119, 132, 151
 Sami Gökçay 249
 Sami Moraş 82
 Samim Ayverdi 29, 302
 Samim Karaca 236
 Samim 213
 Samiyat 35
 Samizade 30
 Schubert 290
 Sedat Atılık 33
 Selahattin İldi Prof. Dr. 87,
     244, 301, 303, 306-308
 Selahattin Küçük 169, 171
 Selahattin Pınar 56, 66, 92,
     217, 218
 Selçuklu Ahmet Efendi 218
 Selim (III) 33, 222, 236,
     255, 274
 Selimiye 40
 Semra Münzürmen Sepehroğlu
     111
 Semih Tulpur 111
 Semih Nazım Hanım 31,
     35, 36, 42, 50, 61
 Serap Muthi Akbulut 249,
     301
 Server Tamilli 288, 289
 Seydi Hanım 43, 56
 Seyyid Nuh 83
 Sezai 293
 Siddik Sami Onar Ord. Prof.
     110
 Sırrı Yıldız 192
 Sıtkı Yılmaz (Devlet Bakanı)
     192, 193
 Sırrı 66
 Sıma (Yonan) 51, 307
 Son İkinci gazetesi 213
 Soron 245
 Sovyetler Birliği 236, 242
 Strasbourg 298
 Strasbourg Üniversitesi 288
 Suat Ismail Gürkan Prof.
     Dr. 175
 Süleyman Erki 245
 Süleyman Ziya Özbalkan 105,
     218, 296
 Sultanahmet 230
 Suna Baykam, Dr. 111, 174
 Suphi Erki, Dr. 57, 196,
     221, 198
 Südwest Presse 287
 Süleyçil Almışçı 195
 Süleyzil Kutay 149
 Süleyman Demirel 179, 246,
     247
- Süleyman Koçgür 79-80, 90,
     91, 97, 111, 175
 Süleyman Melek 102
 Süleymaniye Camii 212
 Sümer Albay 216
- Selâtiyye Cemîliyet-i Si**
 Şakir Ata 175, 218
 San Sineman 228
 Şefik Gümrükçi 111, 134,
     142, 195
 Şehir Orkestrası 115, 138
 Schützdeğeri Çamlı 83
 Şehzadebaşı 173
 Şen Doğan 176
 Şeniz Hamza 50
 Şerif İllü 63, 66, 165, 222, 307
 Şerife Hanım 63
 Şerife Hanım 31
 Şermin Atılık 307
 Şerbet Rado 125
 Şevki Bey 19, 64, 90, 177,
     214, 218, 245
 Şigfi 203
 Şîve Olmez 195
 Şühru Alım 149
 Şükran Güngör 109, 111,
     175, 229
 Şükran Özér 142
 Şükri Şenocan, Dr. 175
- Tarzatâti Uygur 149**
 Tahta Töres 75, 76
 Tahtın Bangıoglu Prof. Dr.
     266
 Tahtın Karakut 63
 Tahtın 115, 175, 209
 Talaslı Belediye Gazinosu
     115, 128, 129
 Tâlât Said Halim 243, 261,
     289, 290
 Tambır All Bey 75
 Tambır Cemal Bey 61, 64,
     81, 91, 182, 219
 Tambır Cemal Bey'in Hayatı
     184
 Tambırı Mustafa Çavuş
     90, 91, 225
- Tanık Gürcan 132, 133, 167,
     169, 171, 223, 241
 Teknik Üniversitesi 71
 Tepebaşı 175
 Tenhîm gazetesi 214, 225,
     231, 255, 276, 295
 Tiberio Alexandru 236
 Tığlılar Bursas 215
 Torçalar 279
 Tımya 36, 40, 58
 TKİ Korosu 275, 276
 TMT 21, 127, 179, 188, 195,
     230, 240, 241, 268, 295,
     312
 Tuhan Topar 149
 Tunca oğlu 39, 58
 Tunca oğlu 40
 Tunca Tunçay 295
 Tunus 277, 278
 Turan Yargın Prof. Dr. 295,
     297-299, 302, 303
 Tunçlu Alpural 90, 102
 Tübingen Üniversitesi 285
- Tübingen 285-287
 Tûm Küren 131, 132, 142
 Türk 30, 98, 160, 215, 218,
     227, 234, 236, 238, 245,
     253, 255, 261, 264, 267,
     274, 276, 278, 302
 Türk bayrağı 30
 Türk Dünyası Araştırma
 Vakfı 295, 296, 298, 299
 Türk Edebiyatı Dergisi
     279, 280
 Türk edebiyatı 184
 Türk Komutanı 52
 Türk Kültürüne Hizmet
 Vakfı 296
- Türk Müzikîsi Devlet Kod-
 servansı 92, 244
 Türk Müzikîsi Lügati 244
 Türk Müzikîsi Nazırıyyat ve
 Üşüller 196
 Türk Müzikîsi Nota Dengisi
     299
 Türk mülâküât 27, 38, 55, 63,
     65, 66, 85, 96, 90-92, 98,
     104, 108, 109, 124, 125,
     133, 134, 140-145, 157,
     159-161, 164, 171, 180-
     183, 195, 196, 214, 218,
     222, 224, 225, 229-232,
     235, 236, 238, 239, 242,
     243, 245, 246, 249, 254,
     255, 261, 264, 267, 270,
     273-276, 283-285, 287-294,
     298, 300, 302, 304, 309,
     312
- Türk Müzikîsi Araştırma
 ve Değerlendirme
 Komisyonu 243, 246
 Türk Müzikîsi Konservatuvarı
     246
 Türkînî mülâküât 233
 Türkînî 160
 Türkînî Dizer 115, 117-119,
     132, 151
 Türkînî Özér 131
 Türkiye 42, 43, 45, 63, 171,
     220
 Türkiye 52, 57, 58, 63, 64,
     66, 80, 89, 99, 103, 109,
     112, 140, 144-147, 152, 153,
     177, 182, 192, 198, 212,
     220, 223, 230, 237, 239,
     240, 241, 264, 274, 276,
     297, 311
 Türkiye gazetesi 297
 Türkiye Millî Kültür Vakfı
     280
 TV'de 7 Gün 254, 255
- Ülken Meydanı 44**
 Ülken Sineman 97
 Ülvi Erguner 35, 79, 227
 Üniversite Korosu 79, 85-90,
     92-97, 99-104, 105, 107, 109,
     110, 113-115, 123, 125,
     145, 147, 153, 165, 172,
     173, 175-179, 201, 219,
     222, 229, 301, 312
- Vanlılar 165**
 Vatan gazetesi 89
 Verci Seyhmus 86, 119, 132,
     137, 142, 177, 178, 216
 Veliye Duruy 63, 99, 119,
     132, 137, 177, 178, 216,
     227
 Vedat Atılık Dr. 24, 25, 57,
     66, 71, 72-75, 88, 84, 86,
     87, 90, 95, 100, 102, 111,
     174, 256, 257, 305-308, 314
 Veda Karaköz (Atılık)
     96, 100-102, 104, 106, 305
 Veli Kame 154, 155
 Verci 290
 Verdinaç (İlanum) 133
 Vezneciler 174
- Yabancı 103**
 Yahya Kemal
     66, 209, 226-228, 270
 Yahya Kemal'İ Sevenler
     Cemiyet 227
 Yahya Nazım 83
 Yakın Tunc 214
 Yapı ve Kredi Bankası
     245
 Yasımda 209, 211
 Yapıdağım Gibi 188
 Yavuz Orhan Şahinler Dr.
     172, 173
 Yavuz Çeliktin 177, 178
 Yener Süsoy 232, 234
 Yeni İmrahan, inceki 40
 Yeni Komedi Thiatrosu
     227
 Yeni Sabah gazetesi 143
 Yonaklı 209
 Yenicehâr 97
 Yesil Aşan Atıcı 46, 56,
     66, 149, 217, 218
 Yeşil Çimen Solsak 193
 Yeqday 141
 Yesilbey 237
 Yıldız Kente 229, 232
 Yıldız Üniversitesi 284
 Yılmaz Özter 217
 Yılmaz Özmen 75, 228,
     243-247, 249, 258
 Yılmaz Şahinler 176
 Yorga Beçancı 115, 117,
     119, 136, 164, 210, 216
 YÖK 293, 294, 292, 294
 Yugoslavia 58, 236
 Yılmaz Emre 296
 Yurdagılı Erçin 249
- Zafaryan 64, 90, 91, 97,**
 203, 210
 Zeki Sungur 44
 Zekî Dede 64, 217
 Zekî Varol 190, 191
 Zekî Mürsem 165
 Zeynep Hanım Konaklı 72
 Ziya Bey (Müsiye, tâbiâfî)
     83
 Ziya Paşa 298
 Zihit Barakatlıoğlu 63
 Zümmüdünnâka 82, 83, 110,
     112, 147, 150, 157, 203

